

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Центр інноваційних освітніх технологій «PNU-EcoSystem»

ОСВІТНЯ ІННОВАТИКА INNOWACJE EDUKACYJNE

Українсько-польський збірник студентських наукових праць
Ukraińsko-polski zbiór prac naukowych studentów

Випуск 1

За ред. проф. Будник О. Б.

Видавець Кушнір Г. М.
Івано-Франківськ – 2019

УДК 37.091.3:001.895

*Рекомендовано до друку радою Центру інноваційних освітніх технологій «PNU-EcoSystem»
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 1 від 10 жовтня 2019 року)*

Рецензенти:

Піотр Мазур – доктор габілітований педагогічних наук, професор надзвичайний (Державна вища професійна школа в Хелмі, Республіка Польща);

Тетяна Качак – доктор філологічних наук, доцент (ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Україна).

Освітня інноватика. *Українсько-польський збірник студентських наукових праць / за ред. проф. Будник О.Б.; Центр інноваційних освітніх технологій «PNU EcoSystem». Випуск 1. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2019. 176 с.*

Innowacje edukacyjne: *Ukraińsko-Polski zbiór prac naukowych studentów / red. prof. Olena Budnyk; Centrum Innowacyjnych Technologii Edukacyjnych “PNU EcoSystem”. Wyd. 1. Iwano-Frankiwnsk, Ukraina: Wyd. Kushnir G.M., 2019. 176 s.*

ISBN 978-966-2343-76-2

УДК 37.091.3:001.895

Українсько-польський збірник наукових праць підготовлено за результатами студентських наукових досліджень актуальних проблем педагогіки, психології, соціології, економіки та бізнесу. Значна увага приділена питанням впровадження педагогічних інновацій в освітній процес закладів різних типів, соціальної роботи в школі, економіки та особливостям організації менеджменту в освіті, психологічним аспектам міжособистісної комунікації, використання інформаційно-комунікаційних технологій і медійних ресурсів у навчанні та ін.

Ukraińsko-polski zbiór prac naukowych został przygotowany na podstawie wyników badań naukowych studentów nad aktualnymi problemami pedagogiki, psychologii, socjologii, ekonomii i biznesu. Wiele uwagi poświęca się zagadnieniom wprowadzania innowacji pedagogicznych w procesie edukacyjnym instytucji różnego typu, pracy socjalnej w szkole, cech ekonomii i organizacji zarządzania w edukacji, psychologicznych aspektów komunikacji interpersonalnej, wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz zasobów medialnych w edukacji itp.

ISBN 978-966-2343-76-2

© Центр інноваційних освітніх технологій
«PNU-EcoSystem», 2019

© Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, 2019

ЗМІСТ

Розділ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Марія Дмитрів

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ
ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ
ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА 7

Королюк Олександра

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ 14

Світлана Романчич

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ У СУЧАСНОМУ
ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 21

Чут Зоря

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ВПЛИВОМ МЕДІА 25

Розділ 2

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Chrystyna Katschak

EINFLUSS DER LIEDER AUF DIE ENTWICKLUNG DER
HAUPTFERTIGKEITEN IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT 33

Оксана Васкул

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 39

Тетяна Геник

ЗАДАЧІ З ПРАКТИЧНИМ ЗМІСТОМ У ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ
МАТЕМАТИКИ 46

Діана Лазур

ЗМІНА ФІЛОСОФІЇ ОЦІНЮВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 49

Ольга Лесюк

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ – ДІЄВИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ
ЕСТЕТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 52

<i>Мар'яна Медик</i>	
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ	55
<i>Наталія Обух</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	59
<i>Ольга Редчук</i>	
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	64
<i>Тетяна Семенчук</i>	
ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	69
<i>Діана Томей</i>	
СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПОЧАТКОВОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ	73

Розділ 3

ОСВІТА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

<i>Aleksander Pożyczka</i>	
PRZYCZYNY SUKCESÓW LUB PORAŹEK FUNKCJONOWANIA LOKALI GASTRONOMICZNYCH NA TERENIE POWIATU RADOMSKIEGO – BADANIA WŁASNE THE REASONS OF SUCCESSES OR FAILURES OF THE OPERATION OF CATERING LOCATIONS IN THE RADOM COUNTY – OWN RESEARCH	78
<i>Іванна Котик</i>	
ПРОБЛЕМА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	82
<i>Світлана Бенюк</i>	
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	88
<i>Aleksander Pożyczka</i>	
POŻĄDANE PRZEZ KLIENTÓW CECHY OBSŁUGI KELNERSKIEJ W ŚWIETLE BADAŃ WŁASNYCH DESIRED BY CUSTOMERS FEATURES OF WAITER SERVICE IN THE LIGHT OF OWN RESEARCH	92

Розділ 4
ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Олександр Близнюк ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО	97
Наталія Матійчук РОЗВИТОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	103
Микуляк Христина ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	111
Тетяна Слюсарчук ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	116
Ірина Стрельченко ЦИФРОВІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА	126

Розділ 5
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Agnieszka Gregier ZAGROŻENIE WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM I JAKOŚĆ ŻYCIA MATEK DZIECI ZE SPEKTRUM AUTYZMU DANGER OF SOCIAL EXCLUSION AND QUALITY OF THE LIFE OF MOTHERS OF CHILDREN WITH THE AUTISM SPECTRUM	133
Божена Іванів ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	138
Aneta Wiśniewska PRZYCZYNY FIZYCZNEJ ORAZ PSYCHICZNEJ AGRESJI WŚRÓD MŁODZIEŻY I JEJ NASTĘPSTWA CAUSES OF PSYCHOLOGICAL AND PHYSICAL AGGRESSION OF YOUNG PEOPLE AND ITS CONSEQUENCES	144
Анна Хайнус ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	148

Розділ 6
РОДИННЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Dr Monika Samcik, Agnieszka Gregier, Aneta Wiśniewska ZWIĄZKI NIEFORMALNE - "ZWIĄZKI NA KOCIĄ ŁAPEĆ" CZY WSPÓŁCZESNY MODEL RODZINY? (BADANIA WŁASNE)	153
--	-----

<i>Katarzyna Pyrgiel</i> POLSKA RODZINA W OBLICZU MIGRACJI POLISH FAMILY IN THE FACE OF MIGRATION	158
<i>Тарас Паска</i> ЕТНОПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЇВ НАДВІРНЯНЩИНИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ГУЦУЛЬЩИНО- ЗНАВСТВА СЕРЕД МОЛОДІ	163
<i>Katarzyna Pyrgiel</i> PRAWA OJCA DZIECKA ZRODZONEGO Z NIEFORMALNEGO ZWIĄZKU THE RIGHTS OF THE FATHER OF A CHILD BORN WITHIN INFORMAL RELATIONSHIP	170

Розділ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Марія Дмитрів,
магістрантка Навчально-наукового
інституту післядипломної освіти та
довузівської підготовки, ДВНЗ
«Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

У статті висвітлено сутність проблеми розвитку художньої творчості, виховання елементів естетичної культури у дітей дошкільного віку, доведено значення народного декоративно-прикладного мистецтва у виховання особистості в закладі дошкільної освіти, а також обґрунтовано педагогічні умови ефективності розвитку художньої творчості дошкільників засобами декоративно-прикладного мистецтва.

Ключові слова: художня творчість, діти дошкільного віку, декоративно-прикладне мистецтво.

Вступ

Народне декоративно-прикладне мистецтво є унікальним у вирішенні завдань як художньо-мистецького, так і особистісного розвитку, громадського і духовного становлення молодого покоління. Це зумовлено не тільки природою сприймання цього виду образотворчого мистецтва, а й тим, що вже в старшому дошкільному віці образотворча діяльність стає однією з найдоступніших і

емоційно-захоплюючих форм творчості. Ознайомлення дошкільників з декоративно-прикладним малюванням у структурі образотворчого мистецтва є важливою проблемою сучасної теорії і практики.

Проблема розвитку художньої творчості, виховання елементів естетичної культури у дітей знайшла своє відображення в численних наукових публікаціях (І. Бех, В. Болотіна, І. Зязюн, О. Кононко, О. Отич). Провідні ідеї естетичного виховання дітей в українській родині (О. Будник, П. Ігнатенко, Р. Скульський, В. Скуратівський, М. Стельмахович, В.Струманський) були й залишаються предметом активного дослідження. Сучасні вчені (Є. Антонович, Н. Бутенко, С. Литвин-Кіндратюк, Б. Тимків, В. Шевченко) наголошують на проблемі розвитку творчих здібностей молодшої людини засобами народного мистецтва: декоративно-ужиткового, музичного, хореографічного та ін. Розвитку художньо-творчих здібностей дітей дошкільного віку присвячені роботи І. Білої, Г. Беленької, Н. Лисенко, Б. Нікітіна, О. Кочерги, О. Семенова, Дж. Сміта, О. Федій та ін.

Результати дослідження

Однією з головних педагогічних умов ефективності художньо-естетичного розвитку дошкільника у творчій діяльності є *створення належного освітнього розвивального середовища в закладі освіти.*

Для цього вихователеві необхідно врахувати такі позиції:

1. Створення для дітей ситуацій пізнавальної, художньої, моральної творчості.
2. Спрямування діяльності дітей на творче вирішення завдань на занятті, в іграх, інших видах художньо-естетичної активності.
3. Організація цікавого змістовного життя дитини в дошкільному закладі та сім'ї, збагачення його яскравими враженнями, забезпечення емоційно-інтелектуального досвіду.
4. Урахування індивідуальних особливостей дитини при цілеспрямованому формуванні творчих здібностей.
5. Забезпечення педагогічного партнерства в організації творчого процесу засобами декоративно-прикладного мистецтва.

6. Комплексне і системне використання методів і прийомів художньо-естетичного виховання дошкільників.

7. Мотивація дітей до художньо-образотворчої діяльності.

8. Створення надійної матеріальної бази для образотворчої діяльності дошкільників (різноманітність основних і додаткових матеріалів, вільний доступ до них стимулює творчу активність дітей, наявність матеріалів для створення виробів з різних видів декоративно-прикладного мистецтва).

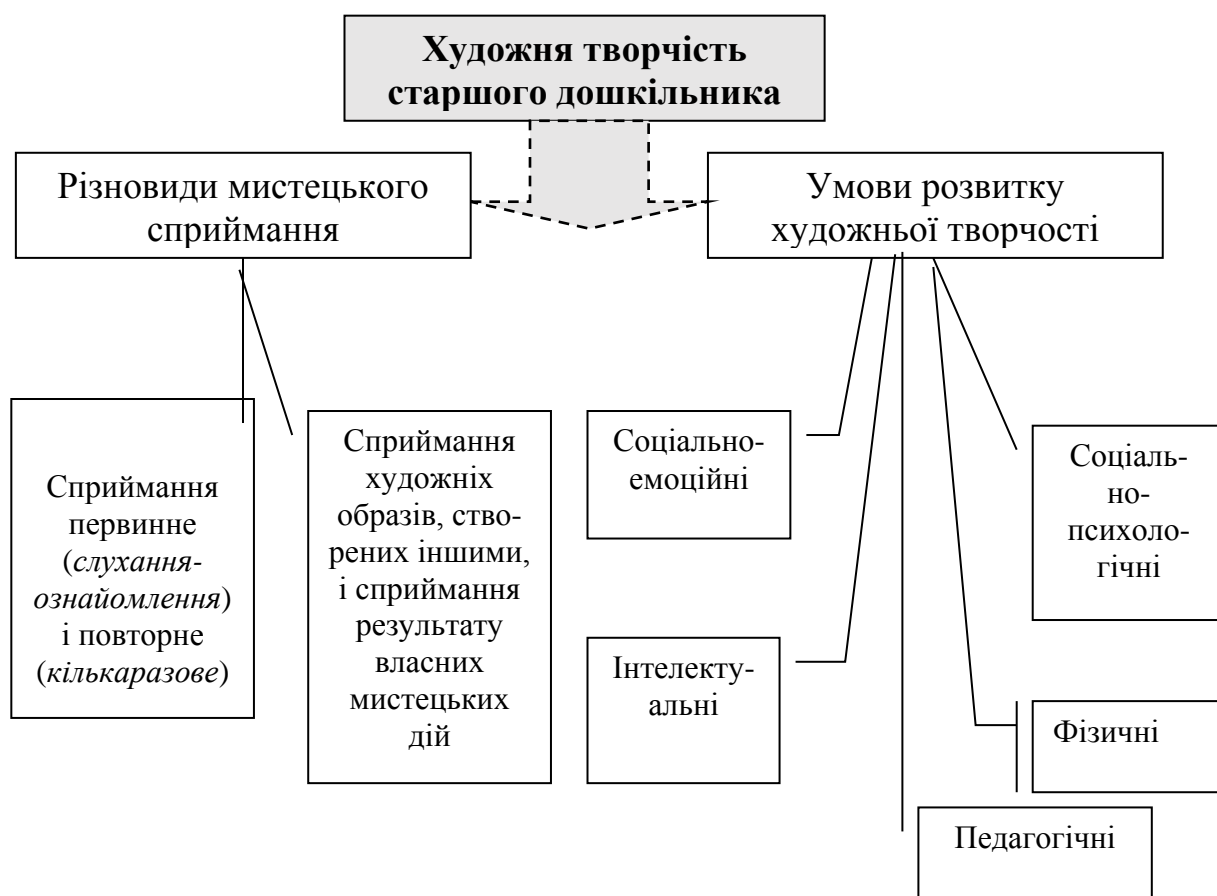

Рис. 1. Специфіка розвитку художньої творчості дітей старшого дошкільного віку

Формуючи розвивальне середовище за сферами життєдіяльності «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам» варто створити сприятливі умови для формування особистісної культури дошкільника, про структурування змісту та систематизації освітнього матеріалу в нерозривному зв'язку, застосування інноваційних педагогічних технологій. Останні базуються на методах і прийомах порівняння –

на встановленні спільних і відмінних ознак між різними природними й художніми явищами за допомогою образних асоціацій. Діти повинні мати можливість більше спостерігати, малювати, використовувати різні матеріали. Поєднуючи завдання, спрямовані на розвиток творчої активності, ініціативності, образного мислення, уяви, фантазії, сприйнятливості до краси в навколишньому, на формування бажання зберігати й творити красу, дорослий розвиватиме не лише креативне, логічне мислення вихованців, а й їхні моральні почуття [38].

Іншою важливою педагогічною умовою ефективності художньо-естетичного розвитку дошкільника у творчій діяльності є *індивідуалізація художньо-творчого процесу в закладі дошкільної освіти*. Йдеться передусім про індивідуальний підхід в організації творчого процесу в закладі дошкільної освіти, урахування їхніх запитів та вподобань, розвиток талантів, творчих здібностей і т.п. Адже видів декоративно-прикладного мистецтва є досить багато, тому в кожній дитині можуть бути виявлені певні зацікавлення та сформовані вміння.

Формування знань дітей про декоративно-прикладне мистецтво в закладі дошкільної освіти – наступна важлива педагогічна умова.

Для цього необхідно упродовж року вихователю знайомити дошкільників з різними видами декоративно-прикладного мистецтва, щоб показати їм геометричні орнаменти, різноманітність рослинного світу та ін., добирати наочний матеріал: репродукції, листівки, слайди, відеофільми. Це позитивно впливає на емоційне сприйняття дітей. Водночас сприйняття знайомих предметів переходить на новий рівень, виокремлюючи загальне, діти помічають те, на що раніше не звертали увагу. У геометричному орнаменті визначають знайомі елементи та його прикраси. Приділяється увага закономірностям кольору та чергуванню елементів, ритмічності, побудові симетричного візерунка. Важливо показати геометричні елементи, що входять у зображення рослинних елементів – ягід, квітів, листя тощо.

На заняттях діти також розглядають предмети декоративно-прикладного мистецтва та його зображення, репродукції, листівки. Вихователь знайомить їх із народним промыслом (назва, його місцезнаходження), визначає разом із дітьми утримання і призначення предметів. Для емоційного виховання розгляд предметів супроводжується художнім словом, потішками, примовлянками, образними словами, що використовують народні майстри, звучанням народної музики, пісень.

Отже, знайомство дітей із декоративно-прикладним мистецтвом дозволяє показати особливості кожного виду розпису, варіативність візерунків, деякі прийоми майстрів і спонукає до виникнення бажання створювати композиції, розвинути творчі здібності дошкільників.

Не менш важливою педагогічною умовою ефективності художньо-естетичного розвитку дошкільника у творчій діяльності вважаємо *практико орієнтований підхід у вихованні*, тобто залучення його до конкретних видів діяльності, в яких актуалізуються пені художньо-естетичні цінності, почуття, якості т.п. Тому дуже важливо їх залучати до творчої праці, передусім етнографічного спрямування – створити ляльку мотанку, писанку, косичку і т.п.

Формування відчуття декоративного у дошкільників варто розпочинати з найпростішого: подати загальне поняття про зв'язок орнаменту з природою, народним світоглядом, національною культурою, про характерні особливості побудови його художньо-образного змісту; розкрити поняття симетрії і рівноваги форм і т.п. Пояснення необхідно супроводжувати показом взірців декоративно-ужиткового мистецтва.

Для успішного формування в них уміння цілісного вирішення художнього виробу, перед ними варто поставити завдання спроектувати виріб на основі вивчених раніше художніх і виконавських традицій місцевого промыслу. Успіх вирішення цього завдання багато в чому залежить від глибини розуміння здобувачами дошкільної освіти цих традицій, різноманітності зв'язків художньої

речі з життям і побутом народу, кому і для якої події вона буде присвячена чи приурочена.

Практичні заняття повинні бути спрямовані на формування у вихованців навичок виготовлення художніх виробів на основі знань, отриманих ними в процесі теоретичного навчання (особливо при художньо-змістовому аналізі мистецьких творів). Тому варто вивчати і застосовувати в роботі кращі, перевірені досвідом багатьох поколінь художні прийоми декоративного мистецтва, які мають глибокі традиції і пов'язані з національною культурою. При цьому важливе значення має врахування етнографічних регіональних елементів у одязі, побуті, виробах мистецтва тощо.

Послідовність ознайомлення старших дошкільників з різними прийомами і технікою художньої обробки матеріалів визначається складністю самої художньої речі, технологією її виготовлення, матеріалом і призначенням. Для досягнення зацікавленості дітей у праці доцільно, поряд з художніми речами індивідуального (сувенірного) характеру, також виготовляти речі громадського призначення. Великі, трудомісткі роботи повинні виконуватися разом, що дасть можливість дошкільникам випробувати себе в колективній праці, роботі в команді.

Особливу увагу на заняттях педагогові варто звертати на правильне і безпечне виконання ними робіт, їх бережливе ставлення до інструментів, обладнання, а також на економне використання матеріалів, ефективний розподіл навчального часу тощо. Привабливість роботи залежить від її умов, предмету і знарядь праці, вона відіграє чималу роль у формуванні в учнів позитивних мотивів прагнення до художньої творчості.

Щоб викликати інтерес до художньої творчості, прищепити любов до образотворчого мистецтва, розвивати дитячу творчість на заняттях варто використовувати нетрадиційні методи і прийоми, різні демонстраційні та наочні матеріали. Це приводить дітей у захват, у них з'являється бажання виконати роботу, побачити і усвідомити отриманий результат. Виконання роботи незвичайними матеріалами,

оригінальними прийомами й техніками дозволяє дітям відчувати незабутні позитивні емоції. Відповідно емоційні почуття, насолода від творчої праці – це результат практичної діяльності, насамперед у художній творчості [38].

Висновки

У результаті дослідження підтверджено, що для розвитку художньої творчості дітей старшого дошкільного віку ефективним засобом є народне мистецтво рідного краю. Приміром, для Гуцульщини – це ткацтво, килимарство, бісероплетіння, різьбярство і т.п. Тому розроблена авторська методика використання декоративно-ужиткового мистецтва у дитячому садку включала елементи народних ремесел і промислів для розвитку креативності вихованців.

Нами виокремлено такі педагогічні умови ефективності художньо-естетичного виховання дошкільників:

- створення належного освітнього розвивального середовища в закладі освіти;
- формування знань дітей про декоративно-прикладне мистецтво в закладі дошкільної освіти;
- індивідуалізація художньо-творчого процесу в закладі дошкільної освіти;
- практико орієнтований підхід у вихованні, тобто залучення дітей до конкретних видів декоративно-прикладного мистецтва, в яких актуалізуються певні художньо-естетичні цінності, почуття, якості.

Список використаних джерел

1. Ігнатюк І. Розвиток творчих здібностей дітей в образотворчій діяльності. Зачепилівка, 2012. 25 с.
URL: <https://naurok.com.ua/posibnik-rozvitok-tvorchih-zdibnostey-ditey-v-obrazotvorchiy-diyalnosti-18043.html>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. А. М. Богущ; авт. кол.: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. К., 2012. Спецвип. ж-лу «Вихователь-методист дошкільного закладу». 30 с.

3. Бариш-Тищенко І.А. Основні тенденції сучасного традиційного народного і аматорського декоративно-ужиткового мистецтва. URL: ur.kosiv.info/tourism-and-culture/214-основні-тенденції-сучасного-традиційного-народного-і-аматорського-декоративно-ужиткового-мистецтва.html
4. Будник О. Б. Організація природоохоронної праці дошкільника: народознавчий контекст // Етнопедагогічні засади українського дошкілля: навч.-метод. посібник. Івано-Франківськ, 2008. С.429–435.
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки URL: <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/>.

Королюк Олександра,
магістрантка Навчально-наукового
інституту післядипломної освіти та
довузівської підготовки, ДВНЗ
«Прикарпатський національний
університет імені Василя, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено вплив казки на емоційно-вольову сферу дошкільника, обґрунтовано доцільність використання казкотерапії у закладі дошкільної освіти. Приведено напрями, етапи та функції канзкотерапії в роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: казкотерапія, заклад дошкільної освіти, емоційно-вольова сфера дошкільника.

Вступ

Проблема емоційного розвитку дітей дошкільного віку на сучасному етапі все частіше привертає увагу педагогів і психологів. Дошкільник не вміє самостійно виражати свої почуття, емоційні переживання без спеціальної освіти, так як здатність доволіно керувати своїми діями і емоціями складається протягом усього дошкільного дитинства. Емоції проходять шлях прогресивного розвитку, набуваючи все більш багатий зміст і все більш складні

форми прояву під впливом соціальних умов життя і виховання. Емоційний розвиток дошкільника пов'язаний, насамперед, з появою в нього нових інтересів, мотивів і потреб. Інтенсивно починають розвиватися соціальні емоції і моральні почуття. Зміни в емоційній сфері пов'язані з розвитком не тільки мотиваційної, а й пізнавальної сфери особистості, самосвідомості [85].

У дошкільному віці емоційно-вольова сфера дітей зазнає істотних змін. І це необхідно враховувати і батькам і педагогам у виборі методів і засобів виховання. Адже період дошкільного дитинства – це час пізнавальних емоцій, до яких відносять почуття здивування, зацікавлення, захоплення, творчість, допитливість та ін. Діяльність дітей, взаємини з дорослими й однолітками, їхні реакції на нові якісь речі чи обставини, ставлення до персонажів казок, розповідей сповнені емоцій і почуттів, що спонукають активно сприймати світ, здійснюють значний вплив на психічні процеси, формують індивідуальне ставлення і сприйняття світу, мотивують до позитивної діяльності. Важливим засобом впливу на емоційно-вольову сферу дитини є казкотерапія.

Результати дослідження

Казкотерапія – це давній психолого-педагогічний метод. Сьогодні під терміном «казкотерапія» розуміється спосіб передачі знань про духовне виховання і соціальну реалізацію людини. Саме тому казкотерапію сьогодні розглядають як особливий метод впливу на загальний розвиток дитини, який є максимально наближеним до природних засобів впливу.

Науковці виокремлюють такі чотири етапи розвитку казкотерапії:

– *усна народна творчість* – початок цього етапу – у глибині століть, але процес усної (а пізніше й письмової) творчості триває і донині;

– *збирання і дослідження міфів і казок* – дослідження міфів і казок у психологічному, глибинному аспекті пов'язане з іменами К.Юнга, Б.Беттельхейма, В.Проппа та ін.;

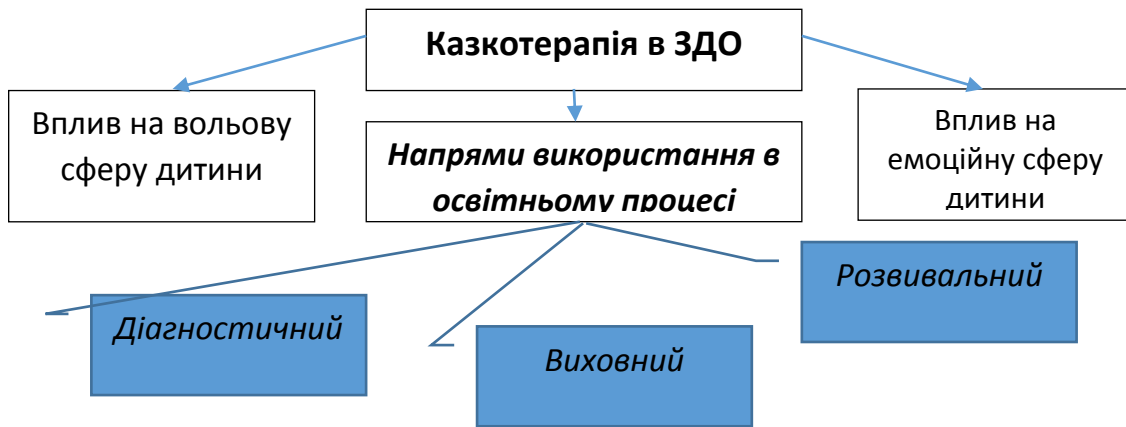

Рис. 1. Напрями застосування казкотерапії в ЗДО

– *психотехнічний* – немає жодної педагогічної, психологічної або психотерапевтичної технології, у якій би не використовувався прийом «склади казку», тому сучасні практичні підходи застосовують казку як техніку;

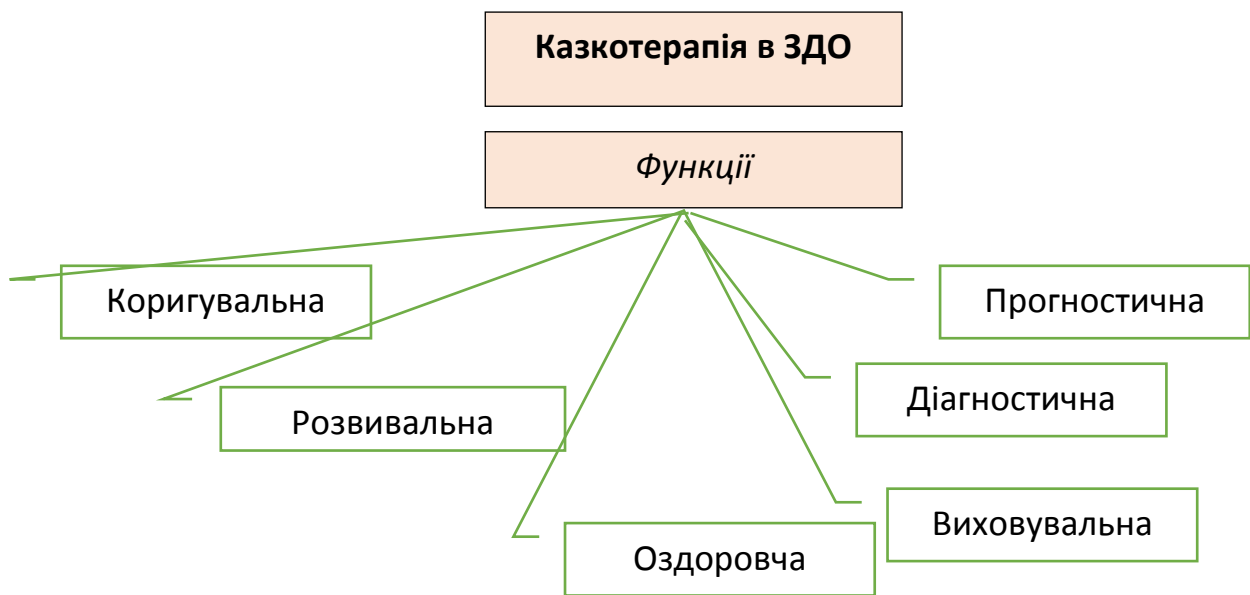

Рис. 2. Функції казкотерапії в ЗДО

– *інтегративний* – пов'язаний із розумінням казкотерапії як органічної людському сприйняттю виховної системи, перевіреної багатьма поколіннями наших предків.

Розглянемо деякі з приведених на рис. 2 функцій [33].

Діагностична функція відіграє важливе значення на первинному етапі казкотерапії і дає змогу визначити стан дшкільника і поставити основну мету для подальшої виховної роботи.

Прогностична функція казкотерапії – педагог має можливість побачити не тільки наявний стан дитини, а й спрогнозувати перспективи її розвитку. Цієї мети ми можемо досягти, аналізуючи казки разом із дошкільником, даючи відповіді на її запитання. У кінцевому результаті завдяки цій функції відкриваються особливості поведінки дитини, бачення нею навколишнього світу тощо.

Виховувальна функція допомагає педагогові з використанням нескладних сюжетів і яскравих образів казки навчити дошкільника життєвим істинам, сформувати якості та властивості особистості, що потрібні їй в певний момент для розв'язання ситуації, що склалася, і знадобляться в подальшому житті. Окрім того, *виховувальний* і *розвивальний* аспекти казкотерапії спрямовані на розвиток емоційно-вольової сфери дитини, що так важливо в дошкільному періоді.

Коригувальна функція є тим кінцевим результатом казкотерапії і передбачає корекції (у разі потреби) поведінки дитини. Власне з допомогою корекції в стані та поведінці дитини спостерігаються зміни на краще. І це важливо також в умовах інклюзивної освіти, коли ми маємо завдання формувати толерантне ставлення до дітей з обмеженими можливостями здоров'я.

Основною формою роботи у ЗДО слугує повсякденне спілкування педагогів з дітьми з використанням казкотерапії. Застосовуються такі форми роботи: читання казок, розповідання, бесіди за змістом казок, «образи перетворень», малювання, ліплення, ручна праця за змістом казок; дидактичні ігри за сюжетами казок. Водночас, як засвідчує власний досвід роботи, доцільно застосовуються творчі методи роботи з текстами казок (перенесення персонажів знайомих казок у нові обставини, зміна ситуацій, створення нових сюжетів казок). У цьому сутність творчого підходу до аналізу казки, а також лікування казкою, тобто позитивного впливу на емоції та волю дитини.

Висновки

З розвитком мережі Інтернет, казкотерапія набуває все більшої актуальності, адже доступними стають не лише казки українською, а

й іншими мовами, більше того, народна проза і літературна казка отримує нове, осучаснене використання в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Так, наприклад, у мережевому середовищі поширеною формою роботи з вивчення і популяризації казок світу є електронні платформи, які пропонують свої варіанти казок різними мовами і водночас за бажанням можна поділитися своїми народними казками, історіями та ін. (<https://www.folktaleproject.com/>). Основними темами казок є боротьба добра із злом, мудрості проти нецтва, засудження низки негативних явищ, як жадоба до грошей, лінивість, скупість, жорстокість, недбалість, марнотратство та інших. Письмові роботи часто доповнюють ілюстраціями дітей.

Висновки

Казкотерапія допомагає виробити в дитини дошкільного віку такі якості: дружелюбність, милосердя, емоційна стабільність, чесність, доброзичливість, відповідальність, рішучість, турботливість, воля, самостійність, повага до інших тощо. Дитина навчається усвідомлено сприймати явища навколишньої дійсності, взаємодіяти з іншими дотримуючись моральних норм і правил. Казка дозволяє дошкільнику в метафоричній формі пізнати довколишній світ, зрозуміти особливості взаємодії з іншими людьми, пізнати специфічні дитячі питання про добро і зло і вирішити проблему невизначеності, прогнозувати події, будувати власну поведінку на основі міфологічної картини світу тощо.

Важлива роль відводиться педагогові ЗДО, адже сприйняття дитиною тої чи іншої казки залежить саме від вміння педагога подати її дитині. Правильне бачення світу, його особливостей, традицій, проблем дитина зможе сформулювати лише з допомогою дорослого, який буде не просто механічно розповідати казку, а й допоможе дитині зрозуміти її зміст.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук ; авт. кол.: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. [та ін.]. К.: Видавництво, 2012. 26 с.

2. Казкотерапія в роботі з дошкільниками. Режим доступу: http://kaskoterapiy.blogspot.com/p/blog-page_39.html
3. Трофаїла Н.Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. URL: http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/36_3.pdf

Світлана Романчич,

магістрантка Навчально-наукового інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя, Україна

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ У СУЧАСНОМУ ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено значення та специфіка розвитку креативності дітей у сучасному закладі дошкільної освіти, подано сутність деяких понять дослідження та окреслено показники вивчення креативності дітей дошкільного віку.

Ключові слова: креативність, діти дошкільного віку, освітній процес, самостійна діяльність дітей.

Вступ

У сучасних умовах інтегрування до світового освітнього простору актуальною постає проблема творчого розвитку молодшої людини, створення умов для формування її креативності, створення оригінальних ідей і їх реалізації у практиці. Численні наукові дослідження різних часів засвідчують про значні можливості дошкільного дитинства у розвитку креативності. Тому надзвичайно важливо в сучасному закладі освіти створити для цього належні умови для розвитку креативності дітей (Ф. Баррон, Дж. Гілфорд, Х. Грубер, С. Девіс, Д. Перкінс, П. Торренс, Дж. Фодор, Д. Харрінгтон, Н. Хомський, М. Шикшентмихалий) [4, с. 140]. Серед українських учених цю проблему досліджували: І. Дичківська,

О. Долинна, В. Клименко, С. Кулачківська, Л. Лохвицька,
Л. Макрідіна, Т. Поніманська, Л. Проколієнко, О. Семенов,
Л. Терещенко та ін.

Мета статті – висвітлити актуальність та значення розвитку креативності дітей у сучасному закладі дошкільної освіти.

Результати дослідження

Значну роль у формуванні креативності відіграє заклад дошкільної освіти, оскільки переважна більшість дітей перебувають в ньому. Саме в цьому віці закладається психологічна основа для такої діяльності. Розвиваються уява і фантазія, творче мислення, виховується допитливість, активність, ініціатива, формуються вміння спостерігати й аналізувати явища, проводити порівняння, узагальнювати факти, робити умовиводи, практично оцінювати діяльність. Починають складатися і диференціюватися інтереси, схильності, формуються потреби, що лежать в основі розвитку креативності. Відбувається і розвиток творчого мислення, що невіддільне від формування різного роду умінь і навичок.

Креативність (від латинського – творіння, творчість, діяльність, що породжує щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю та унікальністю) [3, с. 2]. У зарубіжних джерелах терміном «creativity» позначають все те, що має безпосередню причетність до створення чогось нового; результат цього процесу; умови, за яких творчий процес відбувається; чинники, які його обумовлюють тощо, тобто «креативність» трактується здебільшого як синонім «творчості». У «Психологічному словнику» креативність розуміється з точки зору творчої продуктивності, як «...здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації» [6, с. 184].

Розвиток творчих здібностей дошкільників актуалізується в певній діяльності, у якій вони беруть участь. Водночас для активності повинна створювати можливості для самостійності дитини, адже це запорука розвитку, виявлення її креативності.

Креативність часто розглядають як основу продуктивного розвитку дошкільника; потенціал, що забезпечує його зростання, властиве так чи інакше кожній дитині. Результатом цього процесу слугує дитяча творчість, тобто рівень оволодіння соціальним досвідом, для якого характерні самостійний вибір дошкільником спрямованості його діяльності, вміння виробляти новий продукт. Розвитку творчих здібностей у дошкільників сприяють запровадження інноваційних освітніх технологій [2, с. 7].

Самостійна діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі носить як індивідуальний, так і груповий (колективний) характер, коли дитина сама реалізовує власний інтерес, задум в обраному виді діяльності, або об'єднується з іншими дітьми за спільністю бажань, намірів, планів, уподобань та за взаємними симпатіями. Для забезпечення самостійності варто практикувати різні види специфічної дитячої діяльності: ігрова, пізнавальна, трудова, художня (образотворча, музична, музично-ритмічна, театралізована, художньо-мовленнєва), комунікативно-мовленнєва, рухова тощо. Їхні організаційні форми визначаються як самостійна ігрова, самостійна пізнавальна, самостійна трудова, самостійна художня, самостійна комунікативно-мовленнєва, самостійна рухова діяльність [8, с. 18]. Таким чином, самостійність слугує запорукою розвитку креативності дитини.

У закладі дошкільної освіти креативність має кілька напрямів. Це –естетична (образотворча), розумова (логічна) та мовленнєва (придумування казок та розв'язування казкових завдань) діяльність. Однак найбільш перспективним є напрям, де гармонічно поєднуються усі ці типи – розв'язування життєвих ситуацій [5, с. 376].

Сучасні підходи до розвитку креативності у дітей старшого дошкільного віку засвідчують, що зростають можливості дошкільника поводитися самостійно, його практична вмільість, накопичений життєвий досвід, здатність спостерігати, зіставляти, розмірковувати, уявляти сприяють становленню інтересу до проблем

практичного й теоретичного плану, знаходженню способів їх розв'язування. Отож, серед аспектів розвитку дітей старшого дошкільного віку чи не найважливішим є креативний розвиток.

До педагогічних умов формування креативності дитини старшого дошкільного віку науковці відносять:

– достатній рівень зацікавленості дітей вирішенням творчих завдань; – ціннісне ставлення до творчого процесу, творчого характеру діяльності, що не лише декларується, а й упроваджується в сім'ї;

– проблематизованість освітнього простору дошкільного навчального закладу, що спонукає дітей до творчого вирішення різноманітних проблем як на заняттях, так і поза ними;

– ручна умілість, обізнаність, досвідченість, що забезпечують дитині можливість у різний спосіб творчо самовиражатися;

– можливості практикувати в освітньому середовищі дошкільного закладу свою творчу активність (В. Маршицька, Г. Орлова) [7].

Спілкуючись з природою, опановуючи рукотворний світ, налагоджуючи спілкування з різними людьми, спостерігаючи за собою, старший дошкільник охоче бере на себе роль дослідника, відкривача та створювача нового, експериментатора, раціоналізатора, фантазера, вигадника. У різних видах та умовах діяльності дошкільник прагне відійти від жорсткої регламентації, унормованості, зразка, шаблону, намагається запропонувати доступні вікові форми творчої активності, ініціювати самостійні рішення. Дитина дедалі частіше помічає нове, відмінне від знайомого, починає усвідомлювати, що досліджувати та експериментувати цікаво, весело, корисно, хоча й не завжди безпечно. З допомогою дорослого старший дошкільник навчається здорового ризику, поєднаного з виваженістю, обережністю, чуттям межі безпечної поведінки [1, с. 24].

У практичних діях, спілкуванні з ровесниками і дорослими, ставленні до самої себе дитина виявляє вигадку й здоровий глузд на різних етапах діяльності – у виборі мети, доборі засобів її досягнення,

способах долаття труднощів, оцінці досягнень. Вона помічає суперечності, виявляє цікавість до всього нового, незвичного, таємничого; чутлива до інновацій, не боїться проблемних ситуацій, охоче займається дослідями, експериментуванням тощо. Дошкільнику подобаються ситуації незавершеності або відкритості, тому він намагається уникати традиційності, контрольованості дорослих. Тому все менше і менше виявляє комфортність, залежність від тиску авторитету, частіше намагається діяти самостійно, розширюючи простір свого «Я». Старший дошкільник відзначається власними оригінальними рішеннями, розумними знахідками, вдалими діями, конструктивними вчинками. Відбувається становлення креативності як базової якості особистості, що засвідчує потребу та вміння дошкільника творчо ставитися до різних сторін життя [1, с. 14].

У портреті дошкільника напередодні його вступу до школи представлено основні показники, що характеризують найістотніші сторони його розвитку. Стосовно креативного розвитку, відзначаються наступні показники:

- через творче досягнення самовиражається, актуалізує свої здібності;
- генерує оригінальні ідеї, самостійно висуває різноманітні гіпотези; намагається відійти від запропонованого шаблону;
- вирізняється гнучкістю та швидкістю мислення, кмітливістю, дотепністю, розсудливістю;
- конструктивно діє у невизначених ситуаціях, не губиться в разі дефіциту інформації, знаходить оригінальні способи розв'язання проблеми;
- характеризується творчою продуктивністю, схильністю реалізувати задумане;
- підходить до проблеми з різних точок зору, легко переключається з одного класу об'єктів на інший; швидко вдається до аналогій, порівнянь, протиставлень, асоціативних зв'язків; користується різними доведеннями;

- виявляє інтерес до парадоксів, має розвинене почуття гумору, схильний до сумнівів; вміє дивуватися;
- має здатність бачити істотне, відокремлювати головне від другорядного, сприймати все комплексно;
- здатний прогнозувати, випереджати, передбачати;
- вирізняється метафоричністю, багатством уяви, вмінням бачити складне у простому, у складному – просте [1, с. 18].

Висновки

Основи креативності закладаються ще в дошкільному віці. Тому особливості розвитку і формування креативності у дошкільнят стали предметом нашого вивчення. Як інтегрована особистісна якість, креативність методологічно потребує системності до її формування і розвитку, створення оптимальних умов, взаємодії педагогічних впливів на мотиваційне поле особистості (багатокомпонентний зміст креативної діяльності, рівень його засвоєння, форми реалізації діяльності, емоційне переживання особистістю своєї діяльності).

Методика роботи вихователя з розвитку управління самостійною діяльністю дітей. Такий підхід передбачає перетворення нестійких, імпульсивних спроб творчості, поява яких визначається переважно зовнішніми стимулами, у креативність з більш стійкою структурою, якій притаманні вибірковість, дієвість, і яка ґрунтується на внутрішній позиції дитини.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. А. М. Богуш ; авт. кол.: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. К., 2012. Спецвип. ж-лу «Вихователь-методист дошкільного закладу». 30 с.
2. Бех І. Д. Нові методології виховання підростаючої особистості // Український соціум. 2004. № 1 (3). С.88-94.
3. Варій М. Й. Загальна психологія : навч. посіб., 2-ге вид., випр. і допов. К. : Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
4. Дитина: [програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк, К. І. Волинець ; наук. кер. програмою:

- О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна], 3-ге вид., доопр. доповн. К. : Вид-во Київського університету імені Бориса Грінченка, 2012. 492 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
 6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
 7. Маршицька В.В., Орлова Г.В. Теоретичні основи формування креативності у дітей старшого дошкільного віку // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2015. Вип. 19(1). С. 363-372. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2015_19%281%29__36
 8. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі №1.4/18-3082 від 26 липня 2010 року: Лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти №1.4/18-3082 від 26.07.10 р. Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/9091/>

Чут Зоря,

магістрантка Навчально-наукового інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ВПЛИВОМ МЕДІА

У статті висвітлено результати дослідження з розвитку соціальної компетентності дошкільників під впливом медіа, представлено орієнтовну модель розвитку цієї компетентності та педагогічні умови її ефективного реалізації в закладі дошкільної освіти України.

Ключові слова: соціальна компетентність, дошкільники, медійне середовище.

Вступ

У сучасних умовах потужного розвитку інформаційно-комунікаційних і мас-медіа технологій актуалізується проблема «цілеспрямованої підготовки особистості до вмілого і безпечного користування ними. Майбутнє суспільство все більше спиратиметься на інформаційно-комунікаційні технології: web-технології, хмарні обчислення і big data, смартфони та інтернет «розумних речей», штучні інтелекти та інші гаджети» [2]. Передусім, це стосується дітей дошкільного віку, які іноді без нагляду батьків багато часу проводять з різноманітними медіа (книги, телебачення, радіо, кіно, інтернет). Ці засоби істотно впливають на процеси адаптації та соціалізації дитини в соціумі, закладі дошкільної чи позашкільної освіти, стихійного навчання (виховання), сприяють розвитку соціальної компетентності тощо.

Про ризики, що зумовлені частко негативним впливом медіа, йдеться в нормативних документах: Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ ст. (2002), Законах України «Про освіту» (2017), «Про дошкільну освіту» (2018), Концепції «Нова школа. Простір освітніх можливостей» (2016), Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (2016), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) та ін. Зокрема, у Концепції впровадження медіаосвіти в Україні зазначено: «...недосконалий захист дитини від медіаконтенту, що може шкодити її здоров'ю та розвитку, відсутність механізмів ефективної саморегуляції інформаційного ринку, які не допускали б недоброякісної медіапродукції, низькоморальних ідеологем та цінностей, інших соціально шкідливих інформаційних впливів. Загострення потреби в інтенсифікації розвитку медіаосвіти зумовлено необхідністю протистояти зовнішній інформаційній агресії та руйнівній зарубіжній пропаганді» [2].

Результати дослідження

Розробляючи методiku формування та розвитку соціальної компетентності дошкільника під впливом сучасних медіа, ми виходили з того, що соціалізація передбачає, передусім, урахування

його індивідуального досвіду, наповнення життєвого простору в закладі освіти позитивними враженнями від спільної з іншими дітьми діяльності, розвинути в нього соціальні потреби, сформувати важливі соціальні уміння і навички, виховати елементи емпатії, сформувати готовність допомагати іншому, працювати в команді, домовлятися, узгоджувати свою позицію, в разі потреби, поступатися власними інтересами на користь соціальної групи, діставати насолоду від допомоги й підтримки іншої людини в складній ситуації тощо.

Отож, уся робота нами була спрямована на те, щоб навчити дошкільника:

- приймати соціальні правила і норми, знаходити правильні орієнтири для побудови своєї соціальної поведінки;
- виявляти гнучкість у сприйнятті нових вражень та їх оцінювань, прилаштовуватися до вимог соціальної групи та водночас зберігати власне обличчя;
- орієнтуватися у своїх правах та обов'язках;
- поводитися з партнерами по спілкуванню гнучко; реагувати на їхні слова та дії адекватно; вміти вислуховувати, погоджуватися, відстоювати власну точку зору, домовлятися;
- виявляти толерантність, емпатію, здатність співчувати і співпереживати;
- оптимістично ставитися до труднощів, вміти мобілізуватися на їх подолання; проявляти витримку у стресових ситуаціях;
- розраховувати на себе, рідних, близьких, знайомих, товаришів;
- звертатися, у разі потреби, за допомогою, вміти нею скористатися та інше [4, с. 12-13].

Орієнтовна модель розвитку соціальної компетентності дошкільників під впливом медіа подано на рис. 1.

Шляхи реалізації авторської методики:

проведення виховних занять із використанням специфічних видів роботи, методів і прийомів, наповнених цілеспрямованою вмотивованою активною діяльністю дітей для аналізу впливу медіа на їхній розвиток;

робота з батьками для формування в них медіакультури та медіаграмотності у вихованні дошкільника;

підвищення медіаграмотності у формуванні соціальної компетентності педагогів закладу дошкільної освіти.

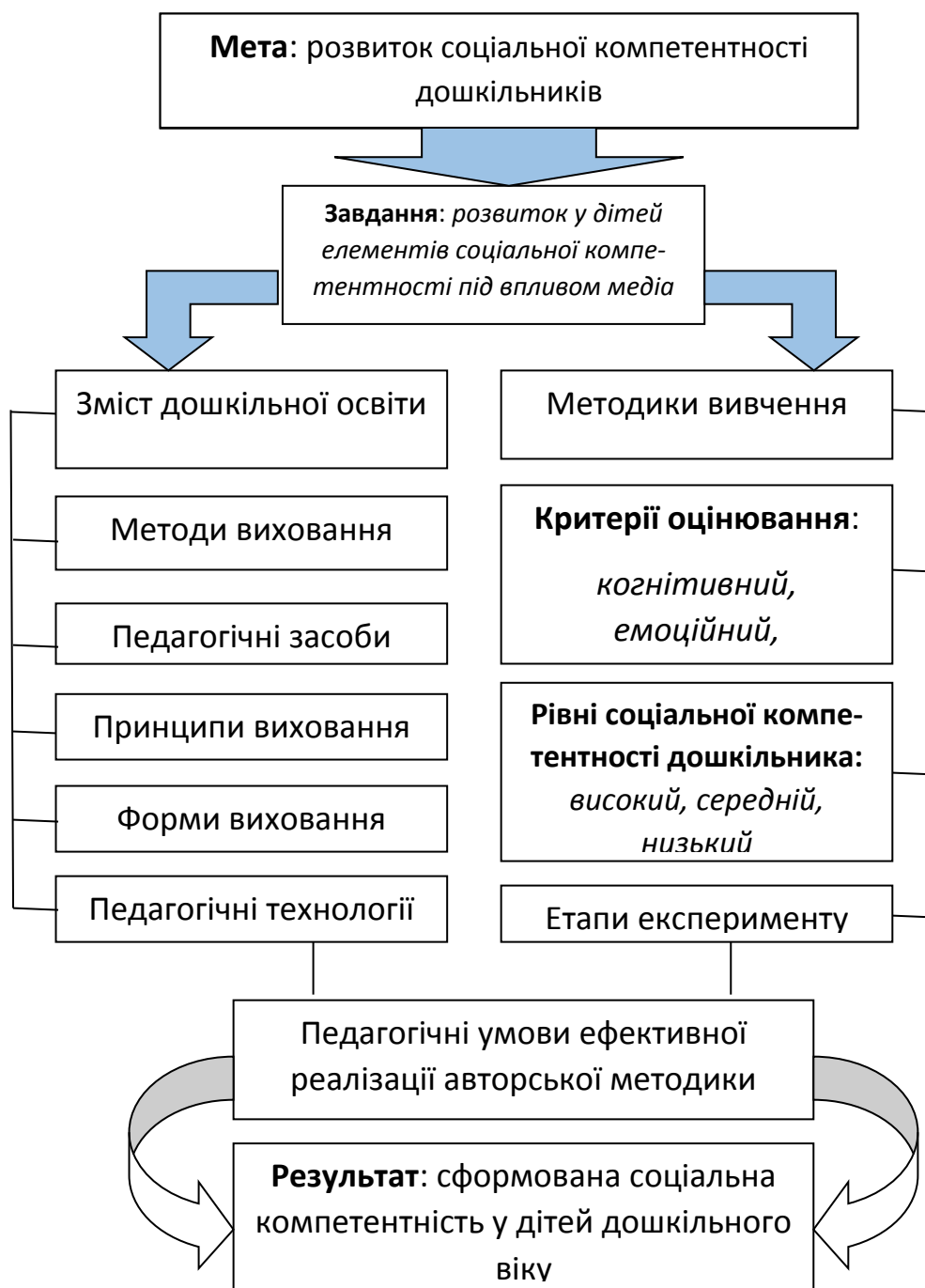

Рис. 1. Орієнтовна модель формування соціальної компетентності здобувачів дошкільної освіти під впливом медіа

У формуванні соціальної компетентності дошкільника варто наголосити на *гендерності, категорії статі у педагогічному контексті, коли відбувається осмислення* власного «Я».

«Форми та навички організації життєдіяльності дівчаток і хлопчиків, що сприяють їхньому соціальному зростанню. Статеві особливості соціального розвитку дошкільнят:

– для хлопчиків у галузі соціального розвитку характерним є: більше прагнення до ділового спілкування (у грі, праці, навчанні); вони менше демонструють позитивне ставлення до дорослих; у словесних оцінках частіше використовують дієслова; частіше посідають у групі статус лідера; хлопці менше зацікавлені в процесі спілкування, а більше – в його результаті; вони частіше відмовляються від спільних із дівчатами ігор, віддають перевагу гратися з хлопцями; хлопчики частіше вживають різні образливі слова; частіше виявляють наполегливість, вимогливість, незгоду з іншими; вони частіше різко припиняють спільну діяльність, якщо вона не цікава; в суперечках більше схильні до аргументів, фактів; хлопці більш наполегливі у прагненні переконати співрозмовника, ніж вислухати його.

– для дівчаток у сфері соціального розвитку характерне наступне: вони більше прагнуть до міжособистісного спілкування; частіше посідають у групі статус зірки; у словесних оцінках здебільшого послуговуються різноманітним прикметникам; дівчата більше зацікавлені у самому процесі спілкування, аніж у його результаті; частіше і більш яскраво проявляють позитивне емоційне ставлення до дорослого; вони більше схильні до аргументації у вигляді емоційних проявів (сльози, образи); більш дипломатичні під час розподілу ролей, іграшок, не виходять з гри через невдоволення; дівчатка частіше пробачають, рідше використовують образливі слова; уважніше слухають аргументації співрозмовника; вони більш залежні від дорослих при побудові стосунків, розв'язанні конфліктів, пошуку друзів; більш схильні до проявів доброзичливості, пошуку компромісних рішень, поступливості» [3, с. 17-18]. Саме ці аспекти

були враховані нами у створенні авторської методики та розробленні педагогічних умов її ефективного впровадження.

Однак чільне місце у вирішенні цієї проблеми належить родині дитини. Тому наша авторська методика передбачала використання серії занять для батьків з розвитку їх медіаграмотності і використання цих знань у вихованні дитини (батьківських зустрічей-всеобучів). Основні завдання цих зустрічей зводились до розвитку готовності батьків формувати в собі: медіакультуру, медіаімунітет, вирізняти фейки та віртуальних шахраїв, бути психологічно захищеними у віртуальному світі, управляти своєю поведінкою в медіасередовищі, культура взаємодії в мережі Інтернет і т.п. Це – наступні форми роботи:

1. Розв'язування педагогічних ситуацій, мета яких – спонукати батьків до переходу від логічних міркувань до практичних дій у вихованні соціальної компетентності дошкільника.

2. Рольові (ділові) ігри, мета яких – корегування взаємин між батьками і дітьми, батьками і вихователями. Зміст заняття: визначення теми і мети; інструктаж, ознайомлення із сюжетом, розподіл ролей; безпосереднє проведення гри; аналіз гри; підведення підсумків. Орієнтовна тематика: «Фейкова новина», «Інтерв'ю», «Батьки і діти», «Віртуальні шахраї», «Вихідний день» тощо.

3. Обмін досвідом, мета яких – спонукати батьків до взаємообміну думками, сумнівами щодо своєї поведінки й дитини, обміну досвідом родинного виховання, спілкування з дитиною. Орієнтовні питання для обговорення: як виховати у родині дітей добрими і чуйними; як контролювати час і зміст роботи дитини з комп'ютером; застосування народної мудрості у вихованні дитини; як прищепити дитині правила гуманної поведінки в сім'ї; які медіаресурси можуть бути корисними для розвитку дитини; як правильно організовувати спільну діяльність разом із сином чи донькою тощо.

4. Клуб педагогічної співпраці. Мета: стимулювати батьків до активної взаємодії з педагогами у соціальному вихованні дітей,

зокрема формування в них соціальної компетентності під впливом ЗМІ.

Є такі ключові теми, від яких діти-користувачі інтернету можуть постраждати:

1. Спілкування з невідомими (грумінг), інтернет-зловживання.
2. Погрози, переслідування (кібербулінг, кіберхуліганство).
3. Секстинг.
4. Шахрайство, крадіжки та віртуальні фінансові пастки.

У процесі дослідження нами виокремлено такі *педагогічні умови* ефективного використання медіа у формуванні та розвитку соціальної компетентності дошкільника:

1) оскільки основною метою соціального виховання є не лише організація роботи з дітьми в медіасередовищі, а й соціального оточення, в ідповідних компетентностей, налагодження особистісної взаємодії у групі дітей, тому надзвичайно важливим є *взаємодія вихователів, батьків та найближчого оточення дитини в організації роботи й використанні умов медіасередовища з дотриманням відповідних санітарно-гігієнічних вимог* [1, с. 50];

2) *використання медійного середовища як помічника у формуванні і розвитку соціальних знань і навичок дітей;*

3) *гендерний підхід у формуванні і розвитку соціальної компетентності дошкільників;*

4) *контрольоване з боку дорослих використання різних видів медіа дітьми дошкільного віку, обговорення з ними різних фрагментів перегляду, прослуховування, організація роботи у медіасередовищі, власний приклад у оточенні дитини для розвитку навичок соціальної комунікації.*

Висновки

Виокремлені педагогічні умови, на нашу думку, сприятимуть підвищенню ефективності соціального виховання дітей дошкільного віку, а значить, і рівня сформованості їх соціальної компетентності під впливом медійних технологій.

Список використаних джерел

1. Козлітін Д. О., Матющенко І. І. Медіа середовища сучасного дошкільника та роль майбутнього педагога у ньому. *Young Scientist*. № 3.2 (43.2). March, 2017. С. 49-52.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція), 2016. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/
3. Матвієнко С. І. Методика формування у дошкільників соціальної компетентності навч.- метод. посібник. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя, 2012. 106с. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/72/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%A1%D0%BE%D1%86.%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF.pdf>
4. Тарабасова Л.Г. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: методичні рекомендації. Дніпропетровськ, 2016. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/320/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97.pdf>

Розділ 2

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Chrystyna Katschak,
Studentin des 5. Studienjahres
der Nationalen Iwan-Franko-Universität Lwiw,
die Ukraine

EINFLUSS DER LIEDER AUF DIE ENTWICKLUNG DER HAUPTFERTIGKEITEN IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT

Використання пісень на уроках іноземної мови є однією з можливостей внести різноманіття у навчальний процес та підвищити мотивацію учнів. У статті розглянуто функції пісні в контексті розвитку основних видів мовленнєвої діяльності школярів. Наведено приклад завдань для її дидактизації на різних стадіях аудіювання. Окреслено важливість застосування методів нейродидактики на уроках іноземної мови.

Ключові слова: аудіювання, нейродидактика, креативність, іноземна мова.

Heutzutage steht es außer Zweifel, dass Kreativität einen wichtigen Schwerpunkt im Fremdsprachenunterricht bildet. Kreative Herangehensweise hilft die Motivation bei den Lernenden aufrechterhalten und die Konzentrationsfähigkeit erhöhen. Darum greift man im Laufe des Lernprozess zur Anwendung von kreativen Lernmethoden, wie, zum Beispiel, der Einsatz der Medien und darunter Lieder im DaF-Unterricht. Lieder können bedeutungsvolle Funktionen erfüllen. Sie können die Routine und die Monotonie des Unterrichts durchbrechen, entspannend in bestimmte Stimmungen versetzen oder Situationen auflockern. Dolores Rodriguez Cemillan meint, für den Schüler bedeute das Lernen mit Musik ein lustvolleres, spontaneres und damit auch angstfreieres Herangehen an

die Fremdsprache, da die Musik emotional geprägt sei und auch Spaß bringe [1]. Dies impliziert eine Steigerung der Motivation, sich mit dem Unterrichtsgegenstand und damit auch mit der Fremdsprache und ihren Hauptfertigkeiten zu beschäftigen. Dazu gelang in seiner Arbeit auch Ulrike Quast. Von ihr werden sieben grundlegende Funktionen beschrieben, die der Musik im Fremdsprachenlernprozess zukommen:

- physiologische Funktion: Musik fördert die Behaltensleistung;
- psychohygienische Funktion: Musik erzeugt Entspannung;
- emotionale Funktion: Musik als Auslöser von Gefühlsprozessen;
- sozialpsychologische Funktion: Musik stärkt die Gruppendynamik;
- kognitive Funktion: Musik als Mittel zur Förderung von Bewusstseinsprozessen;
- suggestive Funktion: Musik als Mittel zur Förderung unbewussten Lernens;
- kommunikative Funktion: Musik als Auslöser von Prozessen der Informationsvermittlung [5, s.107].

Neben diesen angenehmen Effekten können Lieder im Unterricht einen wichtigen Beitrag zur Entwicklung der Fertigkeiten Sprechen, Hören, Lesen, Schreiben leisten und dadurch ganz pragmatische Lernziele verfolgen.

Fertigkeit Sprechen

Die Lieder sieht man als eine Form von „Sprachprovokation“. Der Grund dafür liegt darin, dass sie verschiedene Themen aus dem menschlichen Leben zum Ausdruck bringen. Während des Hörens überlegt sich der Lernende, ob er den im Lied vorgesungenen Gedanken zustimmt, oder die Situation anders sieht. Entsprechend stimuliert das den Schüler seine Meinung zum Ausdruck zu bringen. Für Fremdsprachenunterricht ist es von großer Bedeutung, weil die Sprache nur dann gelernt werden kann, wenn sie aktiv angewendet, also aktiv gesprochen ist. Stefanie Schmitz betont, dass viele Kinder gehemmt seien, wenn sie alleine vor einer Klasse sprechen sollen, vor allem wenn sie dies in einer fremden Sprache tun sollen, die sie noch nicht perfekt beherrschen würden. Hier kann die Musik ein gutes Hilfsmittel sein. Gemeinsames Singen oder chorisches Sprechen

würden die Hemmungen abbauen und alle Kinder kämen gleichzeitig zum Sprechen und somit zum Üben der Fremdsprache [6, s.19].

Fertigkeit Hören

Musik ist in der ersten Linie mit dem Sinn des Hörens verbunden. Die Bilder, die im Kopf des Lernalters während des Hörens von einem Lied entstehen, motivieren ihn ganz Ohr zu sein, weil er erfahren will, worum es wirklich geht. Barbara Dahlhaus geht davon aus, dass „Lieder sich besonders gut als Hörtexte eignen, weil sie zum Zuhören produziert worden sind; sie sind also authentisches Hörmaterial. Allerdings sind authentische Texte meist auch schwierige Texte. Deshalb brauchen wir besondere didaktische Verfahren, um das Verständnis zu erleichtern. Zu diesen besonderen didaktischen Verfahren gehören alle Arten der Vorbereitung und Vorentlastung, wie z. B. Bilder, Satzkarten usw.“ [2, S. 76].

Fertigkeit Lesen

Es fällt dem Lernenden nicht immer leicht, den Text eines Liedes nur vom Hören zu erschließen, darum ist es empfehlenswert, dass der Schüler den Text auch in schriftlicher Vorlage hat. Das bietet ihm die Möglichkeit zu überprüfen ob er richtig gehört hat, und die Information zu verstehen, die er über den Hörkanal nicht erfassen konnte. Hubert Eichheim und Günther Storch vertreten die Ansicht, dass „es beim Hören schwieriger ist, jedes einzelne Wort zu verstehen, als beim Lesen. Die Wörter und Sätze gehen schnell am Ohr vorbei.“ [3, s.112].

Fertigkeit Schreiben

So wie in der mündlichen Form, können die Lernenden auch schriftlich zu dem im Lied aufgegriffenen Thema Stellung nehmen. Lieder bieten vielfältige Anlässe zum Schreiben anhand der gewählten Didaktisierung und Übungstypologie.

Wortschatzaufbau

Da Liedtexte oft in Reimform geschrieben sind, lassen sie sich leichter behalten. Durch das Auswendiglernen von Liedtexten wird der Wortschatz gefestigt und erweitert, das betrifft auch die grammatischen Kenntnisse. Außerdem fällt dabei der Begriff „Redundanz“ ins Gewicht,

der von dem lateinischen Wort „redundantia“ abgeleitet ist und bedeutet nach Duden „das Vorhandensein von eigentlich überflüssigen, für die Information nicht notwendigen Elementen; Überladung mit Merkmalen“. Die Aufmerksamkeit soll hier einem spezifischen Wiederholungsgeschehen geschenkt werden. Würde man aber gesprochene Sätze ohne Rhythmus oder Melodie vielmals hintereinander wiederholen, würde die Lernenden das „sicher langweilig“ finden und schnell die Lust und Motivation am Unterricht verlieren.

Landeskunde

Die landeskundlichen Aspekte der Lieder sollten auch nicht unerwähnt bleiben. Nach Barbara Dahlhaus kommen die Schüler mit einem Lied unmittelbar in Kontakt mit der anderen Kultur, dann Lieder zeigen, wie in der anderen Kultur gesprochen, gesungen, gefühlt, gedacht, ja gehandelt wird [2, s. 76]. Also, es ergibt sich die Möglichkeit, landeskundliche Themen und kulturelle Besonderheiten des Landes sowie politisch aktuelle Situationen spielerisch zu vermitteln.

Die emotionale Wirkung von Musik in Kontext der Neurodidaktik zeigt sich in der Tätigkeit der Nerven-, Hormon- und Immunsysteme, die durch das Hören von Musik beeinflusst werden. Untersuchungen zufolge könne Musik den Körper entspannen, wirke auf den Herzschlag und auf den Rhythmus des Atmens und erhöhe die psychische Rezeptivität. Im Folgenden stütze ich mich auf die Untersuchung von Michael Gasse und Peter Döbelstein: „Bewegung hat in diesem Zusammenhang als rhythmisierendes Element des Unterrichts zentrale Bedeutung. Der Erhalt von Konzentrationsfähigkeit, Wachheit und Interesse hängt auch von der Beteiligung der Motorik ab“ [4, s. 11].

Sich am Platz bewegen, herumzappeln oder rumlaufen ist in der Regel schlicht Störung des Unterrichts: «Im richtigen Unterricht laufen wir nicht herum!». Aber mit neuen Aktions- und Interaktionsformen, mit neuen Aufgabenstellungen kommt Bewegung in den Lern- und damit den Bildungsprozess.

Es ist fraglos, dass nicht alle Lieder im DaF-Unterricht eingesetzt werden können. Zu den wichtigsten Kriterien der Liederauswahl gehören

ein interessantes und aktuelles Thema, ein dem Sprachniveau der Lernenden entsprechender lexikalischer Bestand des Liedes, verständliche und deutliche Aussprache des Sängers u. a. Wenn die Etappe der Auswahl des Liedes zurückgelegt ist, geht man zu der Didaktisierung über. Dabei ist die gängige Unterteilung in Phasen für die Hörverstehensschulung zu beachten: Einstiegsphase (vor dem Hören), Erschließungsphase (während des Hörens) und Festigungsphase (nach dem Hören).

An dieser Stelle ist es sinngemäß die Ziele aller Phasen des Hörverstehens zu erläutern und die für sie möglichen Aufgaben vorzustellen.

Aufgaben, die vor dem Hören des Liedes gemacht werden können (Einstiegsphase)

Ziel: Hinführung zum Thema, Motivation der Schüler, Aufbau einer Hörerwartung, Aktivierung des Vorwissens durch:

- Assoziogramme (Wortigel, Signalwort, Signalsatz);
- Visuelle Impulse (Illustration, Bild, Foto, Video etc.);
- Besprechung des Themas (Vorerfahrung, Vorwissen);
- Vorgabe von Schlüsselwörtern;
- Arbeit mit Satz- oder Bildkarten;
- Zuordnungsübungen (Bild-Text; Bild-Bild; Text-Text);
- Phonetische Vorentlastung;
- Klärung von syntaktischen Strukturen, die im Lied vorkommen, indem man die Übungen mit ähnlichen grammatischen Strukturen macht.

Aufgaben, die während des Hörens gemacht werden können (Erschließungsphase)

Ziel: intensives Hören

- einzelne Informationen aufschreiben, Rasterübungen;
- Lied mitlesen;
- Rasterübung;
- Lückentext mitlesen, ausfüllen;
- Mitlesen von Schlüsselwörtern / Wortgeländer.

Aufgaben, die nach dem Hören des Liedes gemacht werden können. (Festigungsphase)

Ziel: Kontrolle, Arbeit am Liedtext

- weiterführende, offene Aufgaben;
- Raster ausfüllen (kleinere Textpassagen) ;
- Rollenspiele;
- Perspektivenwechsel;
- (interkulturelle) Diskussion;
- Schreiben eines Briefes [2].

Würde man bei der Didaktisierung oben beschriebene Kriterien der Liederauswahl und Phasen des Hörverstehens in Betracht ziehen, dann kann der Lehrer die Arbeit im Fremdsprachenunterricht abwechslungsreich gestalten und damit bestmögliche Leistungen erzielen. Die Vorteile des Einsatzes von Liedern lassen sich durch die Ergebnisse der Analyse von Lieddidaktisierungen in einzelnen Lehrwerken, wie Menschen, Schritte u. a. bestätigen.

Somit ist zu schlussfolgern, dass die kreativen Arbeitsmethoden aus dem Lernprozess nicht mehr wegzudenken sind. Sie fördern die kommunikative Kompetenz, erhöhen die Konzentrationsfähigkeit, erzeugen die Leistungsbereitschaft und motivieren, was bei dem Fremdspracherwerb in der Schule von großer Wichtigkeit ist.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Cemillan, R. D. (Rock)Musik im Fremdsprachenunterricht.
<http://www.manfred-huth.de/fbr/unterricht/sek/lola.html>

2. Dahlhaus B. Fertigkeit Hören. Fernstudieneinheit 5. Fernstudienprojekt zur Fort- und Weiterbildung im Bereich Germanistik und Deutsch als Fremdsprache. Goethe-Institut München, 1994.

3. Eichheim H. /Storch G. Mit Erfolg zum Zertifikat Deutsch: Übungsbuch, Stuttgart, 2011.

4. Gasse M. / Dobbstein P. Lernen in Bewegung bringen.
<https://www.iqesonline.net/download.cfm?id=d98ed698-e0c6-b4e6-2991-5ba9ee2d04ed>.

5. Quast U. Zur Rolle und zu ausgewählten Verwendungsmöglichkeiten von Musik im Fremdsprachenunterricht. In: Blell, Gabriele/Hellwig, Karlheinz (Hrsg.): Bildende Kunst und Musik im Fremdsprachenunterricht. Frankfurt a. M., 1996.

6. Schmitz S. Singen statt Vokabeln pauken. Fremdsprachenlernen mit musikalischer Unterstützung. Hamburg, 2012.

Оксана Васкул,
магістрант Педагогічного факультету,
ДВНЗ «Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника»,
Україна

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті автор розкриває сутність поняття технології розвитку критичного мислення; аналізує праці вітчизняних науковців щодо необхідності розвитку цієї навички у представників сучасного покоління; пропонує ефективні прийоми розвитку критичного мислення учнів початкових класів, які доцільно використовувати на уроках англійської мови.

Ключові слова: критичне мислення, навички, учні, початкова школа, уроки англійської мови.

Вступ

Національна стратегія розвитку освіти на 2012–2021 роки ставить за мету підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки, кожного громадянина; забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними задатками, здібностями, потребами на основі навчання упродовж життя [8].

Сьогодні українська школа потребує створення такого освітнього простору, який буде спрямований на виховання

конкурентоспроможної особистості, котра зуміє розробляти свої життєві плани, самостійно використовувати набуті знання для розв'язання поставлених проблем, створювати та розвивати цінності громадянського суспільства. У цьому сенсі є очевидною життєва необхідність запроваджувати нові підходи до навчання, які зможуть забезпечити розвиток та формування ключових компетентностей в учнів.

Одним з важливих сьогодні підходів є формування під час навчання навичок критичного мислення учнів початкової школи, що *забезпечує умови щодо формування компетентної особистості із гнучким розумом, зі швидкою реакцією на все нове, з ідеальними комунікативними здібностями. Критичне мислення нині один з модних трендів в освіті. Про те, що його розвиток є одним з наскрізних завдань освітнього процесу, йдеться в оновленому законі України «Про освіту», концепції «Нова українська школа», проєкті державного стандарту початкової загальної освіти. У цих освітянських документах висвітлюються суттєві зміни у підготовці дитини до життя, у необхідності оволодіння нею ключовими компетентностями. Зокрема, у Законі України «Про освіту» зазначається, що спільними для всіх компетентностей є вміння читання з розумінням, вміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, здатність логічно обґрунтовувати позицію, творчість, ініціативність, вміння адекватно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, здатність співпрацювати з іншими людьми. Відповідно, розвиток критичного мислення стає основою для формування сучасного школяра як мислячої, творчої, креативної, освіченої особистості.*

Проведений аналіз засвідчив, що питання розвитку критичного мислення висвітлено в працях зарубіжних науковців М.Ліпмана, Д.Брунера, Дж.Гілфорда, С.Заір-Бека, А.Кроуфорда, К.Мередіт, С.Метьюза, Д.Рассела, Ф.Станкато, Ч.Темпла, К.Уейда, Д.Халперіна, Дж.Чаффа та вітчизняних дослідників—Н.Березанської, В.Бондаря,

Т.Воропай, Н.Дайрі, В.Дороз, І.Кожуховської, А.Ліпкіна, О.Пометун, Л.Терлецької, С.Терно, О.Тягло, А.Федорова, Т. Яковенко та ін. Технологію критичного мислення учнів початкової школи розкрито в наукових доробках А.Байрамова, О.Белкіної-Ковальчук, Л.Варзацької, М. Вашуленка, Л. Липкіної, О.Савченко та ін. [4].

Незважаючи на значну кількість наукових напрацювань із зазначеної проблеми, питання щодо розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках англійської мови залишається недостатньо вирішеним, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета статті - розкрити сутність та особливості формування навичок критичного мислення на уроках англійської мови в учнів початкової школи.

Результати дослідження

Оскільки проблема розвитку критичного мислення є досить актуальною в сучасній психолого-педагогічній науці, у наукових джерелах можна знайти різні визначення терміну «критичне мислення». Психологічна сутність поняття «критичне мислення» розглядається як окрема індивідуальна риса мислення особистості (П. Блонський) [3]. Зарубіжний психолог М. Ліпман розглядає це поняття як складне вміння, що дозволяє правильно розв'язувати широке коло практичних проблем у будь-якій професійній діяльності, у людських взаєминах, у науковій діяльності, у повсякденному житті тощо [1, с.12]. Схожі погляди висловлюють зарубіжні науковці Д. Браус, Д. Вуд, Ф. Станкато, які визначають критичне мислення як «формулювання суджень відносно правдивості та реальності заяв або відповідей щодо розв'язання проблем» [2, с. 2]. Сучасна психологія трактує критичне мислення як таке, що «сприяє формуванню здатності людини усвідомлювати власну позицію з того чи іншого питання, вміння знаходити нові ідеї, аналізувати події та критично їх оцінювати» [9 с. 5]. Педагоги розглядають критичне мислення як раціональне, рефлексивне мислення, яке спрямоване на вирішення того, чому варто вірити або які дії варто застосувати (М. Кларін) [6].

З огляду на стрімкий розвиток суспільства протягом останніх десятиліть англійська мова набула статусу міжнародної мови. Вона стала невід'ємною частиною сучасної культури, економіки, політики, спорту, освіти, мистецтва, туризму, науки.

Слід зазначити, що усне і письмове спілкування англійською мовою стало реальністю і необхідністю: ми часто стикаємося з англомовним телебаченням, простими інструкціями з використання побутових приладів англійською мовою, а також спілкуванням з іноземцями, як у житті, так і в мережах Інтернету. Так, метою навчання іноземної мови є формування комунікативної компетенції, що включає в себе як мовну, так і соціокультурну компетенцію, бо без знання соціокультурного фону не можна сформувати комунікативну компетенцію навіть в обмежених межах. Вивчення іноземної мови покликане сформувати особистість, яка бажає брати участь у процесі міжкультурної комунікації.

Сприяти виконанню поставлених завдань може застосування технології розвитку критичного мислення, адже використання нових методів та технологій на уроках англійської мови допомагає підвищувати результативність учнів, формує і розвиває комунікативну компетентність.

Освітня технологія розвитку критичного мислення у процесі навчання – це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають учнів до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань, спрямованих на розвиток самостійного свідомого мислення. Ключовим завданням технології є навчити молодшого школяра мислити.

Критичне мислення – це активний процес, який дає учневі можливість контролювати інформацію, ставити під сумнів нові ідеї, порівнювати протилежні точки зору, адаптувати або відкидати нові твердження [5].

Вчені вважають, що критичне мислення можуть досягнути не тільки учні старших класів, але і молодших. Мислити критично

можна в будь-якому віці. Вже починаючи з дитячих років дитину треба привчати формулювати свої думки, оціночні судження, переконання, незалежно від інших. Тобто, мислення може бути критичним тільки тоді, коли воно має індивідуальний характер. Для розвитку позитивної самооцінки дитини молодшого шкільного віку надзвичайно важливим є відчуття, що вона в результаті самостійного пошуку прийшла до висновку, який є вірним і для інших членів колективу, і вчителя.

Вміння просіювати інформацію та вирішувати, що важливо, а що ні, буде потрібно учням, щоб досягти успіху в світі, який дуже швидко змінюється, їм необхідно буде вміти розуміти те, як різні частини інформації можуть поєднуватись між собою, знадобиться вміння надавати відповідний контекст новим ідеям та знанням, оцінювати нові знахідки та відкидати знецінену інформацію.

Навчаючи учнів критично мислити, учитель допомагає їм подивитись на будь-яку життєву ситуацію з різних боків, зорієнтуватись у вирішенні даної проблеми, критично міркуючи, а не скаржачись. Для того щоб учень міг скористатися своїм критичним мисленням, йому важливо розвинути в собі ряд якостей, серед яких Д. Халперін виділяє: готовність до планування - думки часто виникають хаотично. Важливо впорядкувати їх, вибудувати послідовність викладу. Упорядкованість думки – ознака впевненості; гнучкість - якщо учень не готовий сприймати ідеї інших, він ніколи не зможе стати генератором власних ідей і думок. Гнучкість дозволяє почекати з винесенням судження, поки учень не володіє різноманітною інформацією; наполегливість - часто, стикаючись з важким завданням, ми відкладаємо його рішення на потім. Розвиваючи наполегливість у напрузі розуму, учень обов'язково доб'ється кращих результатів у навчанні; готовність виправляти свої помилки - людина, яка мислить критично, не буде виправдовувати свої неправильні рішення, а зробить правильні висновки, скористається помилкою для продовження навчання; усвідомлення - це дуже важлива якість, що передбачає вміння спостерігати за собою

в процесі мисленнєвої діяльності, відстежувати хід міркувань; пошук компромісних рішень - важливо, щоб прийняті рішення сприймалися іншими людьми, інакше вони так і залишаться на рівні висловлювань.

Різноманітний характер методик критичного мислення сприяє активізації роботи учнів, становленню гармонійно розвинутої особистості. У процесі критичного мислення виробляються вміння співпраці, швидкого та якісного опрацювання текстів, гнучкості входження в ситуації. Креативний підхід до викладання англійської мови сприяє розвитку уяви учнів, надає відчуття новизни. Уроки, на яких впроваджується технологія розвитку критичного мислення сприяють позитивному ставленню до ефективної співпраці з метою розв'язання складних проблем. У результаті, учні поліпшують свої уміння висловлювати та обговорювати власні ідеї, формулювати їх чітко і точно, набувають вищої самооцінки, впевненості у власних силах.

Застосування технології розвитку критичного мислення під час вивчення англійської мови створює додаткову мотивацію до навчання. Учні добре засвоюють матеріал, тому що це їм цікаво. Важко назвати таку складову критичного мислення, яку не можливо сформувати під час навчального процесу. Педагоги навчають дітей навичкам усного та писемного мовлення, вважаючи, що вони зможуть використовувати ці навички, коли будуть говорити чи писати на будь-яку тему. Критичне мислення не з'являється автоматично у вигляді побічного результату звичайного навчання англійської мови. Щоб домогтися очікуваного ефекту, потрібно докладати систематичні зусилля щодо вдосконалення мислення [7].

В результаті аналізу наукових джерел ми переконалися, що успішність і ефективність формування вмінь, пов'язаних із критичним мисленням молодших школярів залежать від форм, методів і засобів організації освітнього процесу. Не викликає жодних сумнівів той факт, що пріоритетними в цьому плані стають активні форми діяльності учнів, які залучають їх до творчого процесу пізнання, дослідження, обговорення проблеми, висловлення власної

думки, прийняття рішень. Нами встановлено, що існує досить багато прийомів розвитку критичного мислення учнів початкових класів, а саме: кластер, асоціативний куш, кубування, мозковий штурм, робота в парах, кошик ідей, ажурна пилка, дискусія, метод «ПРЕС», Сенкан, Фішбоун тощо. Найбільш дієвими для застосування, на наш погляд, є метод «ПРЕС», Фішбоун та «Ромашка Блума».

Стратегій та методів розвитку критичного мислення дуже багато, всі вони різні та несуть певний характер. Їх місце на уроці залежить від типу уроку й, відповідно, від його структури. Але, без сумніву, за допомогою розвитку критичного мислення можна навчити дітей самостійно мислити, осмислювати і передавати інформацію.

Висновки

Таким чином, у процесі навчання англійської мови в початковій школі стратегії критичного мислення сприяють усвідомленню учнями мовних явищ, розвитку їх лінгвістичних здібностей, автоматизації мовних і мовленнєвих дій, створенню ситуацій спілкування, формуванню навичок самооцінки та взаємооцінки. Критичне мислення допомагає навчатися через те, що дитина бачить, чує, робить, відчуває. Воно допомагає вдумливо читати, виражати свої думки вголос і на папері. Воно вчить дітей самостійно міркувати.

Список використаних джерел

1. Lipman M. Critical thinking: What can it be? / Matthew Lipman. Institute of Critical Thinking. Resource Publication. 1988. Series 1. No 1. 12 p.
2. Stancato F. Tenure, Academic Freedom and the Teaching of Critical Thinking / F. A. Stancato // College Student Journal. September, 2000 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0FCR/is_3_34/ai_66760558.
3. Белкіна-Ковальчук О.В. Формування критичного мислення учнів початкових класів у процесі навчання : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.09 –теорія навчання / О. В. Белкіна-Ковальчук ; Волинський держ. ун-т ім. Л. Українки. Луцьк, 2006. 21 с.

4. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П. Наволокова. Х.: Вид. група «Основа», 2011. 176 с. (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).
5. Іванюк. В. Практичне застосування методів критичного мислення / Іванюк. В. // Відкритий урок. 2010. №7-8. С.46-48
6. Кларин М.В. Развитие критического и творческого мышления / М. В. Кларин // Школьные технологии. 2004. No 2. С. 3–10.
7. Курнос Л. Б. Розвиток критичного мислення учнів на кроках англійської мови. Таврійський Вісник Освіти. 2015. № 2(50). Частина I.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
9. Пометун О. Формування критичного мислення учнів на уроках з курсу за вибором «Права людини «// Історія в школах України. 2008. No 9. С. 5–7.

Тетяна Геник,
студентка педагогічного факультету
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Україна

ЗАДАЧІ З ПРАКТИЧНИМ ЗМІСТОМ У ПОЧАТКОВОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ

Обґрунтовано значення задач з практичним змістом в початковому курсі математики. Описано методичні прийоми, які використовуються при вивченні таких задач.

Ключові слова: задача з практичним змістом, методичні прийоми, математична задача.

Вступ

У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» зазначено: «Ключовим завданням освіти у ХХІ сторіччі є розвиток мислення, орієнтованого на стале майбутнє. Сучасний ринок праці вимагає від випускника не лише глибоких теоретичних

знань, а здатності самостійно їх застосовувати в нестандартних, постійно змінюваних життєвих ситуаціях, переходу від суспільства знань до суспільства життєво компетентних громадян» [1]. За Концепцією «Нової української школи» сьогодення висуває нові вимоги до школи. Дитині недостатньо дати лише знання, а ще важливо навчити користуватися ними.

Результати дослідження

Початковий курс математики покликаний розкрити для учнів роль математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу; формувати в дітей основи математичних знань та способів дій, досвід їх використання для розв'язування навчальних і практичних задач; реалізовувати потенціал галузі для засновування здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних задач; для розвитку математичного мовлення, що необхідне для опису математичних фактів, відношень і закономірностей.

Реалізація означених завдань здійснюється за такими змістовими лініями: «Числа, дії з числами. Величини», «Геометричні фігури», «Вирази, рівності, нерівності», «Математичні задачі і дослідження», «Робота з даними».

Упродовж вивчення шкільного курсу математики неможливо обійтись без задач прикладного змісту.

Під математичною задачею з практичним змістом (завданням прикладного характеру) розуміємо завдання, умова якого розкриває доповнення математики в суміжних навчальних дисциплінах, знайомить з її використанням в організації, технології та економіці сучасного виробництва, у сфері обслуговування, в побуті.

Завдання з практичним змістом повинні задовольняти умови:

- а) пізнавальна цінність задачі та її виховний вплив на учнів;
- б) доступність школярам нематематичного матеріалу, який визначений завданням;
- в) реальність описаної в умові завдання ситуації, числові значення даних, постановки питання і отриманого рішення.

Необхідно ознайомлювати учнів з методами розв'язування задач, що застосовуються на практиці.

Учені-методисти рекомендують використовувати наступні методичні прийоми (рис.1.):

Рис. 1. Методичні прийоми для розв'язування завдань з практичним змістом

Нами розглянуто застосування кожного з цих методичних прийомів при розв'язанні конкретних практичних задач.

Висновки

Практична спрямованість навчання математики формує в учнів розуміння математики як методу пізнання та перетворення оточуючого світу, який має розглядатися не тільки областю застосувань математики, а й невичерпним джерелом нових математичних ідей. Навчання математичного моделювання, застосування математичних знань до розв'язування задач прикладного змісту, що виникають поза межами математики і розв'язуються математичними методами, сприяє зміцненню мотивації навчання, системності, дієвості, гнучкості знань, стимулює пізнавальні інтереси учнів.

Список використаних джерел

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.

Діана Лазур,

студентка педагогічного факультету

ДВНЗ «Прикарпатський

національний університет імені

Василя Стефаника»,

Україна

ЗМІНА ФІЛОСОФІЇ ОЦІНЮВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Представлено парадигмальні зміни в оцінюванні рівня компетентностей молодших школярів за вимогами концепції Нової української школи.

Ключові слова: Нова українська школа, методи оцінювання, вхідне діагностування, поточне діагностування, підсумкове діагностування.

Вступ

За Концепцією Нової української школи [1] 2018 року початкова школа в Україні змінює пріоритети – від школи знань до школи компетентностей, щоб, починаючи з 1-го класу, освіта дітей відповідала вимогам 21-го століття. Тому навчання в початковій школі вимагає переосмислення пріоритетів навчального процесу, змін у системі проведення навчання. Як наслідок, - зміни передбачаються в системі визначення успішності здобувачів освіти.

Результати дослідження

Раніше оцінювання навчальних досягнень учнів здійснювалося вербально за 12 бальною системою в процесі контролю. Компонентами контролю були:

- перевірка (індивідуальна, групова, фронтальна);
- оцінювання (бали, які фіксувалися в журналі та таблиці).

До основних видів контролю відносили япопередній, поточний, тематичний і підсумковий. При цьому використовувались різні методи (види) робіт на уроках, вибір яких залежав від змісту навчального предмету, його обсягу, рівня узагальнення, вікових можливостей учнів. Вчителі застосовували диференційовані завдання – різних рівнів (на відтворення знань, на розуміння, на застосування в різних навчальних ситуаціях, уміння висловлювати власні судження, оцінки).

Оцінювання успішності школярів полягало у визначенні, чи досягнуто ними рівня знань та вмінь, визначених Державною Програмою навчання.

Нове століття висунуло нові вимоги до оцінювання. Змінилась мета оцінювання: вдосконалення процесу навчання, тобто визначення, наскільки задоволено потреби дітей та досягнуто бажаного компетентнісного результату. Тому оцінювання необхідно розглядати як процес.

НУШ передбачає, що учні під час освітньо-виховного процесу отримують не лише знання, а й уміння їх використовувати у житті. Державний стандарт НУШ передбачає не тільки набуття знань з математики, мови, природничих наук, а й опанування соціальними компетентностями (уміння працювати в команді, вирішувати проблеми, пропонувати нові ідеї тощо).

Діагностування знань школярів відбувається у різні періоди навчання та у різних формах.

За концепцією НУШ оцінювання складається з трьох етапів:

- вхідне діагностування;
- поточне оцінювання або формувальне оцінювання;
- підсумкові висновки та рекомендації.

Вхідне діагностування необхідне для визначення подальших кроків у плануванні навчального процесу, щоб збагатити розвиток дитини і зреалізувати особистісно-орієнтоване навчання.

Для учнів, які поступають у школу вперше у 1-ший клас, й які будуть навчатися за активними та інтерактивними методами

навчання, соціальна складова дуже важлива. Тому доцільно зосередитися на діагностиці соціальних компетентностей учнів 1-го класу на початку навчального року. НУШ покладає великі вимоги на соціальні компетентності учнів, складова яка до цього часу не була закладена в основу програм навчання.

Відомі методи оцінки результатів навчання: грамотності в письмі, правильності та швидкості в читанні, вмінні розв'язувати математичні задачі тощо. Натомість, нема достатніх напрацювань, як визначити та оцінити рівень самостійності, вміння співпрацювати, чи спроможність висловлювати свою думку. Тому введення допоміжних матеріалів для вхідного діагностування всіх компетентностей, а особливо соціальних компетентностей, є дуже важливим.

При проведенні вхідного діагностування соціальних компетентностей ефективним способом дослідження розвитку дитини вважається метод спостереження. Чудово підходять інтерактивні технології навчання, бо дозволяють поспостерігати за дітьми у соціальному контексті.

Поточне оцінювання більш близьке до класичного.

Підсумкове оцінювання необхідно робити періодично, оскільки воно передбачає формування рекомендацій до корегування освітньої траєкторії школяра.

Висновки

Концепція Нової української школи передбачає не тільки докорінну зміну спрямованості результатів навчання молодших школярів, але і модернізацію процесів діагностики як за суттю, так і за методами застосування.-

Список використаних джерел

1. Концепція Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/>

Ольга Лесюк,

студентка педагогічного факультету,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Україна

ІНТЕГРОВАНІ УРОКИ – ДІЄВИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проблема інтеграції навчання і виховання в початковій школі важлива і сучасна як для теорії, так і для практики. Її актуальність продиктована новими соціальними запитами, які пред'являються до школи, і обумовлена змінами в сфері науки і виробництва.

***Ключові слова:** інтеграція, інтегроване навчання, естетичне виховання, естетичні цінності, критичне мислення.*

Вступ

Система естетичного виховання органічно пов'язана з іншими складовими частинами виховного процесу, оскільки всебічний і гармонійний розвиток дитини виступає провідною ідеєю педагогіки. Гармонійне поєднання розумового і фізичного розвитку, моральної чистоти, естетичного ставлення до життя та мистецтва – умова формування цілісної особистості.

Естетичне виховання особистості є предметом наукового дослідження багатьох вчених. Так, у працях філософів Ю. Борев, І. Зязюн, В. Розумний та вчених соціологічного напрямку В. Потапчик, Ю. Фохт-Бабушкін, О. Семашко та ін. естетичне виховання розглядається як засіб соціалізації молоді, залучення її до духовних цінностей суспільства. Проблемі формування у дітей естетичних ідеалів, потреб, ціннісних орієнтацій присвячені праці В. Бутенка, Н. Бутенко, Б. Лихачова, С. Мельничука, О. Рудницької, А. Щербо та ін.

Результати дослідження

Тлумачний словник сучасної української мови розкриває поняття «інтеграція» як «об'єднання в ціле будь-яких окремих частин» [1]. Американський педагог Дж.Гіббоне висловлював думку, що інтегрувати – це поєднувати частини систем таким чином, щоб результат об'єднання в сумі перевершував їх значення до взаємодії [2].

У «Пораднику для вчителя» розкривають поняття «інтеграція», як «процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи.»[3].

Творчість, адаптивність, критичне мислення та співпраця – дуже цінні навички. Коли мова йде про набуття цих навичок у класі, інтегроване навчання є надзвичайно ефективним підходом, оскільки допомагає учням усвідомити важливу роль взаємодії один з одним у реальному житті.

Л. Михайлов вважає, що «Естетичні цінності, які ми беремо за основу інтеграції, – це твори мистецтва, що пройшли перевірку часом і стали надбанням світової, національної культур і культури рідного краю. До того, важливим засобом формування в учнів естетичних ціннісних орієнтацій нами визначено естетичні категорії краси й гармонії та їх складові – ритм, пропорція, міра, симетрія/асиметрія, дисгармонія, прояв яких ми знаходимо в творах мистецтва, природі, соціальних і культурних явищах, розглядаючи їх як точки перетину між ними.» [4]

В естетичному вихованні школярів використовують різні джерела:

а) твори образотворчого мистецтва, адже під час спостереження картини або скульптури, яка відображає життя людини чи природи, в дитини розвивається не лише сприйняття, а й фантазія;

б) музику, яка, відображаючи дійсність за допомогою мелодій, інтонацій, тембру, впливає на емоційно-почуттєву сферу людини, на її поведінку;

в) художню літературу, головним виразником естетики якої є слово. Словесний образ сприймається насамперед розумом, тому література – важливий засіб розвитку учнів;

г) театр, кіно, телебачення, цирк, цінність яких полягає у тому, що вони об'єднують у собі елементи багатьох видів мистецтв (літератури, музики, танцю, образотворчого мистецтва);

г) природу та її красу в розмаїтості і гармонії барв, звуків, форм;

д) факти, події суспільного життя, оскільки героїчні вчинки людей, краса їх взаємин, духовне багатство повинні бути предметом обговорення з учнями;

е) оформлення побуту (залучення дітей до створення естетичної обстановки в школі, класі, квартирі).

Висновки

Таким чином, ефективність естетичного розвитку молодших школярів значно підвищується за умов, коли він здійснюється на засадах культури, де мистецтво розглядається як інтегрований фактор сукупності явищ і процесів і є невід'ємною частиною духовного становлення особистості.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : за ред. В. Бусел, Київ. 2005с.
2. Тренінг для педагогів з питань впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти «Новопечерська школа» І. Большакова, М. Пристінська, липень 2017.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Михайлова Л. М. Естетично ціннісний розвиток особистості в навчально-виховному просторі закладу освіти: теорія і практика: наук.- метод. посіб. для керівників шкіл, педагогів, студ. пед. спец. Харків: Видавництво «Точка», 2018. 248 с.

5. Неменский Б. М. Мудрость красоты: О проблемах эстетического воспитания: кн. для учителя 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Просвещение, 1987. 255 с.

Мар'яна Медик,
магістрантка педагогічного
факультету, ДВНЗ
«Прикарпатський національний
університет імені Василя
Стефаника», Україна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

The article deals with the psychological and pedagogical patterns of social identity formation and socialization of primary school pupils. The attention of the need to implement an individual approach to their training, education and development in general schools.

***Key words:** social formation, socialization, primary school children of primary school age.*

Вступ

У сучасних умовах модернізації початкової освіти України дедалі гостро постає проблема соціального становлення особистості, соціалізації та соціокультурного розвитку, починаючи з молодшого шкільного віку. У контексті нашого дослідження соціалізацію розуміємо як прийняття особистістю цінностей і норм того чи іншого середовища, тобто входження учня початкових класів у шкільне життя, опанування ним тих норм і правил, що характеризують його поведінку та навчальну діяльність.

Аналіз останніх досліджень. Проблема теоретико-методологічного обґрунтування педагогічних умов соціалізації дитини, оптимального її розвитку й виховання відображена в низці

наукових праць вітчизняних учених, як: О. Безпалько, В. Болгаріна, О. Будник, І. Зверєва, Л. Коваль, А. Капська, О. Кононко, О. Савченко, Н. Сейко та ін. Однак вважаємо доцільніше ретельніше вивчення проблеми соціалізації саме учнів початкових класів, котрі стикаються зі значними труднощами в соціальній взаємодії та входження в навчальний процес школи.

Мета статті: обґрунтувати психолого-педагогічні закономірності соціального становлення учнів початкових класів.

Результати дослідження

Поняття “соціалізація” (від лат. *socialis* – суспільний) дедалі активніше використовується як наукова категорія представниками широкого спектра наук – філософії, соціології, психології, політології, педагогіки. Залежно від віку індивіда розрізняються три основних етапи соціалізації: первинна (дитина); маргінальна (проміжна, або псевдостійка) (підліток) та стійка (коцептуальна) цілісна (перехід від юнацтва до зрілості – період 17–18 до 23–25 років). Аналіз сукупності різних чинників на кожному з етапів уможливив відокремлення “критичних періодів”, що є особливо важливим для соціального становлення людини. Так, для первинної соціалізації – це перші два – три роки і вступ до школи. Саме на цьому періоді зупинимось більш ретельно у нашій статті.

Проблему соціального становлення особистості молодшого школяра вивчаємо через зміст поняття “соціалізація”, яке, за О. Будник, розглядаємо в міждисциплінарному дискурсі як двосторонній процес і результат засвоєння особистістю соціокультурного досвіду шляхом включення у відповідне середовище та його вдосконалення в активній перетворювальній діяльності [1]. Водночас пропонуємо здійснити аналіз змісту цього поняття з позицій впливу на співвідношення в дитині соціального та біологічного. Виходячи з того, що все біологічне в особистості більшою чи меншою мірою соціалізоване, а соціальне не може бути повністю відокремленим від біологічного, виокремлюють чотири підструктури особистості:

1. Найнижча, біологічно зумовлена підструктура, до якої нарівні з темпераментом належать вікові, статеві, а іноді й деякі препатологічні й навіть історичні властивості психіки. Проте навіть цей рівень не вільний від впливу соціального.

2. Психологічна підструктура, в яку входять індивідуальність, прояви пам'яті, емоцій, відчуттів, мислення, сприймання, почуттів і волі. На цьому рівні соціальна зумовленість майже порівнюється з біологічною.

3. Соціальний досвід (ця підструктура об'єднує набуті індивідом під час соціального становлення знання, навички, вміння та звички, але питома вага соціального на цьому рівні істотно перевищує біологічне).

4. Спрямованість особистості (у цій вищій підструктурі поєднуються бажання, інтереси, здібності, ідеали та найвища форма спрямованості – переконання). Ця підструктура спрямованості, що майже повністю зумовлюється соціально, і є найістотнішою для особистості, найвищим її рівнем, визначає соціалізацію підструктури, а отже, і учнів у цілому.

У пропонованому підході закладаються основи для розгляду впливу соціалізації на людину в цілому в сукупності її біологічного, психічного та соціального рівнів. Такий підхід особливо цінний для розуміння процесу соціалізації людей з відхиленнями не лише соціального, а й біологічного та психічного рівнів.

Вважаємо доцільним у процесі соціального становлення молодшого школяра виокремити два головних чинники – спадковість і середовище. Так, духовне багатство особистості, її погляди, потреби та інтереси, спрямованість та різні здібності багато в чому залежать від того, в яких умовах відбувається формування в дитячі роки. Не випадково “консервативні напрями в психології та педагогіці вирішальну роль відводили спадковості і прогресивні напрями доводили, що дитина не народжується доброю чи такою під впливом життя та виховання. Ця дискусія триває й досі, і в залежності від того,

як вона розв'язується, перебуває саме існування педагогіки та її розвиток” [3, с. 43].

Під середовищем розуміють суспільство, в якому живе дитина. Середовище – це і безпосереднє оточення дитини, її родина, колектив, в якому вона виховується і навчається, а також умови її життя: житло, харчування, довколишні речі. У процесі спілкування з навколишніми в учня формується потреба в людях, яка стає найважливішим джерелом її всебічного розвитку. Відтак, варто пам'ятати, що в процесі адаптації до шкільного життя на першокласника безпосереднє оточення може чинити не тільки позитивний, а й негативний вплив. Можуть негативно впливати на дітей їхні товариші й друзі, особливо старші за віком. Тому педагогові важливе знати характер безпосереднього середовища дитини, адже часто його вплив відбувається не механічно, а через її ставлення до вимог суспільства, до людей, що її оточують. Сила впливу цих вимог залежить від внутрішньої позиції дитини.

У процесі розвитку школяра його участь у суспільному житті зростає і піднімає його на новий ступінь як громадянина. Суспільна активність спрямовує всебічний розвиток особистості. Зміна характеру діяльності, збагачення її змісту, форм, організації в процесі виховання, залучення самих учнів до керівництва їхньою діяльністю – важливі закономірності всебічного розвитку дітей, якщо воно будуватиметься на основі організації їхньої діяльності, підпорядкованої певним виховним завданням.

Висновки

У результаті дослідження приходимо до таких висновків:

- становлення особистості молодшого школяра передбачає нерозривність психофізичного та соціального, інтелектуального та етичного, пізнавального та практичного, інтелектуального та чуттєвого аспектів. Це дозволяє нам дійти розуміння особливостей організації процесу взаємодії дитини з оточенням, зокрема в процесі шкільного навчання;

- особливістю соціалізації молодшого школяра є: 1) відносна стихійність цього процесу, яка характеризується не завжди передбаченим цілеспрямованим впливом середовища; 2) механічне засвоєння соціальних норм і цінностей, яке відбувається в результаті діяльності і спілкування особистості, взаємодії з мікро- (я, клас, школа) та макросередовищем (країна, нація, людство); 3) в міру дорослішання особистості виявляється самостійність у виборі соціальних цінностей, середовища спілкування, якому надається перевага.

Список використаних джерел

1. Будник О. Б. Соціально-педагогічна діяльність учителя початкової школи : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : ПП Бойчук А. Б., 2012. 212 с.
2. Кон И. С. Социология личности // Социологическая психология : учебник для высших учебных заведений. М., 1994. С. 41–251.
3. Психологический словарь / под ред. В.В. Давыдова. М.: Просвещение, 1983. 480 с.

Наталія Обух,

магістрантка педагогічного факультету
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Авторка описує особливості процесу формування толерантності учнів початкової школи, вказує на сутність толерантності як суспільного феномену. У статті проаналізовано багатогранність процесу формування толерантності і вказано на її моральну якість, що виражається в прагненні до взаємного розуміння, поваги, терпимості до представників інших культур, вірувань, країн і народів; наведено типологію толерантності за соціальними сферами. Зазначено, що толерантність тісно пов'язана з культурою

народів, вона виступає механізмом консолідації суспільства, пронизує собою ключові компоненти компетентності особистості.

***Ключові слова:** толерантність, початкова школа, освітній процес.*

Вступ

Толерантність – це гармонія в багатоманітності.

Г. Сковорода

В умовах формування інноваційного освітнього простору Нової української школи, з урахуванням вектора розвитку системи освіти європейських країн, надзвичайно важливою є потреба в особистостях з орієнтацією на особистісну відповідальність, емпатію, незалежність, свободу, власні ідеї, судження та визнання різноманіття поглядів, життєвих принципів інших людей, з глибокою інтерналізацією цінностей різних культур. Саме тому формування толерантності є одним з пріоритетів, як зазначають дослідники (Г.Солдатова, О.Грива, О. Драганова, А.Третьяков а та ін.).

Результати дослідження

Термін «толерантність» походить від латинського «*tolerantia*» – терпимість, тобто здатність утворювати й підтримувати спільність між людьми, які відрізняються деякою мірою від типу, який переважає. Толерантність – це протилежність ворожості, антипатії [1].

Толерантність та особливості її формування в останній час стає предметом численних психологічних, соціологічних та психолого – педагогічних досліджень. З підписанням Україною Болонської декларації ця тема набуває особливої актуальності, тому що сучасній зростаючій особистості треба вміти вчитися, працювати, спілкуватися в умовах полікультурного суспільства. Ця проблема набирає особливої актуальності для жителів регіону Українських Карпат, який помітно вирізняється своєю полікультурністю та багатонаціональністю.

У сучасних наукових дослідженнях існують різні підходи щодо трактування феномену «толерантність». Так, В. Логвінчук відзначає, що «у філософському контексті толерантність виступає як готовність з гідністю сприймати особистість, а в етичному – як терпіння, терпимість, витримка, готовність до примирення» [4]. Аналогічної думки притримуються науковці О. Головаха, С. Степанов, Л. Шайгерова. Категорія «толерантність» у сучасних умовах розвитку людського суспільства розглядається не лише в політичному, але й в освітньому контексті. Зокрема, толерантність трактується як інтегральна характеристика особистості, що формується в результаті впливу багатьох соціальних і психологічних чинників, що діють в одному напрямі і в цілому визначають позитивний або негативний погляд людини на світ.

Толерантність учнів початкових класів – це повага, сприйняття та розуміння багатого різноманіття думок інших людей, форм самовираження та самовиявлення особистості. Проблема культури спілкування та толерантного ставлення до його учасників – одна з найгостріших як у школі, так і в суспільстві загалом. Розуміючи, що ми усі різні і що потрібно сприймати іншу людину такою, якою вона є, ми не завжди поведимося коректно і адекватно. Важливо бути терпимим по відношенню один до одного, що зазвичай нелегко. «Педагогіка партнерства» і «толерантність» – це саме ті ключові поняття, без яких неможливі які-небудь перетворення в Новій українській школі. Толерантність - це поняття, що базується на засадах емпатії, особистісної відповідальності, доброзичливості та взаємодопомоги. Такі категорії повинні бути близькими та зрозумілими для школярів. Тому в освітніх закладах необхідно проводити якомога більше заходів, що сприяють розвитку толерантності особистості.

Основним чинником, що впливає на розвиток толерантності молодших школярів, є їх включення в освітній простір школи як особливого соціокультурного простору, для якого характерними є соціальна й культурна структурованість, наявність ключових осіб

(педагогів, вихователів), значне зростання кількості медіаресурсів та інформаційних потоків пізнавального й загальнокультурного характеру. Як справедливо зазначає М. Василюк, з приходом дитини до школи вона входить у систему взаємин між дітьми, які так само прийшли до школи з різним життєвим досвідом, вантажем культури своєї сім'ї, родини, етносу, релігії тощо [2]. Тому вже з моменту входження дитини в шкільне середовище вона поступово привчається та адаптується до основного виду своєї діяльності – навчання.

Відповідно для молодших школярів важливим є саме когнітивний аспект виховання толерантності. Крім того, для молодшого школяра найвищим стимулом поведінки й діяльності є певне схвалення та оцінка з боку вчителя, що вимагає від педагога особливо коректного ставлення до проблем вияву толерантності учнів початкової школи.

Відносини з однолітками у молодшому шкільному віці, як виняток, зумовлюються зовнішніми атрибутами (сидять за однією партою, ідуть разом до школи, близько живуть, виконують спільні завдання, малюють один малюнок, тощо).

Формування особистості молодшого школяра передбачає розвиток у нього етичних уявлень і понять, що має безпосереднє відношення до толерантності. У процесі їх розвитку мають бути реалізовані основні напрями виховання толерантності, як-от: усвідомлення принципів взаємозалежності і взаємодоповнюваності як провідних у людських взаєминах; залучення дітей до культур різноманітних народів світу; виховання поваги до представників різних соціокультурних груп – на рівні сім'ї, класу, школи, оточуючого середовища спілкування тощо.

Результатом діяльності вчителя початкових класів з формування толерантності учнів має стати розвиток толерантної особистості учня початкової школи. Означена особистість повинна розвинути у себе такі провідні характеристики: моральна культура життєдіяльності молодшого школяра; толерантна свідомість; культура толерантної

поведінки і спілкування; достатній рівень самореалізації у навчально-виховному процесі.

Дослідник С. Коберник вважає, що молодший школяр у якого толерантність розвинена на достатньому рівні, успішно взаємодіє в колективі, може протистояти не толерантним стосункам і є достатньо соціально адаптованою в середовищі класу та соціокультурному просторі школи. Успішність і ефективність процесу формування толерантної особистості учня початкової школи залежить від скоординованості зусиль всіх учасників освітнього процесу, центром якого є вчитель початкових класів, оскільки він виступає у цьому віці основною референтною особою. До групи суб'єктів формування толерантної особистості молодшого школяра належать також батьки, інші учні, інші вчителі, які присутні в освітньому процесі початкової школи, а також вихователі групи продовженого дня [3].

Висновки

Підсумовуючи зазначене, варто наголосити, що процес формування толерантності у молодших школярів буде ефективнішим, якщо: розроблена система розвитку толерантності, що забезпечує можливості оволодіння необхідними цілями, завданнями, принципами, знаннями, уміннями толерантного характеру спрямована не лише на активізацію навчально-пізнавальної роботи, але і на створення умов для включення молодших школярів в різні види соціально-значимої діяльності в школі і сім'ї, психологічні особливості формування толерантності включатимуть пізнавальний, особовий і комунікативний блоки.

Толерантність в сучасному світі є однією з ключових компетентностей. Її розвиток перетворюється для освітнього процесу нашої країни в стратегічно значущу мету і тому ця проблема останніми роками стала надзвичайно актуальною для сучасної психології. Особливу значущість набуває дослідження толерантності як інтегральної характеристики особистості, що формується в результаті впливу багатьох соціальних і

психологічних чинників. Саме толерантна особистість може успішно функціонувати в нестабільному просторі сучасного світу.

Джордж Бернард Шоу писав: *«Тепер, коли ми навчилися літати в повітрі, як птахи, плавати під водою, як риби, нам не вистачає тільки одного: навчитися жити на землі, як люди».*

Список використаних джерел

1. Асмолов, А.Г. Толерантность как культура XXI века. Толерантность: объединяем усилия. М., Летний Сад, 2002. С. 8-12.
2. Василюк М. І. Виховання толерантності у молодших школярів засобами предмету «Музика» в умовах полікультурного простору [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://archive.Nbu.gov.ua/portal/natural/NVUu/Ped/2011_20/basilinka.pdf.
3. Коберник Г. І. Формування толерантності молодших школярів у процесі інтерактивних технологій навчання. Збірник наукових праць. Умань: РВЦ «Софія», 2007. 259 с.
4. Логвінчук В.В. Розуміння толерантності в Україні. Держава і право. 2018. № 32. С.594 – 597.

Ольга Редчук,

студентка педагогічного факультету,
ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника», Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті висвітлено сучасний стан проблеми економічного виховання учнів початкових класів та її дослідження у науково-педагогічній літературі. Акцентовано на потребі формування економічного мислення школярів, розвитку їх фінансової грамотності та господарської культури.

Ключові слова: економічне виховання, молодші школярі, фінансова грамотність, господарська культура, економічне мислення.

Вступ

Економічне виховання учнів початкової школи – це доволі складна соціальна та педагогічна проблеми, які призначені гарантувати розуміюче й уважне ставлення до приватних й державних володінь: власна, спільна заповзятливість покращення економічних зв'язків, збільшення наслідків навчальної та продуктивної роботи. Під час економічного виховання та праці формуються навички уважності й економії витрат фінансів та запасів, збагачення й збереження національних капіталів.

Не випадково в Концепції «Нова українська школа» серед десяти ключових компетентностей визначено «ініціативність і підприємливість», що передбачає «уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави», «вміння раціонально вести себе як споживач, ефективно використовувати індивідуальні заощадження, приймати доцільні рішення у сфері зайнятості, фінансів тощо» [4]. Сьогодні, коли курс фінансової грамотності інтегрований у програму Нової української школи, надзвичайно важливо узагальнити та розробити методичні рекомендації для вчителя, передусім початкової школи, щодо економічного виховання учнів, яке проникає в різні сфери невиробничої діяльності: побуту, щоденного споживання, обміну та розподілу (приміром, купівля певних речей у крамниці, шанобливе ставлення до цих речей, вміння раціонально планувати і витратити гроші і т.п.).

Водночас питання економічного виховання відображені в інших освітніх нормативно-правових документах: Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Законі України «Про освіту» (2017), Концептуальних засадах реформування освіти «Нова

українська школа» (2016), Державному стандарті початкової освіти (2018) та ін.

Результати дослідження

Проблеми економічного виховання дітей і молоді є предметом дослідження таких учених: О. Будник, О. Варецька, І. Зелениця, Г. Дутка, Л. Солдатова, О. Квятковська, І. Прокопенко, І. Сасова, Н. Слободаняк, І.Смолюк, М. Чумарна, О. Шпак та ін.

Щоб сформувати та розвинути в учнів господарське сприймання дійсності та її проблемне бачення, доцільно постійно вивчати доступні предмети, процеси і явища, виявляти в них негативні сторони та суперечності і на цій основі формулювати будь-який вид цілеспрямованої людської діяльності, у тому числі й навчальної. А предметом удосконалення в даному випадку можуть слугувати методи та прийоми розвитку пізнавальної активності учня, його робоче місце у школі та вдома, наявні засоби наукової та навчальної інформації тощо. І хоч у результаті такого вдосконалення ми не маємо прямого “економічного ефекту”, потреба в ньому завжди існує, бо прагнення задовольнити її в кінцевому рахунку веде до раціоналізації процесу навчання та якісної підготовки до будь-якої праці, зокрема, підприємництва чи бізнесу [1].

У процесі економічного виховання і освіти варто зважати на взаємозалежності та взаємозв'язки фактично всіх напрямів у навчанні дітей і адаптації в житті та під час підготовки учнів до роботи на основі різностороннього комплексного ставлення. Варто вказати, що співпраця у громадському виробництві не утворює правильного ставлення до коштів. Молодому поколінню характерне палке бажання відпрацьовувати навчальні та трудові завдання з дуже малим напруженням, при надзвичайно малих затратах часу, особистих зусиль та енергії. Економлячи свій власний час та дії, молодші школярі неодноразово не усвідомлюють ресурсів національного скарбу, тому не турбуються про високоякісне застосування джерел. У підсумку піклування про свої потреби може завдати певної шкоди суспільству. Цей аспект зобов'язує вчителів *обґрунтовано* розкрити

своїм учням їхній шлях подужання розбіжностей між власними та суспільними підходами до державного скарбу. Тому як основна частина морального виховання учнів, економічна освіта ухвалює завдання побудови світобачення і розвинення кругозір під час приготування до її майбутніх трудовничої діяльності.

Формування і розвиток в учнів почуття господаря – безперервний процес. Робота школи в цьому напрямку має інтегруватися з діяльністю сім'ї, дошкільних закладів, позашкільних установ та ін. Також економічній освіті молодших школярів мають сприяти навчальні предмети. Наприклад, на уроках математики – через систему рішення текстових 75 завдань з економічними та господарськими проблемами; знайомство з навколишнім світом відкриває перспективу дбайливого ставлення до результатів праці та природних ресурсів. Необмежені можливості розвитку економічних якостей особистості і, перш за все, навички та потреби у праці, поваги до людей праці, закладені в трудовому навчанні [3].

На думку М. Фіцули особлива актуальність економічного виховання зумовлена тим, що кожна людина стикається з проблемами економіки у професійній діяльності і в особистому житті. Школяр як майбутній працівник має оволодіти такими економічними навичками: планування і організації своєї праці; виконання професійних обов'язків, трудових завдань згідно зі встановленими економічними та іншими нормативами; оцінки результатів своєї праці за відповідними критеріями; пошуку шляхів підвищення ефективності своєї праці; вдосконалення виробництва в галузі своєї професійної діяльності Він вважає, що у процесі економічного виховання важливо формувати в учнів здорові матеріальні потреби, так як матеріальні потреби, як і духовні, мають тенденцію зростати. Задоволення їх потребує від особистості високої активності. У вихованні дітей важливо, щоб матеріальні потреби не домінували над духовними [2]. І в цьому контексті важливо формувати в них елементи фінансової грамотності.

Висновки

Таким чином, доцільно постійно вивчати доступні предмети, процеси і явища, виявляти в них негативні сторони та суперечності і на цій основі формулювати будь-який вид цілеспрямованої людської діяльності, у тому числі й навчальної, адже молодому поколінню потрібно прививати *обґрунтовано* розкривати їхній шлях подужання розбіжностей між власними та суспільними підходами до економії, підприємливості тощо. Щодо початкової школи, то надважливо формувати в учнів елементи господарської культури на рівні шанобливого ставлення до предметів матеріальної та духовної культури, розуміння сутності елементарних понять економічного змісту, навичок підприємництва, самостійності у виконанні навчально-трудова завдань та ін.

Список використаних джерел

1. Будник О. Б. Етноекономічна компетенція школяра: монографія. – Київ–Івано-Франківськ: Видавництво “Плай” ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. 200 с.
2. Фіцула М.М. 66 Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. 528 с. (Альма-матер).
3. Шпак О.Т. Учителю про економічне виховання учнів: питання генезису і компетентності: навчальний посібник / О.С. Падалка, О.Т. Шпак, В.К. Шепотько. К. : Четверта хвиля, 1998. 223 с.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

Тетяна Семенчук,

магістрантка педагогічного факультету
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Україна

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті розкриваються особливості процесу формування пізнавальної активності молодших школярів у закладах позашкільної освіти. Автор вказує на специфіку пізнавальної активності та її похідні, розкриває принципові відмінності позашкільної освіти від загальної середньої освіти. Наголошується, що пізнавальна активність відображає певний інтерес молодших школярів до отримання нових знань, умінь і навички, внутрішню цілеспрямованість та саморозвиток.

Ключові слова: пізнавальна активність розвиток, заклади позашкільної освіти.

Вступ

Розвиток системи освіти на сучасному етапі характеризується посиленням ролі позашкільної освіти в життєвому становленні і професійному самовизначенні учнів. Сьогодні загальноосвітня школа несповна задовольняє потреби особистості, що розвивається. Одне з основних завдань закладів позашкільної освіти – розкрити творчий потенціал дитини, її природні здібності. Власне цим визначається характеристика освітнього процесу в даних установах, відмінна від шкіл способом педагогічного керівництва: учням надається право вибору виду діяльності, рівня складності і темпу засвоєння освітньої програми; організовується творче співробітництво дітей і дорослих.

Проблема активізації пізнавальної діяльності учнів на всіх етапах розвитку освіти була однією з актуальних, оскільки активність є необхідною умовою формування розумових якостей особистості.

Результати дослідження

Психологи та педагоги вважають, що молодший шкільний вік несе в собі великі нереалізовані можливості в пізнанні навколишнього світу. Плідним ґрунтом для цього є навчальна діяльність як джерело для цілеспрямованої роботи думки, розвитку життєво важливих властивостей особистості та активності дитини. Потреба саморозвитку і здібність задовольняти її за допомогою навчання характеризує школяра, який є суб'єктом навчання.

Проблема розвитку пізнавальної активності розглядалася в різних працях педагогів і психологів. Я.-А.Коменський, Д. Локк, Ж-Ж. Руссо, К. Ушинський визначали пізнавальну активність як природне прагнення учня до пізнання. Сучасні вітчизняні дослідники вивчали особливості пізнавальної діяльності і способи її активізації у молодших школярів. Це В. Лозова, А. Маркова та ін.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що пізнавальна активність, її суть, способи формування, активізації у молодших школярів більше досліджені у контексті безпосередньої організації навчального процесу на уроках, під час вивчення різних навчальних дисциплін. Спільним, що об'єднує багатьох дослідників, є розгляд проблеми пізнання, формування пізнавальної активності у зв'язку з пізнавальним інтересом, потребами, мотивами навчання, активністю школяра (А. Дусавицький, О. Киричук, Г. Щукіна).

Значний інтерес серед сучасних досліджень становлять роботи В.Лозової, яка у своїх працях розглядає питання формування пізнавальної активності школярів з позицій цілісного підходу. На основі аналізу компонентів цілісної системи "пізнавальна активність" автор обґрунтовує їх взаємозв'язок та взаємозумовленість, визначає інтегративні засоби, методи, психолого-педагогічні умови успішного функціонування процесу, котрий забезпечує формування пізнавальної активності школярів як стійкої особистісної якості. Цінним у

дослідженні В. Лозової є визначення умов успішності формування пізнавальної активності, психічних факторів впливу, методів та способів стимулювання процесу пізнання [2, с. 42].

Пізнання вчені розглядають у зв'язку із закономірностями процесу навчання, законами психіки особистості, з усіма складовими компонентами дидактичного процесу.

У дослідженнях педагогів минулого і в працях сучасних науковців питання пізнавальної активності розглядається у поєднанні з проблемою активізації навчання та пізнавальної діяльності. Сформувані пізнавальну активність – це значить сформувані потребу пізнання, жадобу пізнання, інтерес до пізнання, стимулювати процес пізнання, сформувані мотиви та усвідомлення необхідності постійного та систематичного пізнання. Процес пізнання пов'язаний з інтелектуальною, емоційно-вольовою, моральною сферою розвитку школяра. Ще В. Сухомлинський зазначав, що «активність інтелекту веде до активності духовного життя» [5, с. 444].

Пізнавальна активність – це насамперед усвідомлена діяльність, спрямована на засвоєння знань, усвідомлення їх постійного оновлення та збагачення, поповнення, це бажання інтелектуального та духовного зростання, це пізнання своїх можливостей, оволодіння способами пізнання та пізнавальних дій у різних видах діяльності: грі, навчанні, спілкуванні та ін.

Пізнавальна активність відображає певний інтерес молодших школярів до отримання нових знань, умінь і навички, внутрішню цілеспрямованість і постійну потребу використовувати різні способи дії до наповнення знань, розширенню знань, розширення кругозору. Пізнавальна діяльність досягається в умовах тісного зв'язку теорії і практики у навчанні. Закріплення, збагачення і систематизація знань здійснюються у процесі їх продуманого виконання. Пізнавальна діяльність учнів у школі – необхідний етап підготовки молодого покоління до життя. Вона являє собою обов'язкову, систематично створювану діяльність підростаючих поколінь, призначення якої визначено державою.

Заклад позашкільної освіти – це загальнодоступний освітній заклад, який надає дітям та молоді знання, вміння і навички за інтересами, забезпечує інтелектуальний, духовний та фізичний розвиток, підготовку їх до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для розвитку та організації змістового дозвілля, відповідно до інтересів, здібностей, талантів, обдарувань і стану здоров'я дітей та молоді. Це вимагає концептуального визначення місця і специфіки позашкільної освіти та виховання у цілісній системі всебічного і гармонійного розвитку національно-свідомої особистості в соціально-педагогічних умовах її життєдіяльності, а мережі позашкільних закладів як бази позашкільної освіти. Сутність позашкільної освіти та виховання як складової частини системи освіти України визначають специфічні умови її функціонування, а саме: диференційованість, динамічність, гнучкість, мобільність, варіативність, доступність тощо. Зміст позашкільної освіти та виховання у порівнянні з базовою і професійною освітою ґрунтується на інших засадах. Це передусім особистісні замовлення дітей та їхніх батьків, що постійно розвиваються, варіюються, в чому і простежується безперервна динамічність цієї ланки освіти, її нестандартність і варіативність.

Особливість позашкільного навчального виховного процесу полягає у коректуванні таких педагогічних методик та технологій, що могли б якнайновіше допомагати дітям зорієнтуватися і само-реалізуватися у складній багатогранній соціокультурній ситуації [4].

Позашкільна освіта здійснюється в закладах, які покликані сприяти соціальній адаптації особистості у реальному житті, у відкритій системі соціалізації і розглядається як найбільш демократичний та гнучкий засіб залучення сім'ї до співпраці у вихованні та розвитку дітей і підлітків. Вона передбачає самостійний вибір і використання її суб'єктами доступних для сприйняття різноманітних форм і методів навчально – виховного процесу: визначення форм і методик навчання та виховання, тематики наукових досліджень, навчально-виховних курсів та спецкурсів і послідовність

їх опанування з урахуванням і вікових особливостей, здібностей та інтелектуальних можливостей особистості.

Висновки

Таким чином, принципова відмінність позашкільної освіти від загальної полягає в тому, що, завдяки відсутності жорстких освітніх стандартів, працюючи в цій системі педагоги мають нагоду трансформувати здобуті учням способи діяльності (знання-уміння-навички) з мети навчання в засіб розвитку здібностей учнів - духовних, пізнавальних, особистих, духовно-етичних створення розвивального освітнього середовища, яке забезпечило б кожному учневі вияв закладених в ньому від природи творчих задатків, тобто знайти здатність бути творчим суб'єктом свого розвитку.

Список використаних джерел

1. Друзь Б.Г. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання. К.: 1998. 128 с.
2. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів. Харків : Основа, 2003. 120с.
3. Підласий І.П. Закономірності навчання і підвищення якості знань учнів. Львів: Знання, 2001. 48 с.
4. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів. К.: Рад. школа, 1992. 176 с.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителеві. К.: Рад. школа. 1998. 310с.

Діана Томей

студентка педагогічного факультету
ДВНЗ «Прикарпатський національ-
ний університет імені Василя Стефа-
ника», Україна

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ПОЧАТКОВОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ

Описано суність компетентнісного змісту освіти. Розкрито зміст основних складових математичної компетенції, яким повинні навчати в початковій школі.

Ключові слова: компетентнісний підхід, зміст освіти, математична компетенція.

Вступ

Одним з провідних напрямків реформи національної освітньої системи є компетентнісний підхід. Компетентність розуміють як набуту в процесі навчання інтегровану здатність особистості. Інтегрованість полягає в сукупності знань, досвіду, цінностей, ставлень, які можуть цілісно реалізовуватись на практиці. Водночас необхідно формувати предметні компетенції.

Результати дослідження

Українська вчена-педагог О. Я. Савченко у публікації [1] зробила науково-критичний аналіз розвитку змісту освіти впродовж двох останніх десятиліть. Вона описала основні принципи добору і структурування навчального змісту, а саме:

- відповідність соціальним запитам розбудови демократичного суспільства, потребам розвитку громадян як вільних особистостей;
- багатокomпонентність;
- диференціація та інтеграція;
- взаємозв'язок цілей навчання, розвитку і виховання.

Останнє зумовило наявність у змісті початкової освіти компонент, які відображають соціальний досвід людства, потреби учнів і враховують вплив середовища

Савченко порівняла знаннєвий та компетентнісний змісти освіти (табл.1).

У початковому курсі математики із предметними математичними уміннями вчителі водночас формують у школярів когнітивні (інтелектуальні) уміння загальнонавчального плану, а саме:

- визначати об'єкти аналізу й синтезу та їх компоненти;
- виявляти істотні ознаки об'єкта; виконувати порівняння за різними основами;

- становлювати причинно-наслідкові зв'язки;
- оперувати поняттями, судженнями;
- виділяти компоненти доказовості;
- формулювати проблеми і визначати способи їх розв'язання та ін.
-

Таблиця 1

Порівняльна характеристика знаннєвого та компетентнісного змісту освіти

Ознаки порівняння	Знаннєвий підхід	Компетентнісний підхід
Мета	Формування всебічно розвиненої гармонійної особистості	Формування діяльної компетентної особистості
Зміст навчання формується	«від мети»	«від результату»
Позиція вчителя	Передає, навчає, формує. Переважає відтворення знань, застосування за зразком	Інтеграція ціннісної, мотиваційної, діяльнісної, знаннєвої складових навчання; проектування навчальних і життєвих ситуацій для формування предметних та ключових компетентностей
Основні результати	Цінності, знання, вміння, навички	Суб'єктність учіння, цінності, знання, вміння, навички, способи і досвід діяльності, ставлення

Якість математичної освіти визначається математичною компетенцією. Предметна компетенція – сукупність знань, умінь і характерних рис у межах конкретного предмета, що дає можливість учневі самостійно виконувати певні дії для розв'язання навчальної проблеми (задачі, ситуації). Учень має уявлення, знає, розуміє, застосовує, виявляє ставлення, оцінює.

Математична компетенція – це «повноваження» учня застосовувати досвід математичної діяльності.

Основним завданням навчання математики є опанування учнями предметними математичними компетенціями, а саме:

1) *обчислювальною*: вміння порівнювати числа, виконувати арифметичні дії з ними; знаходити значення числових виразів; порівнювати значення однойменних величин і виконувати дії з ними тощо.

2) *інформаційно-графічною*: вміння, навички, пов'язані з графічною інформацією; вміння читати й записувати числа; подавати величини в різних одиницях вимірювання; знаходити, аналізувати, порівнювати інформацію, подану в таблицях, схемах, на діаграмах; читати й записувати вирази зі змінними, знаходити їхнє значення; користуватися годинником календарем як засобами вимірювання часу тощо;

3) *логічною*: здатність виконувати логічні операції у процесі розв'язування сюжетних задач, рівнянь, ребусів, головоломок; розрізняти істинні й хибні твердження; розв'язувати задачі з логічним навантаженням; описувати ситуації у навколишньому світі за допомогою взаємопов'язаних величин; працювати з множинами тощо;

4) *геометричною*: просторова уява, розуміння просторових відношень (визначати місцезнаходження об'єкта на площині та в просторі, розкладати й переміщувати предмети на площині); вимірювальні вміння (визначати довжини об'єктів навколишньої дійсності, визначати площу геометричної фігури); конструкторські вміння та навички (зображувати геометричні фігури на аркуші в клітинку, будувати прямокутники, конструювати геометричні фігури з інших фігур, розбивати фігуру на частини).

5) *алгебраїчною*: вміння розрізняти кількісну та порядкову лічбу, знаходити компоненти арифметичних дій першого та другого ступеня, усно та письмово виконувати обчислення; вміння виконувати тотожні перетворення числових виразів, відповідно до законів арифметичних дій знаходити значення виразів за заданими залежними змінними. вміння розв'язувати рівняння, нерівності, складати вирази, порівнювати вирази, застосовувати

рівняння до розв'язування сюжетних задач, навички аналізу та синтезу

За Типовою освітньою програмою, розробленою під керівництвом Р. Б. Шияна, зміст початкової освіти структуровано за освітніми галузями та зінтегровано навчальні предмети з метою забезпечення формування в молодших школярів цілісної картини світу, здатності сприймати предмети і явища різнобічно, системно та визначати практичне застосування вивченого. При цьому поруч з інноваційними формами роботи необхідно дотримуватись основних канонів класичної методики викладання математики, щоб забезпечити цілісність, системність і науковість у процесі опрацювання програмового матеріалу з учнями.

Висновки

Суспільству потрібна компетентна, творча особистість, яка здатна брати активну участь у розвитку сучасного виробництва, економіки, науки та культури. У процесі формування такої особистості чільне місце належить навчальному курсу з математики, який забезпечує набуття загальних когнітивних умінь.

Список використаних джерел

1. Савченко О. Я. Розвиток змісту початкової освіти в умовах Державного суверенітету України: методологічний, законодавчий, дидактичний аспекти. Початкова школа, 2011. №8. С. 25-30.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf>

Розділ 3
ОСВІТА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Aleksander Pożyczka,
Student kierunku Zarządzanie,
Wyższa Szkoła Handlowa w
Radomiu, Polska

**PRZYCZYNY SUKCESÓW LUB PORAŹEK FUNKCJONOWANIA
LOKALI GASTRONOMICZNYCH NA TERENIE POWIATU
RADOMSKIEGO – BADANIA WŁASNE**
**THE REASONS OF SUCCESSES OR FAILURES OF THE
OPERATION OF CATERING LOCATIONS IN THE RADOM
COUNTY – OWN RESEARCH**

Streszczenie: *Na terenie powiatu radomskiego, jak i w całym kraju, funkcjonuje wiele lokali gastronomicznych, przy czym jedne lokale działają z sukcesem na rynku kilka-kilkanaście lat, inne zaś upadają po kilku-kilkunastu miesiącach. Autor postanowił zbadać, co jest tego przyczyną. Na potrzeby badań sporządzono krótką sondę, w której udział wzięło 97 osób. Pod uwagę nie były brane takie kryteria, jak wiek, płeć, wykształcenie i sytuacja ekonomiczna, a jedynie miejsce zamieszkania respondentów.*

Słowa kluczowe: *lokal gastronomiczny, zarządzanie, sukces, porażka, badania własne.*

Abstract: *In the Radom Districts well as in the whole country, there are many gastronomic establishments. At the same time, some premises operate successfully on the market for several years, while others fall after a few-dozen or so months. The author decided to investigate what is causing this. A short probe was prepared for the needs of the research, in which 97 people took part. The age, sex, education and economic situation were not taken into account, but only the place of residence of the respondents.*

Key words: *gastronomic premises, management, success, failure, own research.*

WSTĘP

Każdy dorosły człowiek zapewne przynajmniej raz w życiu odwiedził lokal gastronomiczny – restaurację, kawiarnię, bar czy klub. Zauważyć też należy, że z roku na rok rynek gastronomiczny coraz prężniej się rozwija, a Polacy chętnie korzystają z jego usług.

Na początku lat 90-tych ubiegłego wieku, kiedy w kraju powstawały sieci amerykańskiej restauracji McDonald, Polacy masowo odwiedzali te miejsca. Dziś oczekują od restauracji czy barów czegoś więcej niż szybkiej obsługi i niedrogich posiłków określanych mianem *Fast food*.

BADANIA WŁASNE – ORGANIZACJA

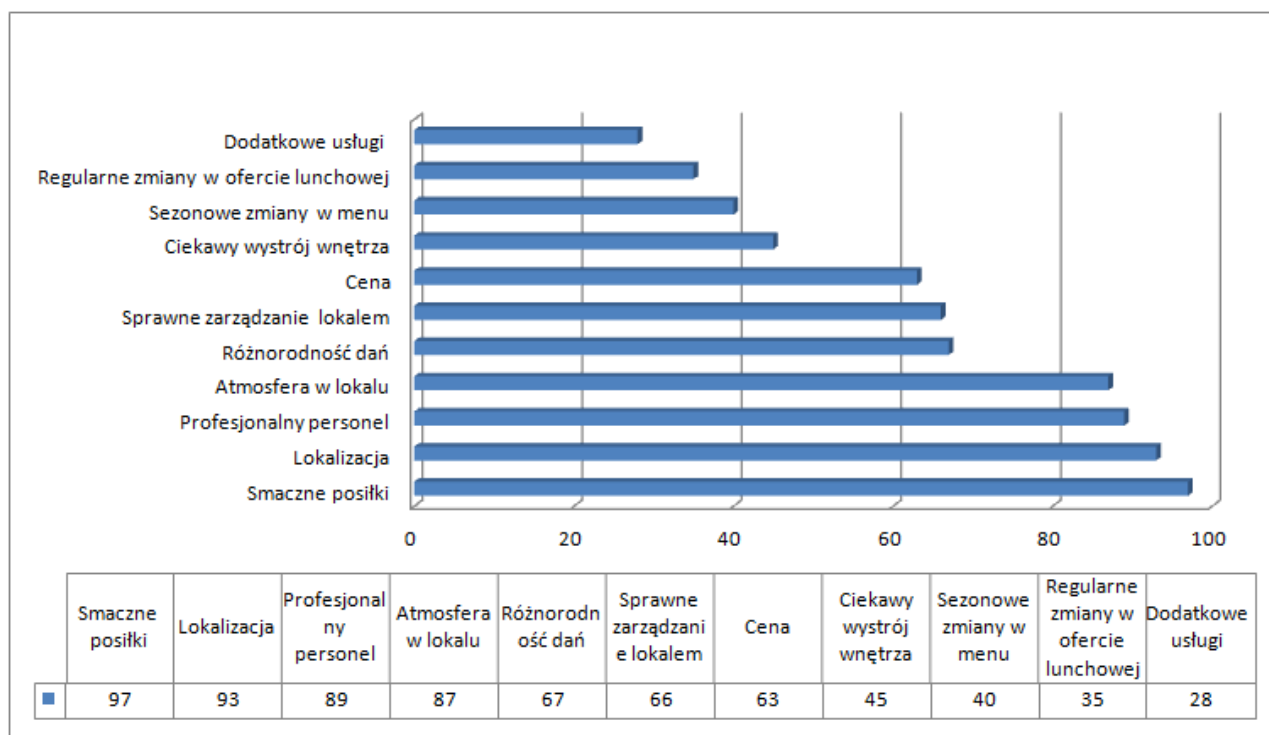
Na potrzeby badań sporządzono krótką sondę składającą się z dwóch pytań:

1. Co według Pani/Pana sprawia, że lokal gastronomiczny na terenie powiatu radomskiego odnosi sukces?
2. Co według Pani/Pana sprawia, że lokal gastronomiczny na terenie powiatu radomskiego ponosi porażkę?

Pytania rozesłano do mediów społecznościowych (Facebook), komunikatorów (SKYPE i VIBER) oraz sms. W ten sposób pozyskano odpowiedzi od 97 osób. Badania zostały przeprowadzone wśród respondentów z powiatu radomskiego.

BADANIA WŁASNE – WYNIKI

Wszyscy respondenci uznali, że do sukcesu lokalu gastronomicznego przyczynia się oferowanie smacznego posiłków. Pozostałe odpowiedzi rozłożyły się następująco: lokalizacja – 95,8%, profesjonalny personel – 91,8%, atmosfera/klimat – 89,7%, różnorodność dań – 69,1%, sprawne zarządzanie lokalem – 68%, cena – 64, 9%, ciekawy wystrój wnętrz – 46,4%, sezonowe zmiany w menu – 41,2%, regularne zmiany w ofercie lunchowej – 36,1% oraz usługi dodatkowe – 28,9% (wykres 1).

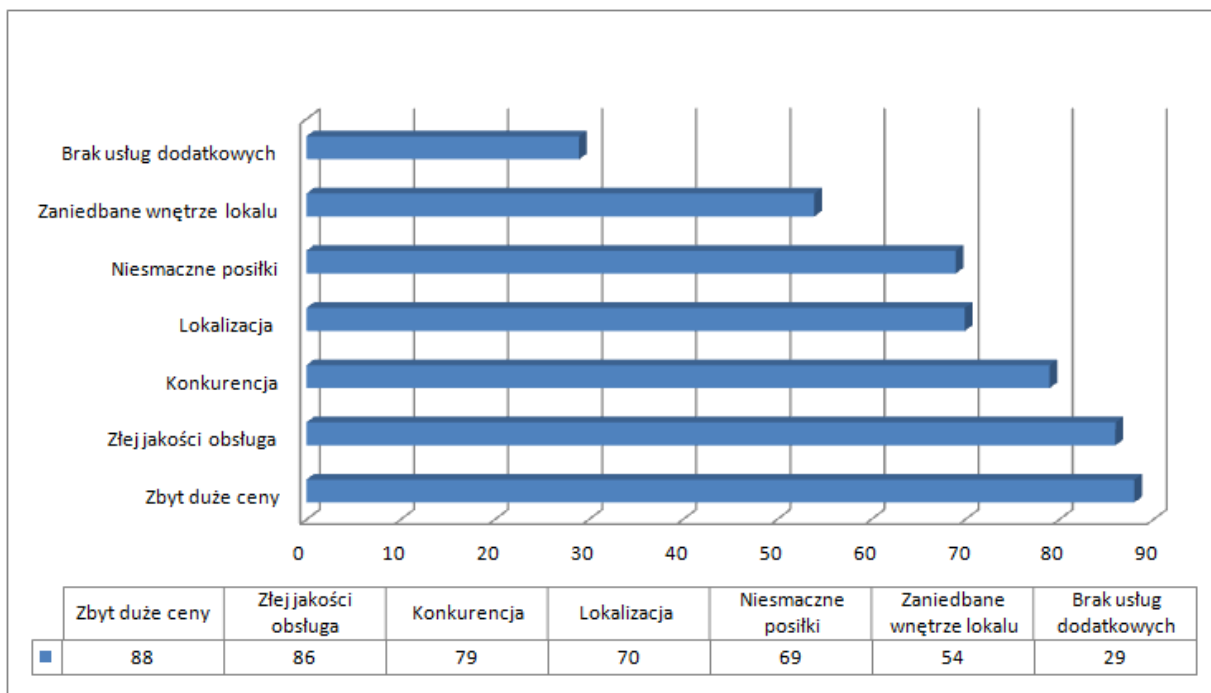

Wykres 1. Czynniki sukcesu

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań przeprowadzonych przez autora

Wspominając o usługach dodatkowych, respondenci brali pod uwagę m.in.: dostępność do placu zabaw dla dzieci, możliwość noclegu, transmisje wydarzeń sportowych, które można obejrzeć w lokalu na żywo, stół bilardowy.

Za główną przyczynę porażki ankietowani uznali zbyt wysokie ceny – 90,8% odpowiedzi. Pozostałe odpowiedzi rozłożyły się następująco: niska jakość obsługi – 88,7%, konkurencja – 81,4%, lokalizacja – 72,2%, niesmaczne posiłki – 71,1%, zaniedbane wnętrze lokalu – 55,7% oraz brak dodatkowych usług – 29,9% (wykres 2).

Wykres 2. Czynniki porażki

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań przeprowadzonych przez autora

Wspominając o lokalizacji, jako przyczynie porażki, ankietowani brali pod uwagę m.in.: brak dojazdu do lokalu, np. środkami komunikacji miejskiej (konieczność posiadania własnego samochodu), zbyt duża odległość od miejscowości, w której mieszkają respondenci.

WNIOSKI

Z badań własnych autora wynika, iż mieszkańcy powiatu radomskiego chętnie odwiedzają lokale gastronomiczne i z entuzjazmem udzielają odpowiedzi na pytanie, co przyczynia się do ich sukcesu bądź porażki. Dla ankietowanych liczą się smaczne posiłki, lokalizacja oraz profesjonalna obsługa. Tym samym należy stwierdzić, że atutem lokalu jest dobrze zaplanowana i zrealizowana oferta dań, niewielka odległość od miejsca zamieszkania oraz profesjonalne zarządzanie restauracją/barem/kawiarnią. Klienci doceniają także usługi dodatkowe, które lokal ma w swojej ofercie.

Z kolei za trzy główne czynniki, które mogą przyczynić się do porażki lokalu gastronomicznego, respondenci uznali zbyt wygórowane ceny, niska jakość obsługi oraz konkurencję.

Należy zwrócić uwagę, że lokalizacja lokalu gastronomicznego może być zarówno jego atutem, jak i przyczyną zamknięcia lokalu. Zbyt duża odległość od miejscowości lub brak możliwości dotarcia do niego środkami komunikacji miejskiej mogą powodować sporadyczne odwiedzanie lokalu przez klientów. Natomiast lokalizacja we właściwym miejscu (np. w centrum miejscowości, na osiedlu, w bliskiej odległości od miejsca pracy/nauki) sprzyja jego częstemu odwiedzaniu i wzrostowi popularności lokalu gastronomicznego wśród klientów.

Na zakończenie warto podkreślić, iż niska cena nie stanowi dla klientów lokali gastronomicznych tak istotnego czynnika, jak stanowiła kiedyś. Wynika to zapewne z faktu, że współczesny klient nie poszukuje tanich dań, ale posiłków smacznych, rozmaitych i świeżych oraz podanych przez profesjonalną obsługę posiadającą rozwiniętą umiejętność właściwego zarządzania.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Czynniki sukcesu.....	80
Wykres 2. Czynniki porażki	81

Іванна Котик,

магістрантка Навчально-наукового інституту післядипломної освіти та довузівської підготовки,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя, Україна

ПРОБЛЕМА ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено теоретичні аспекти щодо організації роботи менеджера освіти, вдосконалення методів управління в умовах

реформування освіти та впровадження реформи Нової української школи. Авторкою окреслено напрями управлінської діяльності та акцентовано на питаннях фінансування освітньої сфери.

Ключові слова: *методи управління, менеджер освіти, управління закладом освіти.*

Вступ

Управління сучасною школою в умовах реформування освіти України характеризується сукупністю протиріч:

- між суспільною формою існування управлінської діяльності, колективним характером професійної діяльності, що зумовлює міжособистісну взаємодію, та індивідуальною формою опанування управлінських технологій кожним керівником;
- між об'єктивними вимогами суспільства до особистості й діяльності керівника та обмеженістю умов для розвитку його професіоналізму в повсякденній практиці;
- між цілісністю змісту управлінської діяльності та її багатовекторним спрямуванням;
- між консервативними уявленнями керівників щодо соціокультурного досвіду та необхідністю орієнтації їх на модернізацію освіти;
- між необхідністю забезпечення розвитку педагогічної системи навчального закладу, що потребує інноваційних підходів, і особистісною неготовністю до впровадження інновацій;
- між прагненням керівників до творчого пошуку й недосконалістю нормативно-правової бази вітчизняної освіти.

Тому проблема вдосконалення методів управлінської діяльності керівника закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО), підвищення його іміджу є своєчасною і потребує ретельного дослідження різних аспектів її реалізації.

Результати дослідження

Необхідність державного регулювання сфери освіти впливає з того, що освіта належить до змішаних суспільних товарів (благ), яка

посідає проміжне становище, адже поряд з державними закладами освіти існують і приватні.

Основне обґрунтування державної підтримки впливає із турботи про наслідки приватного фінансування освіти. Функції держави щодо сфери освіти можна структурувати таким чином:

1) визначення стратегії розвитку освіти, детальне розроблення національного освітнього законодавства, моніторинг та оцінка перспектив втілення його у практичну діяльність;

2) управління системою освіти, забезпечення наявності адекватної кількості закладів, підручників, вчителів, інфраструктури тощо;

3) забезпечення реального фінансування освіти в обсягах, об'єктивно необхідних для будь-якого типу чи рівня освіти. Це можливо при безпосередньому фінансуванні, пільговому оподаткуванні, стимулюванні притоку приватних джерел тощо. Стратегія розвитку освіти України спрямована на інтегрування у європейській та світовий освітній простір, що стимулює до підвищення якості надання освітніх послуг, забезпечення рівного доступу до здобуття якісної освіти, соціальний статус і захист учасників навчально-виховного процесу.

Проаналізувавши напрями державної політики щодо розвитку освіти, нами виокремлено ті з них, які, на нашу думку, можуть позитивно позначитися на вдосконаленні освітнього менеджменту. Це – наступні напрями:

1) постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації освітнього процесу.

2) запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій. Освітня організація, яка побудована на сучасних інформаційних технологіях, може стати основою для створення вищої школи нового типу, яка відповідно до Європейського вектору розвитку України, сьогодні переймає стандарти Болонського процесу – процесу консолідації зусиль наукової та освітньої суспільності та урядів держав Європи для суттєвого підвищення конкурентоздатності вищої освіти в світовому просторі.

Комп'ютеризація шкіл – важлива характеристика, що визначає імідж ЗСО, тому такий напрям державної політики, безумовно, позитивно впливає на формування позитивного іміджу освітньої організації; взагалі, інноваційний характер навчально-виховної діяльності приваблює багатьох батьків, а значить, створює хорошу репутацію школи;

3) створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів. Цей напрям, на нашу думку, збігається з першим і пов'язаний з проблемою якості освіти, оскільки сучасні засоби навчання та виховання мають на меті підвищення якості освіти. І, звичайно ж, школа, яка буде відома в суспільстві, як така, де використовуються різноманітні сучасні засоби навчання та виховання, буде мати більш позитивний імідж ніж та, в якій ці засоби не використовуються. Також варто зазначити, що в Національній доктрині розвитку освіти містяться обов'язки держави щодо забезпечення громадян належним рівнем освіти.

4) різноманітність типів навчальних закладів, варіативність навчальних програм, індивідуалізація навчання та виховання. Вважаємо, що ця позиція є важливою, оскільки тип навчального закладу, індивідуалізація педагогічного процесу впливають на відношення батьків і суспільства до навчального закладу, і, таким чином, впливає на освітній менеджмент.

5) підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці. Адже саме творчі, креативні, здатні до професійного та особистісного розвитку вчителі здатні сприяти формуванню позитивного іміджу того закладу освіти, де вони працюють. І якщо держава дійсно буде сприяти такій підготовці, то процес формування позитивного іміджу школи проходитиме швидко та ефективно, а значить і впроваджуватимуться проресивні методи управління ЗСО.

Отже, в цілому на нормативному рівні [2; 3] вплив держави на освіту є позитивним. Якщо повернутися до Національної доктрини

розвитку освіти, то в її положеннях чітко проглядається ідея створення сучасної європейської освіти, підвищення престижу професії вчителя, і, як наслідок, формування позитивного іміджу освітніх організацій. Відтак, далеко не завжди такі положення реалізуються в педагогічній практиці. Іноді вплив державних механізмів на освітній менеджмент управління є суперечливим. З одного боку, держава намагається визначити стратегії розвитку освіти, що позитивно позначаються на іміджі освіти та її закладів, як це зазначено в Національній доктрині, а з іншого боку, дуже часто в реальному житті прогресивні положення нехтуються у формуванні позитивного іміджу ЗНЗ, зокрема через недостатнє фінансуванням освітньої галузі.

На основі аналізу нормативно-правового забезпечення освіти варто зазначити, що вплив держави на ЗЗСО в сфері інформаційних технологій, з одного боку є позитивним, оскільки держава виділяє кошти на придбання нових комп'ютерів, на підключення шкіл до мережі Інтернет тощо, але негативним є те, що таке забезпечення є недостатнім, особливо в рамках сучасних змін в освіті, необхідності інтегрування у європейський простір відповідно до вимог Болонського процесу [4].

У зв'язку з цим, О. Бондарчук наголошує на трансформації парадигми освітнього процесу в умовах соціально-економічних змін, яка вимагає від системи освіти, по-перше, перенесення акценту з накопичення інформації на засвоєння засобів її отримання, формування аналізу, планування своїх дій, вміння критично розглядати факти, вести діалог, чути опонента; по-друге, переходу від засвоєння конкретних засобів здобуття інформації до усвідомлення тих цілей, для яких створювалися ці засоби, і до постановки власних цілей та пошуку адекватних для їх досягнення засобів. Дослідниця стверджує, що заклади освіти далеко не завжди готові забезпечити виконання цих завдань у повному обсязі. Адже тривалий час завдання школи полягало в відтворенні існуючих соціальних зв'язків, в засвоєнні нормативних зразків поведінки, тобто суспільство орієнтувало школу на

консервацію, відтворення і трансляцію соціального досвіду, а не творення нового [1].

Доцільно також відзначити особливості результатів діяльності закладів освіти, які є відтермінованими в часі і не мають відчутно вираженого зворотного зв'язку, чітких матеріалізованих критеріїв і показників, що, своєю чергою, утруднює встановлення прозорого, однозначного зворотного зв'язку між діяльністю закладу та його іміджем. Органи управління освітою (Міністерство освіти та науки, органи обласного та міського управління освітою), які мали б впливати на вдосконалення методів управління, далеко не завжди повною мірою виконують цю функцію.

Висновки

Удосконалення методів управлінської діяльності в освіті не є предметом достатньої уваги органів державного управління, а нормативні документи, які могли б цьому сприяти, на практиці часто реалізуються далеко не повною мірою. Це пояснюємо:

- 1) політичною нестабільністю та військовими діями на сході країни;
- 2) фінансово-економічною кризою; складними соціально-економічними умовами; соціальною нестабільністю, що часто негативно позначається на іміджі України у світі,
- 3) непрестижністю професії педагога-менеджера в суспільстві;
- 4) специфічними проблемами функціонування освітньої галузі.

Список використаних джерел

1. Бондарчук О. І. Зміст психологічної компетентності менеджера освіти шкільного рівня: метод. реком. / за ред. Н.Л. Коломінського, М.П. Кривка. Рівне, 1995. 23 с.
2. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради), 2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Закон України «Про загальну середню освіту». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/normativno-pravova-baza1.html>
4. Budnyk O. Education of pupil's personality in sociocultural environment of modern school // Scientific Bulletin of Chel'm. 2016. № 1. P. 133–142.

Світлана Бенюк,
магістрантка Навчально-наукового
інституту післядипломної освіти та
довузівської підготовки, ДВНЗ
«Прикарпатський національний
університет імені Василя, Україна

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті висвітлено актуальність проблеми підвищення якості управління закладом освіти в умовах сучасних викликів суспільства, інтегрування до європейського освітнього простору, впровадження освітніх реформ тощо. Наголошено на важливості формування комунікативних якостей менеджера освіти у контексті вирішення окресленої проблеми у практичному плані.

***Ключові слова:** якість освіти, якість управлінської діяльності, заклад загальної середньої освіти.*

Вступ

Практичне розв'язання завдань сучасної освіти, зокрема закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), можливе за умови належної підготовленості керівників, здатних, ефективно здійснювати управління школою, організувати діяльність особистості, групи, колективу в складних умовах сьогодення. Йдеться насамперед про розвиток тих психологічних якостей керівника школи, що можуть забезпечити ефективну реалізацію функцій його професійної діяльності як управлінця. Особливо важливі комунікативні якості директора школи, оскільки керівництво цим закладом є процесом взаємодії керівника з колективом людей, зокрема з учасниками освітнього процесу, для налагодження оптимальних взаємовідносин і досягнення найкращих результатів у реалізації мети управління.

Різноманітні аспекти психологічних особливостей керівника і його управлінської діяльності – предмет уваги багатьох дослідників. До напрямів, що досліджуються найінтенсивніше, можна віднести вивчення психологічних особливостей керівництва виробничими колективами (В.Бойко, А.Журавльов, В.Ковальов, А.Свенцицький та ін.), психологічних аспектів взаємодії керівника з підлеглими (Л.Орбан-Лембрик, О.Кощинець, Л.Пілецька, Н.Бахарєва, Ю.Ємельянов, Р.Кричевський та ін.), розробку моделей і визначення показників ефективної управлінської діяльності (А.Журавльов, С.Вітковський, В.Врум, П.Єстон та ін.), висвітлення соціально-психологічних аспектів управлінської діяльності керівників шкіл (Л.Карамушка, Р.Шакуров, Н.Коломинський, О.Кощинець та ін.).

Результати дослідження

Аналіз наукової літератури свідчить, що управління закладом освіти має такі основні функції: прогнозування, планування, організація, контроль. Реалізація однієї з провідних функцій управління, а саме прогнозування, пов'язана з важливістю розв'язання питань кінцевої мети виховання і навчання, планування її досягнення, з'ясування необхідної в умовах сьогодення характеристики особистості.

Управління навчальним закладом передбачає проведення стратегічного і тактичного планування, яке має свою специфіку залежно від рівня управління і напряму управлінської діяльності. Стратегічне планування містить у собі обґрунтування основної мети навчального закладу, типу профілізації, визначення основних інноваційних ідей та підходів, створення позитивного іміджу навчального закладу. Тактичне планування передбачає спрямування діяльності освітнього закладу на визначений період, що забезпечується в результаті складання річних, місячних, тижневих і денних планів [2].

Організаційна функція управлінського процесу виявляється в створенні структури, яка дає змогу членам педагогічних колективів ефективно працювати для досягнення стратегічної і тактичної мети.

Це відбивається в доборі педагогічних кадрів, їх розстановці, комплектуванні учнівського контингенту закладів освіти тощо [2].

Реалізація заключної функції управління – функції контролю – уможливорює забезпечити досягнення поставленої перед освітнім закладом мети, визначення ступеня досягнення якої встановлюється на основі порівняння показників, що одержані в процесі роботи, з тими, що прогнозувалися і планувалися. Здійснення цієї функції на рівні навчального закладу забезпечується різними формами контролю процесу навчання і виховання: відвідуванням уроків, контролем календарного планування, аналізом успішності за результатами чверті тощо [3; 4].

Важливою умовою реалізації функції контролю є орієнтація керівника майже однаковою мірою на результат діяльності і на підлеглих. Відхилення орієнтації керівника в той чи інший бік призводить, як правило, до зниження ефективності управління.

Необхідно наголосити також ще на одній з особливостей управлінської діяльності в освіті, згідно з якою предмет праці керівника передбачає значне навантаження керівника як організатора, адміністратора, громадського діяча, педагога і вихователя, здатного передати свої знання і досвід учасникам навчально-виховного процесу, забезпечуючи при цьому єдність навчання і виховання тощо.

Отож важливо відзначити необхідність відповідності керівника закладу освіти певним вимогам, які в сучасних умовах зросли щодо управлінців усіх рангів. Придатність до управління оцінюється спеціалістами в галузі менеджменту за наявністю у претендентів таких особистісних якостей, як: уміння працювати в колективі, якомога повніше використовувати творчі здібності кожного співробітника, спілкуватися з людьми, бути стійкими до стресових ситуацій, характеризуватися швидкістю та легкістю комунікації тощо.

Підвищення вимог до рівня розвитку особистісних, зокрема комунікативних, якостей керівника закладу освіти впливає значною мірою не тільки зі специфіки соціальних функцій школи, яка має

забезпечити можливості саморозвитку особистості, а також і з психологічних особливостей учителів, педагогічного колективу в цілому. Це пов'язане і з тим, що педагогічна діяльність характеризується динамічністю, напруженням душевних сил та енергії. Тому стають зрозумілими дані досліджень, за якими близько 63% учителів мають підвищений рівень тривожності.

Висновки

У цілому можна стверджувати, що підвищення вимог щодо підвищення якості управлінської діяльності в освіті значною мірою зумовлене особливою значущістю соціальних функцій школи і психологічними механізмами управління в галузі освіти [2]. До останніх належать:

- відмінність основної мети для закладів загальної середньої освіти (забезпечення всебічного розвитку особистості; формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань; повага до народних традицій і звичаїв тощо) від цілей у сфері бізнесу чи виробництва;

- переважна більшість педагогічних працівників у галузі освіти – жінки (понад 75 %). Це, безперечно, позначається на соціально-психологічній ситуації в колективі, в силу підвищеної емоційності жінок, їх чутливості до соціальної ситуації тощо;

- неоднорідність учасників освітнього процесу ЗЗСО, до складу якого входять представники різних вікових груп (учні, педагогічні працівники, інші спеціалісти, батьки), які значно вирізняються за своїми соціально-психологічними особливостями, досвідом педагогічної діяльності, характером функціональних відносин із керівником школи;

- значне навантаження керівника як організатора, адміністратора, громадського діяча, педагога і вихователя, здатного передати свої вміння і досвід учасникам освітнього процесу, забезпечуючи при цьому єдність навчання, розвитку й виховання тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради), 2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Васянович Г., Будник О. Педагогічна еліта як феномен сучасності: духовно-моральний контекст // Лідер. Суспільство. Еліта, 2017. № 1. С. 96-108.
3. Карамушка Л.М. Управлінські конфлікти в освітніх організаціях: основні види, причини виникнення та умови подолання // Актуальні проблеми психології. Том 1.: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія: Зб. наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. Максименка С.Д., Карамушки Л.М. К.: Міленіум, 2003. Ч. 10. С. 24–32.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. Компетентність особистості як соціально-психологічний феномен // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. Вип. 12. Ч.1. С. 3– 17.
5. Савчин М.В. Динаміка мотивації відповідальної поведінки особистості // Педагогіка і психологія. 1996. № 4. С. 39–49.
6. Budnyk O. Innovative Competence of a Teacher: best European Practices. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 6(1) (2019). P. 76-89. DOI: 10.15330/jpnu.6.1.76-89.

Aleksander Pożyczka,
Student kierunku Zarządzanie,
Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu,
Polska

POŻĄDANE PRZEZ KLIENTÓW CECHY OBSŁUGI KELNERSKIEJ W ŚWIETLE BADAŃ WŁASNYCH DESIRED BY CUSTOMERS FEATURES OF WAITER SERVICE IN THE LIGHT OF OWN RESEARCH

Streszczenie: *Od kilku lat możemy zaobserwować dynamiczną transformację rynku gastronomicznego. Menadżerowie oraz klienci zwracają jednak uwagę na częsty brak profesjonalizmu obsługi kelnerskiej lokali gastronomicznych. Według menedżerów i właścicieli inwestowanie w ten personel nie jest opłacalne. Niektóre osoby nie posiadają bowiem ani umiejętności, ani predyspozycji do pracy w tym zawodzie. Dlatego też autor postanowił zbadać, jakie cechy kelnerów są najbardziej pożądane przez klientów.*

Słowa kluczowe: *gastronomia, kelner, cechy.*

Abstract: *The gastronomic market has been undergoing dynamic transformation for several years. Managers and clients point out, however, that in some restaurants waiter service is not professional enough. According to managers and owners, it is not always profitable to invest in this staff because of its „seasonality”, because the vast majority of waiters are students and students who, in turn, do not want to develop, because they often treat these jobs as temporary and for the season. It should also be added that some people do not have the skills or predispositions to work in this profession, therefore the author decided to investigate what features of waiters are most desirable by clients.*

Key words: *gastronomy, waiter, features.*

WSTĘP

Autor współpracuje z branżą gastronomiczną od prawie sześciu lat. Zarówno on, jak i właściciele, menadżerowie oraz klienci zwracają uwagę na istotny fakt, iż wielu restauratorów nadal nie ma świadomości, że obsługa kelnerska świadczy o poziomie lokalu i w znacznym stopniu ma wpływ na to, czy klienci znów odwiedzą dany lokal gastronomiczny.

Z rozmów z menedżerami z kilkunastu lokali gastronomicznych z całej Polski wynika, że na współczesnym rynku łatwiej jest pozyskać kompetentnego szefa kuchni niż profesjonalną i wiarygodną ekipę kelnerską. Wśród kelnerów dominują dziś uczniowie i studenci, którzy swoją pracę traktują jako sezonową, dorywczą i przejściową.

Zdaniem autora sytuacja taka stwarza błędne koło, bowiem z jednej strony pracownicy nie przejawiają woli rozwoju, zaś menadżerowie i właściciele nie chcą w nich inwestować (właśnie z tego powodu). Niejednokrotnie brakuje im także predyspozycji oraz odpowiednich cech psychospołecznych. Dlatego też autor postanowił zbadać, jakie cechy kelnerów są najbardziej pożądane przez klientów.

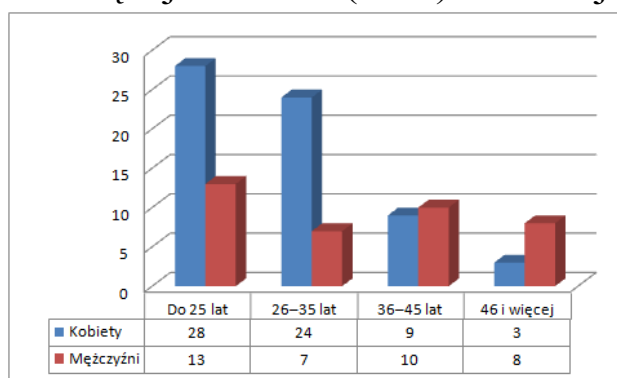
ORGANIZACJA BADAŃ WŁASNYCH

Na potrzeby badań własnych została stworzona krótka sonda, która zawierała jedno pytanie: Jakimi cechami, niezbędnymi w branży gastronomicznej, powinien, według Pani/Pana, wyróżniać się kelner/kelnerka?

Badanie zostało przeprowadzone wśród 102 losowo wybranych osób dnia 27 czerwca 2019 roku. Pytanie do ankietowanych skierowano głównie za pomocą portalu społecznościowego Facebook oraz komunikatorów VIBER, SKYPE oraz sms. Ankietowani mogli udzielać dowolnej liczby odpowiedzi. W badaniach wzięto pod uwagę wiek i płeć respondentów.

WYNIKI BADAŃ

Ogółem przebadano 64 kobiety (63%) i 38 mężczyzn (37%). Najwięcej kobiet nie osiągnęło wieku 26 lat – 28 osób (44%), w przedziale wiekowym 26–35 lat było 24 kobiety (37%), w przedziale lat 36–45 – 9 osób (14%), a w wieku 46 lat i więcej – 3 osoby (5%). Wśród mężczyzn również najwięcej było osób do 25 roku życia – 13 osób (34%). W przedziale wiekowym 26–35 lat było 7 osób (19%), 36–45 lat – 10 osób (26%), a w wieku 46 i więcej – 8 osób (21%). Obrazuje to wykres 1.

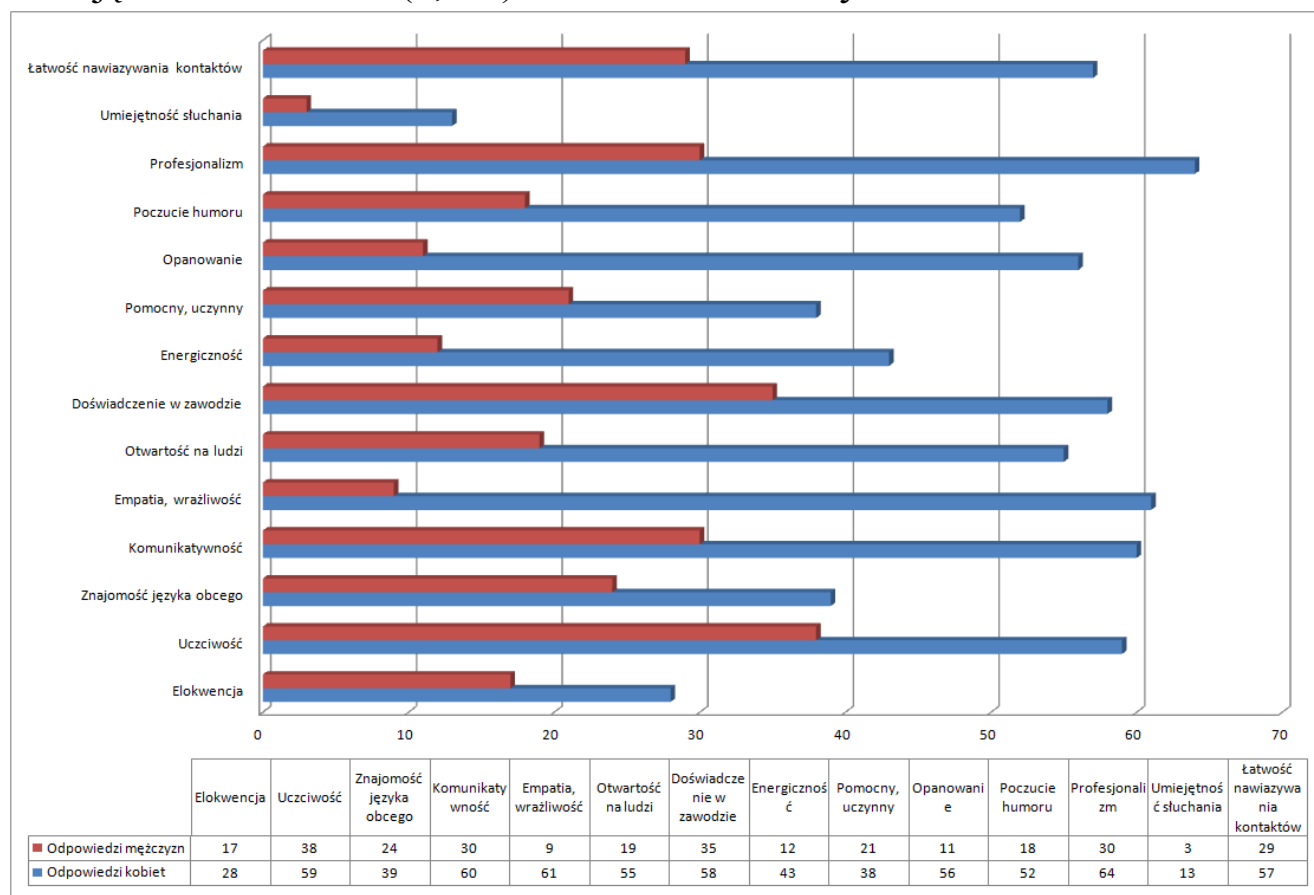
Wykres 3. Płeć i wiek badanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań przeprowadzonych przez autora

Według wszystkich ankietowanych kobiet kelner/kelnerka powinien wyróżniać się przede wszystkim profesjonalizmem, natomiast według wszystkich mężczyzn – uczciwością.

Kobiety uznały też, że kelner/kelnerka powinien posiadać takie cechy jak: empatia/wrażliwość (95,3%), komunikatywność (93,8%), uczciwość (92,2%), doświadczenie w zawodzie (90,6%), łatwość nawiązywania kontaktów (89,1%), opanowanie (87,5%), otwartość na ludzi (85,9%), poczucie humoru (81,3%), energiczność (65,6%), znajomość języka obcego (60,9%), pomocność/uczynność (59,4%), elokwencja (43,8%) oraz umiejętność słuchania (20,3%).

Z kolei odpowiedzi mężczyzn rozłożyły się następująco: doświadczenie w zawodzie (92,1%), profesjonalizm i komunikatywność (po 78,9%), łatwość nawiązywania kontaktów (76,3%), znajomość języka obcego (63,2%), pomocność/uczynność (55,3%), otwartość na ludzi (50%), poczucie humoru (47,4%), elokwencja (44,8%), energiczność (31,6%), opanowanie (28,9%), empatia/wrażliwość (23,7%) oraz umiejętność słuchania (7,9%). Przedstawia to wykres 2.

Wykres 4. Pożądate cechy kelnerów – odpowiedzi kobiet i mężczyzn

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań przeprowadzonych przez autora

WNIOSKI

Na podstawie przeprowadzonej analizy odpowiedzi respondentek i respondentów należy stwierdzić, że choć każdy z nich wskazał na bardzo podobne cechy, które powinien posiadać kelner/kelnerka, to jednak cechy bardziej pożądane przez kobiety różnią się od tych wymienionych przez mężczyzn.

Wszystkie kobiety za podstawową pożądaną cechę kelnera/kelnerki uważają profesjonalizm. Natomiast trzy kolejne, najbardziej pożądane, ich zdaniem, cechy, które powinny wyróżniać kelnera/kelnerkę to: empatia/wrażliwość, komunikatywność i uczciwość. Badani mężczyźni natomiast za ich najbardziej pożądaną cechę uznali uczciwość. Trzy kolejne cechy, na które zwrócili oni uwagę to: doświadczenie w zawodzie, profesjonalizm i komunikatywność. Dla kobiet ważne jest także poczucie humoru (81,3%), do którego z kolei mężczyźni nie przywiązują większej uwagi (47,4%). Umiejętność słuchania natomiast okazała się najmniej istotną cechą, którą powinien posiadać kelner lub kelnerka.

Z wypowiedzi ankietowanych wyłania się obraz, iż kobiety mają większe wymagania pod względem umiejętności zawodowych i cech psychospołecznych obsługi kelnerskiej. W ramach podsumowania warto również podkreślić, że dzisiejszy rynek gastronomiczny musi brać pod uwagę coraz większą konkurencję. To właśnie ona dyktuje twarde warunki funkcjonowania lokali. Ponadto właściciele i menadżerowie muszą dojść do konsensusu i inwestować w wiedzę oraz profesjonalizm kelnerów lub kelnerek w taki sposób, aby wyrażali oni wolę dalszego rozwoju w tym zawodzie, a klienci odwiedzali lokal placówki ponownie z uwagi na doskonałą obsługę i przyjazną atmosferę.

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Płeć i wiek badanych..... 94

Wykres 2. Pożądane cechy kelnerów – odpowiedzi kobiet i mężczyzn 95

Розділ 4

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Олександр Близнюк,
магістрант Інституту інформаційних технологій
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти й газу, Україна

ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО

У статті автор аналізує проблему розвитку критичного мислення студентів у процесі використання засобів ІКТ на заняттях у закладах вищої освіти. Основна частина дослідження зосереджена на ролі інноваційних інформаційних технологій в освітньому процесі ЗВО, їх педагогічного потенціалу. Зокрема, дослідник акцентує на перевагах використання ІКТ з метою розвитку навичок критичного мислення студентів: підвищення інтересу й загальної мотивації студентів до навчання; індивідуалізація навчання; об'єктивність контролю; активізація навчання завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації; формування вмінь та навичок для критичного аналізу діяльності; виховання інформаційної культури; доступ студентів до банків інформації та ін.

***Ключові слова:** студенти, ІКТ, заклади вищої освіти, критичне мислення.*

Вступ

Розвиток інформаційного суспільства неможливий без відповідного забезпечення креативними фахівцями. Динамічність змін усіх галузей є причиною швидкої застарілості знань, і необхідності безперервного підвищення кваліфікації співробітників підприємств і установ, пов'язаних, як із розробкою інформаційних

систем і технологій, так і з їх використанням у різних сферах життєдіяльності людини. Важливим чинником розвитку інформаційного суспільства є знання, подані у вигляді інформаційних ресурсів, а також інформаційні технології – методи, системи, засоби їх обробки, тощо. Завдання підготовки високопрофесійних кадрів, здатних розвивати нові ІТ та ефективно використовувати їх на практиці, стає стратегічно важливим для нашої держави. Для розв'язання цього завдання необхідно розвивати національну систему ІТ-освіти, що користується запитами науки та практики [2].

Сьогодні, з огляду на сучасні реалії, педагог повинен вносити в навчальний процес нові методи подачі інформації. Створення і використання в освітньому процесі навчальних комп'ютерних програм, які спрямовані на гармонійний розвиток особистості – одна із актуальних проблем сьогодення, якою зацікавлені вітчизняні та зарубіжні педагоги. Універсальність комп'ютерних засобів визначається тим, що вони можуть бути застосовані не тільки як практичний посібник на заняттях, а й як засіб розширення можливостей освітньо-виховного процесу всіх навчальних закладів від дошкільного навчального закладу до загальноосвітньої школи та закладів вищої освіти.

Результати дослідження

Враховуючи сучасні процеси інформатизації суспільства і пов'язані з ним тенденції в освіті, науковці зацікавлені проблемою розробки якісних навчальних комп'ютерних програм, що здатні забезпечувати необхідні принципи та підходи для того, щоб дати можливість студентам і викладачам з оптимальним результатом використовувати дидактичні можливості комп'ютерних програмних засобів.

Варто зазначити, що необхідно чітко диференціювати навчально-ігрові програми від власне комп'ютерних ігор. Відомий вчений Л. С. Виготський вважав, що гра народжується з протиріччя: дитина намагається діяти як дорослий, але не може в силу своїх вікових особливостей, тобто, граючи, вона відпрацьовує ситуації

дорослого життя [1]. Крім того, що комп'ютер поєднує в собі можливості телевізора, відеомагнітофона, книги, калькулятора, універсальної іграшки, він здатний імітувати різноманітні ігри, є партнером, що може реагувати на його дії та запити, яких їй так часто не вистачає.

На нашу думку, комп'ютерні ігри не замінюють, а доповнюють усі традиційні форми ігор і занять, природним шляхом залучають студентів до набуття нових навичок роботи з інформаційними технологіями, до оперування знаковими формами мислення, якщо вони органічно включені у гру.

Під грою розуміється такий вид діяльності, що характеризується взаємодією гравців, дії яких обмежені правилами і спрямовані на досягнення мети. Гравцем виступає людина або група людей. На нашу думку, поняття навчальної комп'ютерної гри можна визначити, як такий програмний засіб, що надає можливість спрямувати діяльність студента на досягнення певної дидактичної мети у ігровій формі. Особливістю комп'ютерних ігор є те, що в якості одного з гравців виступає комп'ютерна програма. Мета у навчальній грі має подвійний зміст: ігровий – одержання винагороди; навчальний – придбання знань, умінь і навичок за допомогою діяльності за заданими правилами.

Результати комплексних міждисциплінарних досліджень стали науковою основою для створення більш 200 комп'ютерних програм, які умовно можна розділити на три групи:

- 1) навчальні програми;
- 2) розвивальні програми;
- 3) діагностичні ігри, застосовувані для виявлення рівня розвитку розумових здібностей, пам'яті, уваги і т. п. Вони в основному використовуються фахівцями для рішення специфічних завдань.

Дослідники проблем використання комп'ютерних ігор у навчанні, вважають, що кожна комп'ютерна програма незалежно від її змістовного наповнення й типології повинна відповідати певним вимогам, а саме: оптимальному забезпеченню взаємодії оператора з

комп'ютером; досягненню мети і функцій навчання; адаптації до індивідуальних особливостей суб'єктів навчання; проблемному поданню матеріалу (завдань); спрямованості на інтенсивне керування процесом пізнання [3].

Окрім того, при застосуванні ІКТ у навчально-виховному процесі необхідно враховувати такі фактори: ступінь відповідності інформаційного і технологічного забезпечення навчальному плану; позитивність впливу мотиваційних орієнтацій на формування знань, умінь та навичок більш високого рівня ніж при традиційному навчанні; варіативність індивідуалізованих і диференційованих навчальних завдань; доповнення та вдосконалення навчального плану за рахунок використання інноваційних методик; інтенсивність використання творчих методів.

Комп'ютерні навчальні програми розробляються за допомогою технології мультимедіа, що виникла на початку 90-х рр. ХХ ст. на стику багатьох галузей знань. Сьогодні все більшого поширення набувають мультимедійні програми, або мультимедійні навчальні комплекси (МНК). Зарубіжні дослідники не дотримуються однозначної дефініції мультимедіа. Мультимедіа – це такі інтерактивні комунікаційні системи, що запускаються комп'ютером і здатні створювати, зберігати, передавати і відтворювати відео- (текстову, графічну) та аудіоінформацію.

Заслуговують на увагу роботи американських дослідників, що займаються вивченням ефективності використання мультимедіа-технологій в навчальному процесі (Т. Баджет, Т. Воген, Д. Джонасен, М. Кирмайер, У. Рош, К. Сандлер). Вчені зазначають, що засоби мультимедіа традиційно використовуються як інформаційні системи для створення конструкторських навчальних середовищ [5].

Зокрема учені університету Деусто, що в місті Більбао, Іспанія розробили кілька онлайн платформ для навчання STEAM предметів студентів різних вікових груп (від початкової школи до вищих навчальних закладів) в ігровій формі. Студенти мають безкоштовний доступ використовувати ці навчальні ресурси для удосконалення

власних знань із певних дисциплін (<https://steamdecks.deusto.e>). Науковці та студенти з різних країн світу об'єдналися у ще одній спільній діяльності - розробці навчальних середовищ та віртуальних лабораторій з вивчення предметів природничого та технологічного циклу (<https://www.golabz.eu>). На цьому сайті можна знайти найбільшу колекцію онлайн лабораторій, спробувати інтерактивні програми навчання, приєднатися до розробок лабораторій та навчальних середовищ, і поділитися ними з іншими студентами, викладачами та колегами [9].

Інтегративні процеси в освіті є закономірністю розвитку сучасної освіти, провідною і стійкою тенденцією її оновлення. Зовнішній, соціальний контекст визначає особливості мислення і сприйняття студентів. Мова йде про вплив інформаційного суспільства на засвоєння змісту освіти. Вже давно доведено, що кожен учень по-різному освоює нові знання. Раніше викладачам важко було знайти індивідуальний підхід до кожного студента. Сьогодні ж, із використанням комп'ютерних мереж і онлайн навчальних програм, педагоги отримали можливість подавати нову інформацію таким чином, щоб задовільнити індивідуальні потреби кожного студента.

В спеціальній літературі спостерігається тенденція розвитку кліпового, фрагментарного мислення сучасної молоді. Яскравішим стає протиріччя між когнітивним стилем тих, які навчаються і стилем подання інформації у підручнику або науково-педагогічним працівником. Образно-емоційний, кліповий стиль мислення молодих людей, що формується і підтримується за рахунок постійного спілкування з масмедіа, знаходиться у суперечності, з переважно вербальним стилем подання навчальної інформації. У протистоянні масмедіа і традиційного навчання виграють перші, оскільки інформація, що отримується студентами з Інтернету, телебачення, ЗМІ, відрізняється більшою вмотивованістю, за рахунок самостійного вибору особистістю, емоційним фоном, образністю. Відкритість, як якісна характеристика освіти, припускає наявність інформаційної

(локальні мережі, Інтернет), соціальної (соціальні мережі) і педагогічної взаємодії, яка сприяє створенню нового інтелектуального продукту, що належить учасникам спільної діяльності. Творче мислення – одна з головних особистісних якостей суб'єкта навчання. В його розвитку розрізняють змістовні та операційні компоненти, що взаємно впливають один на одного. Організація активного формування творчого мислення у студентів виступає, як умова успішної інтеграції за змістом і методам навчання.

Висновки

У результаті проведеного дослідження можемо зробити такий висновок, що застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні - одна з найбільш важливих і стійких тенденцій розвитку світового освітнього процесу. У вітчизняних навчальних закладах за останні роки комп'ютерна техніка й інші засоби інформаційних технологій стали все частіше використовуватися при вивченні більшості навчальних предметів.

Інформатизація істотно вплинула на процес отримання і подачі знань. Нові технології навчання на основі інформаційних і комунікаційних дозволяють оптимізувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння величезних масивів знань.

Список використаних джерел

1. Виготский Л. С. Педагогічна психологія / за ред. В. В. Давидова. М.: Педагогіка, 1991. 479 с.
2. Ковалюк Т., Єфіменко О. Про розвиток ІТ-освіти України // Lviv Polytechnic National University Institutional Repository <http://ena.lp.edu.ua>, 2011.
3. Романюк І. Упровадження інноваційної освітньої діяльності у навчальному закладі // Практика управління закладом освіти. 2016. № 2. С. 23–33.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
5. Гуревич Р. С. Інноваційні освітні технології в навчальному процесі ВНЗ // Зб.наук. пр. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики

- навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Випуск 36. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2013. С. 7-12.
6. Морзе Н., Василенко С., Гладун М. Шляхи підвищення мотивації викладачів університетів до розвитку їх цифрової компетентності. Open educational environment of modern University, № 5 (2018). Режим доступу: <http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/164#.XIEXqSgzbIV>
 7. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні (від 15 травня 2013 р. № 386-р.). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>
 8. Цифрова адженда України – 2020. Концептуальні засади (проект). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
 9. Blyznyuk T. Formation of teachers' digital competence: domestic challenges and foreign experience. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Scientific edition. Series of Social and Human Sciences. V.5, № 1.2018. p. 40-45.

Наталія Матійчук,

студентка педагогічного факультету,
ДВНЗ “Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника”,
Україна

РОЗВИТОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Стаття присвячена питанню розвитку медіаграмотності майбутніх вчителів початкових класів. Охарактеризовано показники професійної медіакомпетентності учителя, педагогічні умови розвитку медіакомпетентності студентів педагогічного факультету. Висвітлено деякі українські проекти з медіаграмотності для самоосвіти та навчання.

***Ключові слова:** медіакомпетентність, медіатехнології, медіазасоби, професійна медіакомпетентність, медіаосвіта, медіакомпетентність.*

Вступ

Сьогодні суспільство переживає період великих та кардинальних змін. Діти живуть в умовах сучасних технологій, гаджетів та світу, переповненого ЗМІ. Для них не цікаві традиційні методи навчання. Важливо те, що знань-умінь-навичок, яких вимагає шкільна програма, сьогодні учневі недостатньо, щоб орієнтуватися в подіях, бути конкурентоспроможними на ринку праці й успішним в особистому житті.

За часів навчання наших батьків щоб дізнатися більше, інформацію потрібно було «добути», віднайти. В цьому допомагала школа та вчителі. Сьогодні інформації занадто багато. Завдання школи змінилося – вона повинна навчити учня бути відповідальним користувачем і творцем інформаційного простору: вміти відбирати потрібне, критично оцінювати інформацію, уникати небезпеки обману і маніпулювання. Проблема медійної грамотності вчителів стоїть дуже гостро. Суспільству XXI століття необхідні фахівці, які повноцінно сприймають, уміють здійснити відбір безпечної та особистісно значущої медіаінформації, критично осмислюють, аналізують і оцінюють, створюють власні медіатексти, навчаються різним формам самовираження за допомогою медіатехніки.

Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблему формування медіакомпетентності майбутніх фахівців розробляли у своїх дослідженнях зарубіжні (Р. Баканов, М. Жижина, Ю. Ключев, А. Левицька, Р. Мулдашев, А. Немерич, О.Подлинняєв, В.Познін, Дж.Поттер (J.Potter), В. Протопопова, О. Федоров) та українські (О. Бурцева, А. Єрмоленко, Л. Найдьонова, Г. Онкович, В. Робак, В. Шарко, І. Шевирьова) учені. Медіакомпетентність є видом професійної компетентності, що дозволяє відшукувати, одержувати, використовувати, критично аналізувати творчо переробляти, оцінювати, передавати і зберігати у різних видах, формах і жанрах інформацію, отриману в процесі медіадіяльності, а також створювати і розміщувати у медіасередовищі власні медіа ресурси [4].

Мета статті – висвітлити специфіку роботи вчителя початкових класів у контексті медіаосвіти та шляхи розвитку медіаграмотності майбутніх вчителів початкової школи.

Результати дослідження

Перший досвід усвідомлення та сприймання інформації діти набувають у початковій школі, де не просто поглинають те, що дає їм медіапростір, а вчаться відбирати потрібне та критично оцінювати дану інформацію. В цьому їм допомагають вчителі початкових класів, які повинні бути медіаграмотними та компетентними.

Науковець О. В. Співаковський зазначає, що “сучасний учитель повинен знати тенденції інформатизації освіти (зокрема початкової), психолого-педагогічні умови використання ІКТ у своїй професійній діяльності; сприяти формуванню основ інформатичних компетентностей та інформаційної етики у вихованців, сформуванню у дітей адекватне уявлення про роль комп’ютерних технологій у їхньому житті(це не іграшка, а засіб отримання корисної інформації, загального розвитку та творчої діяльності)” [1,с.40-43].

Медіаосвіта педагогічних кадрів є проблемою державного рівня, а завдання підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів, що володіють необхідним рівнем медіакомпетентності, актуальне на всіх рівнях педагогічної освіти (довузівська підготовка, підготовка у ВНЗ, післядипломна підготовка). Підготовка вчителів до застосування медіа у педагогічній діяльності, будучи одним із важливих напрямів їх фахової підготовки, ґрунтується на спеціальних знаннях і вміннях, зміст яких пов’язаний з основними базовими поняттями медіадидактики (масмедіа, медіазасоби, медіаосвіта, медіасередовище, медіаграмотність, медіакомпетентність особистості, медіакомпетентність педагога, методи і форми медіаосвіти, методика медіаосвіти) і орієнтований на показники готовності вчителя і учня до роботи з медіа. Враховуючи те, що показником готовності фахівця будь-якої професії до виконання певного виду діяльності сьогодні визнано компетентність, ознакою медіаграмотності вчителя вважаємо його медіакомпетентність –

інтегровану характеристику особистості вчителя, що ґрунтується на сукупності його мотивів, знань, умінь, цінностей і здатностей, котрі спроможні забезпечити медіаосвіту учнів [3].

Професійна медіакомпетентність учителя характеризується високим рівнем таких показників: 1) мотиваційного: різнобічні мотиви медіаосвітньої діяльності (емоційні, гносеологічні, гедоністичні, моральні, естетичні та ін.); прагнення до вдосконалення своїх знань і умінь у сфері медіаосвіти; 2) інформаційного: систематична інформованість, широкі теоретико-педагогічні знання у сфері медіаосвіти; 3) методичного: розвинені методичні уміння у сфері медіаосвіти (наприклад, уміння налаштувати на медіасприймання, пояснити причини, умови й характер виникнення явища, вибирати оптимальні методи, засоби й форми проведення занять, дослідницькі вміння тощо) і яскраво виражений педагогічний артистизм (загальна педагогічна культура, зовнішній вигляд, самопрезентації, самоконтроль, наявність зворотного зв'язку з аудиторією та ін.); 4) практично-операційного (діяльнісного): систематична медіаосвітня діяльність у процесі навчальних занять різних типів, активна дослідницька медіа педагогічна діяльність; 5) креативного: яскраво виражений рівень творчого потенціалу в медіа освітній діяльності (тобто прояв гнучкості, мобільності, асоціативності, оригінальності, антистереотипності мислення, розвиненості уяви, фантазії тощо) [2].

Першою ланкою, якій потрібно надати якісну освіту та навчити відбирати потрібне, критично оцінювати інформацію, уникати небезпеки обману і маніпулювання в інтернет-просторі, є учні початкових класів. Координатором у цьому процесі повинен стати вчитель початкових класів, підготовка та самореалізація якого займає основне місце у його професійній діяльності.

Першою педагогічною умовою розвитку медіакомпетентності майбутніх учителів є медіа-простір, як життєвий і освітній простір студентів університету. Студенти користуються основними медіа: читають книги, ЗМІ, користуються персональним комп'ютером,

спеціалізованим програмним забезпеченням та ін. Другою умовою є безпосередня участь студентів університету у виконанні та створенні медіапроектів і медіаконтенту. Медіапроект готується студентом із використанням набутих у процесі навчання навичок і знань, із засосуванням медіатехнологій. Адже той, хто вміє використовувати технології створення інформації, зможе легко зорієнтуватися в інформаційних потоках, розуміючи прихований сенс тієї чи іншої інформації, тим самим не даючи змоги маніпулювати своєю свідомістю [2].

Визначають такі складові медіакомпетентності сучасного вчителя: знання ключових понять (“агентство”, “категорія”, “мова медіа”, “технологія”, “аудиторія”, “репрезентація” тощо); знання дидактичних можливостей і сучасних тенденцій розвитку різних мультимедійних технологій, їхніх функцій у процесі навчання школярів; володіння найбільш ефективними способами використання медіатехнологій та медіазасобів для вирішення різних завдань медіаосвіти школярів; орієнтація в інформаційному потоці та вміння оперативного аналізу цього потоку з точки зору змісту освіти; володіння інструментальними засобами розробки мультимедіа освітнього призначення; знання методів проектування електронних дидактичних засобів і вміння працювати з ними в освітньому процесі; розуміння дидактичних властивостей різних медіазасобів, їхніх можливостей щодо розвитку особистості учнів початкової школи; вміння здійснювати обґрунтований вибір мультимедіа засобів для реалізації педагогічних завдань; вміння проектувати педагогічні цілі та завдання з урахуванням освітнього ресурсу електронних дидактичних засобів; знання особливостей сприйняття медіатекстів; володіння навичками аналізу змісту медіа-текстів; здатність самостійно створювати медіатексти; вміння розробляти методики проведення комп’ютерних лабораторно-практичних занять; вміння готувати конспекти лекцій-презентацій, фрагменти відеосупроводу в аналоговому і цифровому форматі, електронні навчально-методичні комплекси; вміння здійснювати роботу з електронною поштою (e-

mail); уміння проводити адміністрування Web-сайту (Web-сторінки), віртуальні консультації, відеоконференції тощо.

Перераховані професійно значущі якості особистості можуть сформуватися в процесі навчання майбутніх учителів початкових класів лише в тому випадку, якщо сама організація освітнього процесу визначатиме їхні формування [4]. Однак слід зауважити, що майбутній вчитель насамперед повинен займатися самоосвітою та самовихованням. Інтернет-простір надає педагогам доступ до кращих українських проектів з медіаграмотності для самоосвіти та навчання, що допоможуть покращити навички критичного мислення, перевірки й аналізу інформації:

1) Дистанційний навчальний курс медіаграмотності для громадян, створений IREX у партнерстві з Академією української преси та StopFake. Навчальна програма розрахована на дорослу аудиторію та знайомить із найбільш розповсюдженими видами маніпуляцій і пропаганди, а також надає базові інструменти перевірки інформації та критичного мислення.

2) Онлайн-курс “Новинна грамотність” від Детектор Медіа. Просвітницький проект спрямований на поширення медіаграмотності серед населення в умовах воєнного конфлікту та розрахований на широке коло користувачів: від студентів і викладачів профільних факультетів до всіх, кому цікава тема медіа. Курс складається із десяти модулів, в яких експерти розкривають широке коло питань: як створюються новини, які існують професійні стандарти, в який спосіб медіа маніпулюють суспільною думкою та як соцмережі міняють сприйняття новин.

3) Дистанційний курс “Верифікація в Інтернеті”. Хоча курс розрахований на журналістів і редакторів пострадянського простору, заняття можуть бути цікавими також для медіа-активістів.

4) Освітній проект “OSINT Academy” від Інституту постінформаційного суспільства. Курс дає розуміння базових інструментів розвідки з відкритих джерел і розрахований на журналістів, блогерів, громадських активістів, представників прес-

служб і всіх, хто створює і поширює контент з важливих для українського суспільства питань.

5) Дистанційний курс “Як розуміти соціальні мережі”. Лекції курсу будуть цікаві всім, хто не уявляє своє життя без Інтернету. Курс дасть розуміння природи онлайн-спілкування та навички ефективної роботи в соціальних мережах.

6) Гра “Медіаграмотна місія” від IREX. Проект дає можливість дорослим перевірити свої знання та навички з медіаграмотності та критичного мислення, а також покращити їх в ігровій формі.

7) Навчальна гра “Медіазнайко”, адаптована Академією української преси. Гра розрахована на дітей шкільного віку та дає можливість в цікавій ігровій формі дізнатися якомога більше про інформаційне (медійне) поле та стати медіазнайком.

8) Мультимедійний онлайн-посібник “МедіаДрайвер” від Детектор Медіа знайомить із світом медіа та вчить виявляти фейки, маніпуляції та протистояти їм. Текстову інформацію поєднано з інфографікою, відео та мультиками. Запропоновано тести, вирішення яких завершується отриманням “Посвідчення медіадрайвера” – водія, який добре орієнтується у складних лабіринтах світу медіа.

9) Видання “Як розпізнати фейк?” від Міністерства інформаційної політики України, розроблене та реалізоване спільно з проектом ЄС “Association4U”. Брошура містить базові правила особистої інформаційної гігієни, що дозволять усім убезпечити себе від фейків і дезінформації.

10) Видання “Довіряй, але перевіряй. Медіаграмотність в українському суспільстві” від клубу ілюстраторів Pictoric. Ця книжка є результатом проекту, першим етапом якого була виставка плакатів художників на бульварі Вацлава Гавела за підтримки Міністерства інформаційної політики. У виданні ілюстрації з медіаграмотності поєднані з текстами журналістів, фахові висловлювання яких розкривають теми цензури, пропаганди, свободи слова, фейкових новин, інформаційної війни, критичного аналізу медіа-повідомлень, зв'язку влади із медіа, соціальних мереж і суспільного телебачення.

11. Навчальні програми з медіаграмотності, розроблені Академією української преси: “Сходинок до медіаграмотності” для 2–4 класів; Навчальна програма з основ медіаграмотності для 8–9 класів і для 10–11 класів; “Медіаосвіта (медіаграмотність)” для студентів вищих навчальних педагогічних закладів, педагогічних та науково-педагогічних працівників; “Медіаграмотність у запитаннях та відповідях” для вищих навчальних закладів; “Медіаосвіта (медіаграмотність)” для слухачів курсів підвищення кваліфікації для педагогічних і науково-педагогічних працівників.[5]

Висновок

Медіаосвіту вчителя початкових класів можна розглядати як ресурс, що здатний забезпечити підвищення ефективності навчання учнів у загальноосвітній школі. Медіакомпетентність є ключовою компетентністю сучасного педагога. Умовою позитивного впливу мас-медіа на результативність навчання школярів є володіння вчителем інформації про існуючі медіапродукти навчального призначення та вміння ефективно їх використовувати в навчальному процесі. Саме тому медіакомпетентність визначається як особистісне утворення, що характеризується наявністю мотивів, цінностей, знань, умінь і навичок для ефективного забезпечення педагогічної діяльності із застосуванням медіаосвітніх технологій.

Список використаних джерел

1. Мельник О. Розвиток електронних освітніх ресурсів для організації навчально-виховного процесу в системі початкової освіти. Початкова школа. 2015. №5. С. 40-43.
2. Наумук І. Педагогічні умови розвитку медіакомпетентності майбутніх учителів інформатики в процесі професійної підготовки: веб-сайт. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/65/1/60.pdf> (дата звернення: 13. 10. 2019)
3. Наумук І. Формування медіакомпетентності майбутніх вчителів в контексті інтегрованого підходу до медіаосвіти: веб-сайт. URL: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/1335/1/Наумук%20І.М.%20.pdf> (дата звернення: 13. 10.2019)
4. Формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи: теоретико-педагогічний аспект: веб-сайт. URL:

<http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/specvipusk/19.pdf> (дата звернення: 13.10.2019)

5. 15 кращих українських проєктів з медіаграмотності: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2455061-15-krasih-ukrainskih-proektiv-z-mediagramotnosti.html> (дата звернення: 13.10.19)

Микуляк Христина,
магістрантка педагогічного
факультету, ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника», Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено сутність та особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій у сучасній початковій школі, а також окреслено ризики щодо безконтрольного використання учнями Інтернет-середовища.

Ключові слова: *початкова школа, інформаційно-комунікаційні технології, освітній процес, молодші школярі.*

Вступ

В умовах євроінтегрування України до світового освітнього простору надзвичайно гостро стоїть питання переходу людства на новий етап – інформаційне суспільство. *Інформаційне суспільство* (англ. Information society) – «концепція постіндустріального суспільства; нова історична фаза розвитку цивілізації, у якій головними продуктами виробництва є інформація і знання» [6]. Відповідно актуалізується проблема реформування системи освіти, зокрема початкової школи, щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі,

формування інформаційної грамотності учнів, цифрової компетентності.

Основні положення щодо реформування освіти у цьому аспекті відображено у Законах України «Про освіту», «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки», Національній доктрині розвитку освіти (Україна XXI століття), а також Концепції Нової української школи.

У психолого-педагогічній науці питання щодо використання інформаційних технологій у навчальному процесі відображено в наукових працях таких учених: В. Биков, Р. Гуревич, А. Гуржій, Н. Морзе, П. Стефаненко, О. Співаковський, М. Угринович та ін.

Результати дослідження

За В. Биковим, ІКТ навчання – «це комп'ютерно орієнтована складова педагогічної технології, яка відображає деяку формалізовану модель певного компоненту змісту навчання і методики його подання у навчальному процесі, що представлена у цьому процесі педагогічними програмними засобами і передбачає використання комп'ютера, комп'ютерно орієнтованих засобів навчання і комп'ютерних комунікаційних мереж для розв'язування дидактичних завдань або їх фрагментів» [1, с. 141]. Водночас А. Дзюбенко у зміст поняття «ІКТ навчання» вкладає сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, а також способів і новаторських методів їхнього застосування для забезпечення високої ефективності й інформатизації освітнього процесу [3, с. 30].

На думку М. Жалдака, «сучасна інформаційна технологія – це сукупність засобів, методів і прийомів збирання, зберігання, опрацювання, подання та передавання повідомлень, що розширює знання людей та розвиває їхні можливості щодо управління технічними та соціальними процесами» [4, с. 17]. Подібні трактування ІКТ зустрічаємо і в Н. Морзе: сукупність методів, засобів і прийомів, що використовується людьми для реалізації конкретного складного процесу шляхом поділу його на систему послідовних

взаємопов'язаних процедур і операцій, які виконуються більш або менш однозначно і мають на меті досягнення високої ефективності в пошуку, накопиченні, опрацюванні, зберіганні, поданні, передаванні інформації за допомогою засобів обчислювальної техніки та зв'язку, а також засобів їх раціонального поєднання з процесами опрацювання інформації без використання машин [5, с. 93].

Таким чином, у контексті впровадження ІКТ в освітній процес початкової школи важливим завданням учителя є оволодіння методиками роботи з учнями задля формування в них високої інформаційної культури, вмінь працювати з електронними ресурсами, навичками роботи в соціальних мережах тощо.

Використання комп'ютерно орієнтованих технологій навчання в початковій школі здійснюється здебільшого на уроці. У динамічній та ігровій ситуації учні опановують комп'ютерні засоби, набувають первинних навичок користування технічними пристроями, оволодівають початковими практичними вміннями й навичками роботи з комп'ютером, поглиблюють свої знання з певних предметів, розвивають пам'ять, просторову уяву, критичне мислення, творчі здібності тощо.

Найбільш ефективними засобами залучення дитини в процес творчості на уроці є [7]:

- ігрова діяльність;
- створення позитивних емоційних ситуацій;
- робота в парах;
- проблемне навчання.

Важливо, що ІКТ навчання дає змогу забезпечити зворотній зв'язок в педагогічному процесі, що вкрай необхідне в роботі з молодшими школярами. Адже таким чином педагог може відстежувати рівень оволодіння навчальним матеріалом, фіксувати динамічні зрушення в процесі його засвоєння чи закріплення. ІКТ навчання також дає змогу створити більш інтенсивне навчання, забезпечити його ефективність. Приміром, використання мультимедіа в навчанні є більш дієвим і цікавим для учнів, зважаючи на

особливості їх психічного розвитку, зокрема пам'яті, уяви, мислення. Разом з тим, комп'ютерно орієнтоване навчання є більш індивідуалізованим, водночас розкриваються широкі можливості для організації колективної та групової роботи учнів, зокрема кооперативного навчання на уроці. Працюючи з комп'ютером діти легко виконують велику кількість тренувальних вправ.

При підготовці до уроків доцільно використовувати такі електронні ресурси навчального призначення: презентації до уроків; дослідницька онлайн середовища; логічні ігри; тестові оболонки; навчальні онлайн лабораторії; електронні енциклопедії.

Застосування ІКТ у початкових класах дозволяє вчителю економити час і максимально ефективно вирішувати повсякденні справи, зокрема: готуватися до уроків, батьківських зборів, виховних годин, різноманітних виступів на педагогічних радах, засіданнях методичних об'єднань учителів, семінарах тощо; оформлювати документацію; відстежувати онлайн результати навчальної діяльності учнів; обмінюватися з колегами досвідом роботи, власними методичними надбаннями, обговорювати з ними актуальні питання навчання і виховання школярів, спілкуватися у власне створених соціальних спільнотах з проблем виховання дітей, швидко отримувати й систематизувати потрібну інформацію; створювати і вести педагогічний сайт для батьків і дітей та ін.

У професійній діяльності вчителя початкових класів ІКТ використовують:

- у процесі навчання учнів з метою самостійного здобуття, закріплення чи повторення навчального матеріалу, роботі в групах;
- у процесі виховання: естетичне виховання за рахунок використання можливостей комп'ютерної графіки, технології мультимедіа, виховання культури спілкування у соціальних мережах;
- у діагностичній діяльності з метою діагностування психологічного стану учня, виявлення його навчальних досягнень;
- в організаційній діяльності педагога задля підготовки та організації навчальних, виховних занять з допомогою ІКТ, звітної

документації (списків, відомостей, статистичної інформації про учнів), проведенні батьківських зборів із наочним представленням звітних матеріалів, використанні мультимедійних презентацій тощо [2].

Висновки

Успіх роботи вчителя з використання ІКТ у Новій українській школі значною мірою залежить від налагодження співпраці з батьками учнів. Адже у використанні ІКТ з молодшими учнями необхідно дотримуватися відповідних санітарно-гігієнічних вимог. Значну увагу необхідно приділити роз'яснювальній роботі, інформуванню батьків молодших школярів про заходи профілактики порушень здоров'я, про організацію робочого місця учня в домашніх умовах, обмеження перебування його перед монітором не лише комп'ютера, а й екраном телевізора. Адже безконтрольне проведення часу за комп'ютерними іграми часто може призводити до негативних явищ. Через тривалі ігри перед монітором в дітей може виникати стан емоційної напруги, стресу, психологічного виснаження. Наступає стан втоми і зниження уваги. Водночас відсутність фізичної активності призводить до погіршення фізичного здоров'я. Це пов'язане з тим, що комп'ютерні ігри розраховані в основному на швидкість реакції, що перенавантажує нервову систему учня.

Разом з тим, існують певні ризики щодо безконтрольного використання учнями Інтернет-середовища, в якому вони можуть залишати свої адреси, особисті дані батьків, іншу інформацію, що стане корисною для шахраїв, що працюють в мережевому просторі. Тому використання ІКТ у педагогічному процесі початкової школи має свої позитивні і негативні моменти, на які варто звернути увагу вчителів у роботі з учнями.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В. Ю. Биков. К.: Атіка, 2008. 684 с.
2. Будник О., Минай Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній початковій школі: реалії та перспективи / О. Будник, Ю. Минай // Гірська школа Українських Карпат. 2016. № 14. С. 84-88.

3. Дзюбенко А. А. Новые информационные технологии в образовании: монография / А. А. Дзюбенко. М., 2000. 104 с.

4. Жалдак М. І. Про деякі методичні аспекти навчання інформатики в школі та педагогічному університеті / М. І. Жалдак // Наукові записки Тернопільського національного університету ім. В. Гнатюка. Серія "Педагогіка". 2005. № 6. С. 17–24.

5. Морзе Н. В. Методика навчання інформатики : навч. посіб. : у 3 ч. / за ред. М. І. Жалдака. К. : Навчальна книга, 2004. Ч. 2. Методика навчання інформаційних технологій. 287 с.

6. Співаковський О.В., Петухова Л.Є., Коткова В.В. Інформаційно-комунікаційні технології в початковій школі: Навчально- методичний посібник для студентів напряму підготовки «Початкова освіта». Херсон, 2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%86%D0%9A%D0%A2%D0%B2%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%96.%20%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf?id=4ab4f7d1-7328-4045-864d-6fafc8472b9e>

7. Юрченко Т. Використання електронних освітніх ресурсів у процесі викладання інформатики в початковій школі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://timso.koippo.kr.ua/hmural1/vykorystannya-elektronnyh-osvitnih-r/>

8. Budnyk O. Innovative Competence of a Teacher: best European Practices. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 6(1) (2019). P. 76-89. DOI: 10.15330/jpnu.6.1.76-89.

Тетяна Слюсарчук

магістрант Педагогічного факультету
ДВНЗ «Прикарпатського
національного університету імені
Василя Стефаника», Україна

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті автор розкриває актуальність проблеми формування цифрової компетентності учнів початкової школи, акцентує на

синергії теми дослідження з ключовими компетентностями Нової української школи та пропонує напрямки реалізації означеного завдання на уроках англійської мови, аналізуючи передовий педагогічний досвід сучасних учителів практиків.

***Ключові слова:** цифрова компетентність, учні, початкова школа, уроки англійської мови.*

Вступ

Суспільству XXI століття властива тенденція швидкого розвитку та змін, які відбуваються у кожній сфері сучасного життя людства. Світ став надзвичайно перенасиченим інформацією, яка швидко і неспинно поширюється через різноманітні сучасні гаджети: телефони, комп'ютери, планшети, електронні книги, телевізори, радіо та інші. Ми маємо можливість спостерігати процес інформатизації не тільки у галузі науки і техніки, а й у сфері політики, економіки, культурного та соціального життя соціуму. Безперечно, ці інтенсивні перетворення відбуваються і у освітньому секторі, адже кожна сучасна людина повинна володіти не тільки колосальним багажем теоретичних знань та умінь, а й вміти застосувати і інтегрувати їх у повсякденне життя. Така тенденція у галузі освіти України, Європи та всього світу спричинила впровадження у систему освіти компетентнісного підходу. Цей підхід передбачає формування у здобувача освіти ключових компетентностей, які є неодмінно необхідними у життєдіяльності кожного індивідуума. Саме тому, не тільки Європейський союз, а й Україна у Законі України «Про освіту», Державному стандарті початкової освіти та «Концепції Нової Української Школи» визначають саме цифрову компетентність однією з основних при вивченні всіх навчальних предметів, зокрема і іноземної мови. Згідно з «Концепцією Нової Української Школи» «інформаційно-комунікаційна компетентність передбачає впевнене і водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні,

інформаційної та медіа грамотності, основ програмування, алгоритмічного мислення, роботи з базами даних, навичок безпеки в Інтернеті та кібербезпеки. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)» [6, с.13].

Усі компетентності взаємопов'язані між собою та здобуваються наскрізно, тому в навчанні іноземної мови використання цифрових технологій є необхідним елементом якісного набуття компетентності спілкування іноземними мовами. Системний процес використання цифрових технологій значно розширить можливості вчителя та сприятиме оптимізації навчального процесу.

Питанням аналізу та застосування інформаційно-цифрових технологій та відповідно набуттям цифрової компетентності як кожною дорослою людиною, так і кожним здобувачем освіти займалися багато іноземних та вітчизняних дослідників, як-от: В. Адольф, М. Горюнова, А. Семібратов, О. Шилова, М. Холодна, Т. Близнюк, Л. Стрельченко. Також над питанням цифрової компетентності у вищій школі для підвищення якості професійної освіти працювало багато науковців, як В. Луговий, Ж. Таланова, М. Жалдак. Висвітлення питання підготовки вчителів та викладачів іноземної мови стало предметом досліджень багатьох науковців, наприклад, Л. Морської, Т. Борової, О. Подзигун, О. Грецької.

Проаналізувавши їхні наукові напрацювання можна стверджувати, що поняття цифрової компетентності є широкодосліджуваним, але ще досі питання цифрової підготовки майбутніх вчителів та викладачів англійської мови у період їх магістерської підготовки не повністю досліджене.

Мета статті – теоретичне обґрунтування особливостей формування цифрової компетентності в учнів початкових класів на уроках англійської мови, висвітлення переваг та недоліків використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі, показ взаємопов'язаності комунікативної та цифрової компетентностей.

Результати дослідження

Невід'ємною частиною життя суспільства впевнено стали інформаційно-комунікаційні технології, які стрімко ввійшли у всі сфери діяльності людини. Термін «інформаційно-комунікаційні технології, ІКТ» походить з англійської мови від «Information and communications technology», та означає «сукупність технологій, що забезпечують фіксацію інформації, її обробку і обмін інформацією (передачу, поширення, розкриття)»[4]. Зауважимо, що на сьогоднішній день у зарубіжних наукових та дослідницьких працях ми часто зустрічаємо синоніми цього терміну, до прикладу, цифрова компетентність (digital competence), цифрова грамотність (digital literacy), технологічна грамотність (technology literacy), інформаційна та технологічна грамотність (information and technology literacy), технологічна грамотність (technology literacy) та ін. [8]. Ці технології стали важливою частиною процесу навчання на всіх його рівнях. На даному етапі розвитку освіти вчителі та учні здебільшого мають недостатній багаж знань у сфері цифрових технологій, а ті, хто мають комп'ютерні знання і навички, як показує практика, досить часто мають труднощі у роботі з цифровими засобами в той час, коли сучасність вимагає цього. Саме тому провідною ідеєю XXI століття став перехід від громадян знань до компетентного суспільства.

Здійснивши термінологічний аналіз терміну «компетентність» можна стверджувати, що поняття компетентності є досить складним та виступає предметом дискусій серед дослідників. У Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 року вказано, що **компетентність** – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. «Competence», у перекладі з англійської, означає: уміння, здатність. Цифрова компетентність – це інтегративне утворення особистості, яке віддзеркалює її здатність до використання та оперування цифровими технологіями для здійснення навчальної діяльності.

Важливість формування цифрової компетентності у вивченні іноземних мов неможливо переоцінити, оскільки вона може здійснюватися одразу на декількох рівнях:

- 1) *лінгвістичному* – при використанні електронних словників, енциклопедій, тезаурусів;
- 2) *соціокультурному* – при роботі з он-лайн програмами, Інтернет-ресурсами;
- 3) *комунікативному* – при використанні мультимедійних технологій [3].

Ці три рівні є основою для компетентності спілкування іноземними мовами, яка є провідною у вивченні іноземної мови в українських школах. Неможливо уявити Нову Українську Школу без застосування електронних засобів на початковому етапі навчання – це необхідність сьогодення, тому що дитина ХХІ століття знайомиться з гаджетами з раннього віку і використовує різноманітні пристрої для розваг, у щоденній діяльності та для навчання. Українській освітній діяч та Міністр освіти та науки України Гриневич Л. зауважила, що медіаграмотність не повинна бути окремим предметом у загальноосвітніх школах, а має здобуватись наскрізно на всіх предметах і темах та на різних етапах навчання, тоді навчання буде продуктивним та буде давати значні результати. Посилаючись на «Концепцію Нової Української Школи» ми можемо ствердити, що комунікативна та цифрова компетентності є взаємопов'язаними та їхнє формування повинно відбуватися паралельно. Цієї мети можна досягнути, систематично використовуючи гаджети. Це дозволить зробити урок привабливим і по-справжньому сучасним. Інтегруючи в собі можливості відеомагнітофона, телевізора, книги, калькулятора, будучи універсальною іграшкою, комп'ютер розширив межі подачі навчальної інформації. Також використання цифрових технологій значно підвищує продуктивність навчання іноземної мови завдяки застосуванню кольорів, графіки, звуку, оперативного взаємозв'язку джерела навчальної інформації та учнів, ефективного поєднання індивідуальної, парної та групової роботи.

Окрім того, правильно відібрана інформація у поєднанні з використанням ІКТ сприяють успішному навчанню не лише іноземної мови, але і культури країни, мова якої вивчається, ознайомлення учнів з моделями вербальної і невербальної комунікативної поведінки, притаманній носіям мови, їх традиціям та звичаям, виховання в українських учнів поваги до чужої культури та більш глибокого пізнання власної культури [9, с.114].

Дослідники Вадим та Лариса Калініни окреслили навчання іноземної мови з використанням цифрових технологій як таке, що передбачає: високу мотивацію вивчення іноземної мови за допомогою новітніх засобів навчання; максимальну реалізацію принципу наочності шляхом презентації на екрані комп'ютера тексту, ілюстрацій, відео; поновлення інформації з теми, на відміну від лімітованих підручників; можливість індивідуальної корекції мовних помилок (правильна вимова іноземних слів та їх правильне розуміння за допомогою електронних цифрових словників); розширення світогляду під час роботи з Інтернет-джерелами; можливість формування пошукових та дослідницьких вмій учнів; надання можливості працювати індивідуально у власному темпі; можливість самоконтролю під час виконання тестів та завдань [5]. Ми вважаємо, що цифрові технології є безперечно необхідною складовою компетентнісного підходу у опануванні іноземної мови. При комп'ютерному навчанні засвоюється набагато більша кількість матеріалу, чим це робилося за той самий час в умовах традиційного навчання. Крім того, цей матеріал закріплюється міцніше.

На сучасному етапі розвитку навчання англійської мови вчитель має величезний арсенал методичних та дидактичних матеріалів для навчальних цілей. Перш за все, такий методичний супровід автентичних навчально-методичних комплексів здійснюють видавництва Великої Британії: Pearson Longman, Oxford University Press, Cambridge University Press, Express publishing. «Ці підручники містять не лише аудіоматеріали для прослуховування, а й мультимедійні додатки (Multi-Rom), які пропонують учням велику

кількість інтерактивних вправ для відпрацювання мовних (лексика, граматики) та мовленнєвих (аудіювання, читання, письмо, усне мовлення) навичок, які можуть використовуватись як на уроці, так і для самостійної роботи учнів вдома. Мультимедійні диски спираються на використання наочності, яка за допомогою комп'ютера є значно ефективнішою, використовують нові можливості презентації навчального матеріалу» [2, с.10].

Слід зазначити, що головною метою використання навчальних комп'ютерних програм є створення комп'ютерного навчального мовного середовища, завдяки чому забезпечується повне занурення учнів у середовище англійської мови, що сприяє розширенню і поглибленню комунікативної, соціокультурної та цифрової компетенції учнів.

Для того, щоб повністю висвітлити стан досліджуваного питання, звернемося до досвіду вчителів-практиків. Проілюструємо досвід роботи вчителя англійської мови Сніжко І. Вивчаючи процес використання ІКТ на уроках як засіб підвищення якості знань учнів, розвиток їх творчих здібностей, стверджує, що шукаючи зміни у методах і засобах навчання задля покращення результатів навчальних досягнень учнів, звернула увагу на інформаційно-комунікаційні технології. На її думку, ІКТ є багатофункціональним засобом, який поєднує в собі безліч освітніх джерел та ресурсів, за допомогою яких можна формувати основні компетентності учнів, наприклад, комунікативну компетентність, критичне мислення, компетентність у вирішенні проблем, вміння вчитися впродовж життя та обізнаність у цифрових технологіях, яка є фундаментальною у набутті інформаційно-цифрової компетентності. Також педагог виокремила характерну рису медіа технології – можливість поєднання на уроках різних методик інтерактивного, проблемного, проектного та особистісно-орієнтованого навчання. Найважливіше у навчанні іноземної мови - досягти спрямованості кожного уроку англійської мови на формування комунікативної компетенції та на її практичний результат. Узагальнюючи проаналізований нами педагогічний досвід

учителя Сніжко І. у використанні цифрових технологій та інноваційних підходів в організації навчання іноземної мови, ми розуміємо, що вчитель використовує у своїй роботі електронні таблиці, схеми, малюнки, відео фрагменти, Інтернет-ресурси, комп'ютерне програмне забезпечення до автентичних британських курсів, віртуальні екскурсії, електронні словники та мультимедійні презентації.

Розглянувши досвід педагогічної діяльності вчителя Нечипорук О., можемо стверджувати, що вона вивчаючи нову лексику, для кращого засвоєння знань учнями, так як і Сніжко І., широко використовує мультимедійні презентації, навчальні аудіо- та відеодиски з автентичними записами англійською мовою про визначні місця Великобританії, Англії, Шотландії, які дозволяють учням поринути у іншомовне середовище. Таку саму точку зору має методист кабінету суспільно-гуманітарних предметів Рівненського ОШПО Кукла О. Вона стверджує, що сьогодні пропонує вчителю англійської мови для використання у освітньому процесі колосальну кількість дидактичних матеріалів, за допомогою яких можна формувати комунікативну та цифрову компетентності. Тому можемо стверджувати, що системність та систематичність використання презентацій та комп'ютера на уроці допомагає підвищити рівень якості унаочнення та продуктивності навчально-виховного процесу. Ми погоджуємося з тим, що будь-яка схема, анімація, зображення, звукозапис, комп'ютерна програма чи гра використані при вивченні англійської мови сприяють здобуттю реального досвіду спілкування іноземною мовою, збільшують багаж знань учнів про країну, народ та традиції мови, урізноманітнюють урок і є не тільки його «прикрасою», а й розвивають творчі здібності учнів.

Також одним із основних і завжди актуальних аспектів у використанні ІКТ є здоров'я та безпека учнів. Вивчаючи питання здоров'язбережувального складника цифрової компетентності Носенко Ю. та Сухіх А. визначають дотримання ергономічних, психолого-педагогічних, санітарно-гігієнічних вимог важливою

умовою ефективного впровадження й використання інформаційно-комунікаційних засобів у навчальному процесі, що має запобігти розвитку перетворенню здобувачів освіти і сприятиме запобіганню негативних наслідків. Проаналізувавши зміст здоров'язбережувальної та цифрової компетентностей, вони зауважили, що під першою розуміють здебільшого навички раціонального харчування, рухової активності, особисту гігієну, а другу окреслюють як навички використання засобів ІКТ для навчання. Як бачимо, формування знань, умінь, навичок та відношень щодо здоров'язбережувального використання інформаційно-комунікаційних засобів у навчальному процесі однозначно не визначено в їх описі, але її потрібно розглядати як один з складників цифрової компетентності, оскільки «ефективна робота з цифровими пристроями неможлива без знання й дотримання норм та вимог до їх безпечного використання; формування компетентності щодо здоров'язбережувального використання ІКТ має передувати власне їх безпосередньому використанню у навчальному процесі (в якості пропедевтичного елемента); розвиток компетентності щодо здоров'язбережувального використання ІКТ має проходити паралельно навчання з використанням ІКТ (в якості супроводжуючого елемента), упродовж усього періоду навчання, і головним чином, під час вивчення інформаційних дисциплін.» [7, с. 32-33].

Але чи варто відмовлятися від підручників на користь комп'ютера і як він впливає на нашу пам'ять, психіку, увагу та мислення? Безумовно, цифровізація навчання має безліч вище вказаних позитивних ефектів, але існує багато застережень щодо небезпечного впливу комп'ютера, телефону, телевізора, зокрема і на психіку дитини. Небезпека може виражатися у нездатності переключатися на інші види роботи, збіднінні емоційної сфери, відходу від реальності. Але найпоширенішими застереженнями науковців є порушення гостроти зору і слуху, швидкості стомлюваності.

Проте, якщо вчитель враховуватиме у своїй педагогічній діяльності усі позитивні та негативні чинники, зуміє правильно організувати процес навчання, здійснить підбір правильного та якісного програмного забезпечення, то гаджети стануть для нього безцінним джерелом інформації та розкриють можливості для всебічного розвитку учнів та формування у них компетентностей ХХІ століття.

Висновки

Таким чином, формуванню цифрової компетентності, сприяють перш за все інформаційно-комунікаційні технології, які також виступають засобом оптимізації навчання на уроках іноземної мови та сприяють зацікавленню учнів до вивчення іноземної мови. Вчителі-практики найчастіше використовують у своїй професійній діяльності такі цифрові засоби, як-от: схеми, анімації, електронні словники та довідники, аудіо- та відеозаписи, комп'ютерні програми. Ми можемо стверджувати, що це створює можливості для опанування комунікативної компетентності у комплексі з цифровою, навіть поза природним іншомовним середовищем. Тому важливе значення мають підручники та навчально-методичні комплекси, які мають заповнити прогалину відсутності природного іншомовного середовища.

Список використаних джерел

1. Blyznyuk T. Formation of teachers' digital competence: domestic challenges and foreign experience. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Scientific edition. Series of Social and Human Sciences. V.5, # 1. 2018. P. 40-45.
2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках іноземної мови : тематичний збірник праць / Упоряд.: А. А. Волосюк; за заг. редакцією А. О. Лавренчука. Рівне : РОІППО, 2013. 29 с.
3. Гуревич Р.С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій // Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2007. С. 38 – 41.
4. Інформаційні та комунікаційні технології. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ua5.org/svit/281-nformacjnn-jj-komunkacjnn-tekhnolog.html>

5. Калінін В., Калініна Л. Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів старшої школи засобами іноземної мови як ключової компетентності Нової Української школи // Молодь і ринок. 2018. №9. С.85 - 90.
6. Нова Концепція української школи / Л. Гриневич, О. Елькін, С.Калашнікова, І. Коберник, В. Ковтунець та ін. // за заг. ред. М. Грищенко <http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/>
7. Носенко Ю. Здоров'язбережувальний складник ІК-компетентності учнів як важливий елемент здоров'язбережувального використання програмно-апаратних засобів у навчальному процесі основної школи / Ю. Носенко, А. Сухіх. // Нова педагогічна думка. 2016. №2. С. 30–35.]
8. Овчарук О. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи // Комп'ютер у школі та сім'ї. 2013. № 7. С. 3–6.
9. Прохорова С.М. Поняття цифрової компетентності вчителя іноземної мови у світовому освітньому просторі // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2015. Вип. 4. С. 113–116. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2015_4_24

Ірина Стрельченко,

студентка педагогічного факультету
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Україна

ЦИФРОВІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Ця стаття присвячена питанню оновленню підходів до формування культури читання молодшого школяра, зокрема охарактеризовано цифрові засоби навчання та основні Інтернет-платформи, що сприяють активізації освітнього процесу, допомагають реформувати шкільну освіту відповідно до потреб сучасності та запитів «медійного покоління».

Ключові слова: «читацька культура», «цифрові засоби», «інтерактивний плакат», «скрайбінг», «хмара слів».

Вступ

У Державних нормативних документах (Державному стандарті загальної початкової загальної освіти, навчальних програмах для загальноосвітніх навчальних закладів із навчання українською мовою – предмет «Літературне читання») формування читацької компетентності молодших школярів визначається як важлива складова шкільної освіти загалом та один із основоположних компонентів мети курсу літературної освіти [1]. Науково-технічний прогрес, інформаційний бум, швидка зміна умов життя змушують шукати нові підходи до підготовки компетентних висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати у ХХІ столітті. Модернізація освіти спрямована не тільки на зміну змісту предметів, що вивчаються, але і на зміну підходів до методик викладання, розширення арсеналу методичних прийомів, активізацію діяльності учнів в ході заняття, наближенні досліджуваних тем до реального життя через розгляд ситуацій та пошуків шляхів вирішення найбільш гострих суспільних проблем.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій

Аспекти досліджуваної проблеми вивчали відомі педагоги та психологи: П. Блонський, Л. Виготський, Д. Ельконін, П. Каптерев, О. Леонт'єв, А. Макаренко, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, К. Ушинський, праці яких вплинули на розвиток читацької культури школярів. Проблему розвитку навичок читання розглядали науковці та методисти: О. Вашуленко, В. Едигей, В. Зайцев, О. Ісаєва, І. Пальченко, О. Савченко, Н. Скрипченко, І. Федоренко та інші. Читацьку компетентність досліджували такі вчителі: О. Бондаренко, Л. Глиницька, В. Манайло, В. Мартиненко.

Мета статті – охарактеризувати цифрові засоби формування читацької культури молодшого школяра.

Результати дослідження

Стратегічно важливим чинником духовної культури, інструментом підвищення інтелектуального потенціалу нації та соціальної активності українського суспільства виступає

сформованість читацької культури. За визначенням О.О. Ісаєвої, читацька культура, постає як складова частина загальної культури особистості, комплекс знань, умінь і почуттів читача, що передбачає свідомий вибір тематики читання, його системність з метою повноцінного і глибокого сприйняття та засвоєння літературного тексту.

Процес формування читацької культури триває впродовж усього життя людини і охоплює не тільки час навчання в школі. Читання є однією з передумов успішної адаптації молодшого школяра і в навчальному закладі, і в суспільстві загалом. Традиційно склалася думка, що самотійним дитячим читанням керує вчитель, формуючи основи читацької самотійності на заняттях з дитячою книжкою та уроках позакласного читання за допомогою провідного методу читання-розгляду [4]. Однак, сучасна освіта вимагає зміни підходів до навчання. Перш за все, слід домогтися максимальної активізації і візуалізації навчання. Цьому сприяє застосування різних цифрових навчальних засобів, що дозволяють скоротити час викладення потрібної інформації і сучасні технології в освіті, що полегшують подачу матеріалу.

Сучасний учень – представник нового «медійного покоління», покоління фаундерів [5, с. 69], якому доступні найрізноманітніші джерела інформації, – на жаль, не має чітко сформованої потреби самотійного, осмисленого, системного читання, яке вимагає відчутних інтелектуальних і творчих зусиль, а відтак дозволяє успішно застосовувати предметні знання, вміння, досвід для вирішення навчально-пізнавальних і практичних завдань. Ця проблема вирішується за допомогою нових методів та підходів до формування читацької культури школяра.

Великі можливості містяться у використанні цифрових навчальних засобів для розвитку читацької культури. Цифрова освіта, інтегрована в навчальні предмети збагачує навчальний процес новими формами, методами і прийомами роботи, що дозволяють активізувати пізнавальну діяльність учнів. Працюючи над мультимедійними

проектами, учні отримують досвід використання сучасних цифрових засобів, з одного боку, з іншого боку – набувають навички індивідуальної та колективної роботи.

«Покоління Google», «міленіали», digitalnatives (цифрові аборигени) – всі ці назви акцентують увагу на великій ролі цифрових технологій у житті нинішньої молоді й дітей. Цифрові технології, перш за все, дають доступ до великої кількості різної інформації та можливість її швидко опрацьовувати [2].

Електронний засіб навчання — це програма або файл спеціального призначення, основна роль якого полягає в більш детальному та наочному викладанні навчального матеріалу та безпосередній взаємодії із здобувачем. Цифрові засоби навчання є невід'ємним і значним компонентом сучасної методичної системи й, відповідно, є одним із найважливіших елементів навчально-педагогічного процесу. Використання цифрових засобів навчання відкриває безліч нових можливостей, значно розширює ілюстративний матеріал, створює проблемні ситуації й організує пошукову діяльність учнів, підсилює емоційність навчання, формує навчальну мотивацію тих, кого навчають, індивідуалізує й диференціює навчальний процес.

Одним із популярних засобів серед сучасних інформаційних технологій навчання є інтерактивний плакат. *Інтерактивний плакат* — це електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень задіявання інформаційних каналів сприйняття наочності навчального процесу. У цифрових освітніх ресурсах цього типу інформація представляється не відразу, вона розвертається залежно від дій користувача, який управляє нею відповідними кнопками. Такий цифровий засіб навчання буде доцільним використати для підсилення та формування читацького інтересу школярів, наприклад, запропонувавши учням створити інтерактивний плакат на тему : «Улюблені книги нашого класу».

Для творчої візуалізації навчального матеріалу використовують *скрайбінг* (з англійської scribe – робити ескіз, нарис) – це метод

розповіді чи пояснення, який супроводжується графічною ілюстрацією головного змісту сказаного. Головна мета скрайбінгу – допомогти краще опанувати зміст та запам'ятати сенс нової інформації завдяки залученню візуалізації. Головне завдання цього прийому – донести інформацію у максимально зрозумілому і привабливому для слухача форматі [7]. Цей прийом у контексті розвитку читацької культури чудово підходить для створення буктрейлерів за прочитаними книгами, адже, водночас потребує аналізу твору для створення сценарію та активізує творчий потенціал учня.

Швидкому запам'ятовуванню інформації допомагає наочний метод хмара слів (хмара тегів, або зважений список) – візуальне відтворення списку слів, категорій, міток чи ярликів на єдиному спільному зображенні [3]. Хмару слів можна легко згенерувати власноруч з використанням спеціальних програм (Word It Out, Word Cloud Generation, Word Art (Tagul), Wordcloud.pro). Такий метод доцільно використовувати для формування літературознавчої компетенції, а саме для закріплення категорійно-поняттєвого апарату. Наприклад, можна разом з учнями створити хмару слів «Жанрове розмаїття творів для 3 класу».

Цифрове навчання представлене низкою інтернет-платформ, що можуть бути використані для формування читацької культури молодших школярів:

1) Для перевірки і закріплення знань чудово підходять інтерактивні вправи, що в ігровій формі допомагають здійснювати контроль за навчальною діяльністю. LearningApps.org є сервісом Web 2.0 для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів. Ці модулі можуть використовуватись безпосередньо як навчальні ресурси або для самостійної роботи. На даній платформі є багато уже створених іншими користувачами інтерактивних вправ для формування читацької культури, зокрема ігрові завдання за мотивами відомих

казок. Також сайт надає можливість для створення нових ігор різноманітного змісту.

2) Для цікавої організації тестувань та швидкого отримання результатів існує мобільний додаток Plickers. Перед початком роботи потрібно підготувати картки для відповідей. Готові завдання можна демонструвати на проекторі в режимі реального часу. Відповідаючи на кожне запитання, учні мають показувати свою картку так, щоб буквене позначення правильної відповіді було вгорі. Для фіксації відповідей учитель має направити камеру смартфона на картки та натиснути кнопку «Scan». Мобільний додаток зчитує QR-коди, а відповіді дітей виводяться на екран комп'ютера [6]. Використання цього ресурсу підходить для різного роду тестувань, як підсумкових чи тематичних, так і за змістом кожного літературного твору, зокрема.

3) Для активізації пізнавального інтересу чудово підходять навчальні квести. Сучасним різновидом навчального квесту є веб-квест – інтелектуальна гра з сюжетною лінією з залученням головоломок та логічних завдань, які вирішуються за допомогою використання мережі Інтернет. Основними платформами для створення веб-квестів є: Weebly, Ucoz, Blogger, Wix, Wordpress, Jimdo, Sites.google. Веб-квести допомагають урізноманітнити звичайні заняття та стимулюють мотивацію до читання, їх можна використовувати як перед вивченням якогось твору, щоб заохотити до його читання, так і наприкінці, узагальнюючи опрацьовані матеріали.

У добу розквіту цифрових технологій трансформується також уявлення і про підручник. «Підручник.ua» – це перша українська платформа електронних інтерактивних підручників за шкільною програмою. Вона дозволяє використовувати мультимедійний контент онлайн чи без підключення до мережі інтернет.

Новий шлях плідної взаємодії школярів з літературою пропонує сайт Goodreads. Ця платформа дозволяє давати завдання учням, контролювати їх виконання, слідкувати за обговореннями та

мотивувати до формування читацької культури. Ресурс також дає можливість створювати віртуальні книжкові полицки, підтримувати зв'язок з авторами, розробляти вікторини, вивчати та занотовувати цитати з книг, організовувати дискусійні групи, шукати та писати рекомендації, відгуки, рецензії.

Висновки

Підсумовуючи усе вищесказане, зазначимо, що цифрові засоби навчання володіють великим потенціалом для формування читацької компетентності молодших школярів. За допомогою таких рис електронних засобів, як динамічність, доступність, зорове, слухове та чуттєве сприйняття матеріалу, посилюється інтерес учнів до предмета та читацької діяльності, стимулюється їхня творча діяльність, а отриманий рівень знань, умінь і навичок наближує до вимог сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти / Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
2. Зоря Ю. М. Нова грамотність у цифровому суспільстві. Збірник статей П'ятої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. С. 20-26.
3. Інтернет-ресурси для створення хмар слів власноруч. URL: <https://naurok.com.ua/post/internet-resursi-dlya-stvorennya-hmar-sliv-vlasnoruch> (дата звернення: 19.10.2019)
4. Качак Т. Б. Літературна освіта молодших школярів: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2015. 44 с.
5. Качак Т. Б. Тенденції розвитку української прози для дітей та юнацтва початку XXI ст. К.: Академвидав, 2018. 320 с.
6. Метод «Скрайбінг»: яскраве подання навчального матеріалу. URL: <https://naurok.com.ua/post/metod-skrauybing-yaskrave-podannya-navchalnogo-materialu> (дата звернення: 19.10.2019)
7. Онлайн-сервіси для створення тестів. URL: <https://naurok.com.ua/webinar/onlayn-servisi-dlya-stvorennya-testiv> (дата звернення: 19.10.2019)

Розділ 5
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

*Agnieszka Gregier,
Wyższa Szkoła Handlowa
w Radomiu, Polska*

**ZAGROŻENIE WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM I
JAKOŚĆ ŻYCIA MATEK DZIECI ZE SPEKTRUM AUTYZMU
DANGER OF SOCIAL EXCLUSION AND QUALITY OF THE
LIFE OF MOTHERS OF CHILDREN WITH THE AUTISM
SPECTRUM**

Autyzm jest zaburzeniem całego rozwoju człowieka. Dotyka wszystkich sfer życia. W ostatnich latach notuje się znaczny wzrost liczby dzieci, u których diagnozuje się spektrum autyzmu. Można wręcz stwierdzić, że autyzm stanowi wyzwanie dzisiejszych czasów, gdyż jego skala jest wysoka jak nigdy dotąd. Cała rodzina, w której wychowuje się dziecko ze spektrum autyzmu, wymaga szczególnego wsparcia. Trudności, jakie niesie ze sobą to zaburzenie, dotyczą wszystkich sfer życia. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się matki dzieci autystycznych, które często rezygnują z pracy i innych form aktywności, aby sprawować opiekę nad dzieckiem.

Słowa kluczowe: *autyzm, wykluczenie społeczne, jakość życia.*

Autism is a dystrophy of the entire of human development. It concerns all spheres of life. Nowadays there is a significant increase of number of children diagnosed with autism spectrum dystrophy. Recently an autism is a challenge, because its scale is high like never before. The whole family in which the child with ASD is brought up needs special support. Difficulties connected with ASD refer to all dimensions of life. Mother of aforementioned child is in a particularly difficult situation, because of lack of professional activities.

Key words: *autism, social exclusion, quality of life.*

Definicja autyzmu, geneza

Jako pierwszy terminu autyzm użył Leo Kanner w artykule z 1943 r. pt. *Zaburzenia autystyczne kontaktu afektywnego*, który ukazał się w czasopiśmie „Nerwowe dziecko”¹. Współczesna definicja autyzmu mówi o triadzie zaburzeń, jaką opisał Kanner. Są to: zaburzone interakcje społeczne, nieprawidłowa komunikacja werbalna i niewerbalna lub jej brak oraz stereotypowe zachowania (występujące fiksacje, schematy, domaganie się stałości w czynnościach i w otoczeniu). Wskazuje ona także na nietypową pracę układu neurologicznego i zaburzoną percepcję zmysłową. Pomimo licznych badań, brakuje jednak jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, co wywołuje to zaburzenie.

Jakość życia matek dzieci ze spektrum autyzmu

Dziecko ze spektrum autyzmu wymaga nie tylko ogromniej opieki terapeutycznej, ale także szczególnej troski ze strony rodziców. W Polsce rodzice dzieci niepełnosprawnych otrzymują świadczenia pieniężne, w tym - świadczenie pielęgnacyjne² w wysokości odpowiadającej najniższej pensji krajowej. Badania nad jakością życia rodziców dzieci autystycznych przeprowadzone w Instytucie Fizjoterapii Uniwersytetu Rzeszowskiego³ wykazały, iż rodzice, którzy wychowują dzieci autystyczne, gorzej oceniają swoje zdrowie, sprawność fizyczną i witalność, niż rodzice dzieci rozwijających się prawidłowo. Częściej odczuwają też negatywne emocje, takie jak smutek, a ich aktywność społeczna jest mniejsza. Pociąga to za sobą ryzyko wykluczenia społecznego.

Wykluczenie społeczne może mieć wiele form i dotyczyć różnych aspektów życia. Jak podkreśla Frieske „*Marginalizacja społeczna*,

¹ Kanner, L. (1943). Zaburzenia autystyczne kontaktu afektywnego. *Nerwowe dziecko* (2) 2 17–250

² świadczenie pielęgnacyjne można otrzymać, gdy w orzeczeniu o niepełnosprawności dziecka są spełnione warunki o których mówi punkt 7 dotyczący konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz punkt 8, który mówi o konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji. Źródło: Empatia Portal Informacyjno – Usługowy., Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej - <https://empatia.mpips.gov.pl/web/piu/strona-glowna>

³ Czenczek, E. Szeliga, E. Przygoda, Ł. (2012). Jakość życia rodziców dzieci autystycznych. Rzeszów: Przegląd Medyczny Uniwersytetu Rzeszowskiego i Narodowego Instytutu Leków w Warszawie.

ekskluzja, wykluczenie społeczne to pojęcia najczęściej stosowane zamiennie, a oznaczające, mówiąc najogólniej, wyłączenie jednostek lub grup społecznych z uczestnictwa w podstawowych instytucjach porządku społecznego". (Frieske, 1997)⁴. Wykluczenie społeczne oznacza tym samym brak zaangażowania w życie gospodarcze, polityczne czy kulturowe. W przypadku kobiet wychowujących dzieci ze spektrum autyzmu zagrożenie powyższą marginalizacją wynika z trudnych, czasem nieakceptowanych zachowań tych dzieci. Ich inność powoduje, że niejednokrotnie one same zaczynają się izolować, unikać życia towarzyskiego. Jednakże brak możliwości odpoczynku i dystansu wobec zachowań dziecka oraz tego, że jest ono traktowane inaczej, powoduje frustrację i zmęczenie. Dlatego matki dzieci ze spektrum autyzmu czują się bezradne i osamotniane. Potrzebują wsparcia ze strony najbliższego otoczenia oraz specjalistów. Niestety rzadko otrzymują takie wsparcie, albo też nie zawsze potrafią z niego skorzystać.

Wykluczeniu społecznemu kobiet wychowujących dziecko ze spektrum autyzmu sprzyja ich rezygnacja z kariery zawodowej w celu lepszego wspomaganie rozwoju tego dziecka. Młodsze dziecko autystyczne wymaga bardzo dużo „oddziaływań” terapeutycznych. Zajęcia terapeutyczne odbywają się w różnych placówkach. W mniejszych miejscowościach nie ma dostępu do specjalistów, a rodzice sami muszą realizować programy terapeutyczne. Praca z dziećmi autystycznymi jest czasochłonna. Z tego względu, rodzice takich dzieci (głównie matki) niejednokrotnie rezygnują z pracy zawodowej. Koncentrują się na czynnościach związanych z wychowaniem dziecka. Większość z nich odczuwa jednak brak rozwoju własnej osoby, a z każdym rokiem ich samoocena jest niższa. *„Dzieci spędzają w przedszkolach lub szkołach zbyt krótki okres czasu, by matki mogły podjąć pracę zarobkową nie posiadając wsparcia osób, które by je wyręczyły. Wiąże się to z nadmiernym*

⁴ Frieske K.W. (1997). Marginalności i procesy marginalizacji. Warszawa: IPiSS.

obciążeniem matek i wyłączeniem ich z aktywności w innych obszarach społecznych oraz ograniczeniem możliwości ich rozwoju”⁵

Znaczna część matek dzieci autystycznych twierdzi, że, gdy były aktywne zawodowo, miały także większą motywację do podejmowania innych aktywności. Z drugiej strony – odczuwają często lęk przed podjęciem pracy zawodowej w sytuacji, gdy mają możliwość zatrudnienia. Niejednokrotnie bardziej preferują otrzymywanie świadczeń kosztem rezygnacji z pracy.⁶ Gdy jednak dziecko kończy 16 lat i rodzic nie uzyskuje świadczenia pielęgnacyjnego⁷, sytuacja materialna rodziny ulega znacznemu pogorszeniu. Wówczas matka odczuwa jeszcze większy lęk przed podjęciem pracy ze względu na swoje ograniczenia spowodowane wieloletnim brakiem aktywności zawodowej. Towarzyszy jej lęk o dziecko, które w odczuciu matki nie jest w stanie właściwie funkcjonować w sytuacji, gdy ona podejmie zatrudnienie. W przypadku dzieci autystycznych stopień samodzielności jest bowiem bardzo zróżnicowany. Czasami dziecko ze spektrum autyzmu nie jest gotowe na to, aby jego matka mogła podjąć zatrudnienie. Niejednokrotnie funkcjonuje ono na poziomie ciągle wymagającym ogromnego wsparcia w codziennych sytuacjach. M. Sekułowicz zwraca uwagę na szczególną sytuację matki mającej świadomość, że opieka nad dzieckiem będzie trwała całe życie. Świadomość ta rodzi lęk przed przyszłością i nie sprzyja właściwemu funkcjonowaniu ani matki ani jej niepełnosprawnego dziecka⁸.

⁵Sekułowicz, M. Kaczmarek, E. (2014) Ścieżki radzenia sobie matek dzieci z autyzmem : pomiędzy wypaleniem a prężnością. *Niepełnosprawność Dyskursy pedagogiki specjalnej* (13). 9-23.

⁶By rodzic mógł otrzymywać świadczenie pielęgnacyjne, musi wypełnić zaświadczenie, w którym deklaruje rezygnację z wszelkiej formy zatrudnienia

⁷Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności i o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, powstałej przed 21 roku życia.

O stopniu niepełnosprawności orzeka Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności oraz ZUS i KRUS.

⁸ Sekułowicz, M. (2013). *Wypalanie się sił rodziców dzieci z niepełnosprawnością*. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

Podsumowanie

Trudności życia codziennego towarzyszące procesowi wychowania dziecka ze spektrum autyzmu stwarzają zagrożenia wykluczeniem społecznym. Wpływają także na obniżenie jakości życia ich rodziców, a zwłaszcza matek. To zazwyczaj kobiety zajmują się opieką i procesem terapeutycznym, rezygnując z zatrudnienia. Trudne i często nieakceptowane społecznie zachowania ich dzieci zaś powodują, iż izolują się one od społeczeństwa.

Jak zostało wspomniane, rodzice dzieci autystycznych gorzej też oceniają swoje zdrowie niż rodzice dzieci rozwijających się prawidłowo. Obserwuje się u nich mniejszą witalność oraz chęć podejmowania różnych form aktywności. Jest to wynik stresu i lęku o przyszłość ich dzieci. Częstym zjawiskiem jest występowanie, zwłaszcza u matek dzieci ze spektrum autyzmu, nerwic i depresji. Wynika to poniekąd stąd, iż wsparcie, jakie otrzymują ze strony specjalistów, otoczenia oraz ojców dzieci, nie jest wystarczające. Matki tych dzieci odczuwają więc nieustanne zmęczenie fizyczne i psychiczne. Brak aktywności zawodowej zaś skutkuje ich niską samooceną z powodu nienabywania nowych, często bardzo potrzebnych umiejętności. Wskutek tego są one narażone na izolację spowodowaną brakiem codziennych kontaktów z ludźmi i odczuwają lęk przed podjęciem zatrudnienia nawet wtedy, gdy stopień samodzielności ich dzieci na to pozwala.

Zasygnalizowane w artykule problemy wynikają ze słabo rozwiniętych systemowych form pomocy dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin, które wymagają kompleksowego wsparcia. Problem wykluczenia społecznego rodzin obarczonych problemem autyzmu nie jest natomiast wyłącznie konsekwencją trudności związanych z procesem wychowawczym i terapeutycznym, lecz także obniżonej odporności psychicznej rodziców (zwłaszcza matek). Zdolność radzenia sobie ze stresem, realistyczne podejście do życia i umiejętność korzystania ze wsparcia innych osób, w tym specjalistów, stanowi sposób na wyeliminowanie tego zagrożenia.

Bibliografia

- Czenczek, E. Przygoda, Ł. Szeliga, E. (2012) Jakość życia rodziców dzieci autystycznych. Rzeszów: Przegląd Medyczny Uniwersytetu Rzeszowskiego i Narodowego Instytutu Leków w Warszawie.
- Kaczmarek, E. Sekułowicz, M.. (2014) Ścieżki radzenia sobie matek dzieci z autyzmem : pomiędzy wypaleniem a prężnością. Niepełnosprawność Dyskursy pedagogiki specjalnej (13), 9-23.
- Maciejewska, O. Pawlikowska J. (2018). Funkcjonowanie rodziny z dzieckiem ze spektrum autyzmu. Opieka i terapia. Zeszyty pracy socjalnej
- Mikołajczyk-Lerman, G. (2011) Kobiety i ich niepełnosprawne dzieci. Uniwersytet Łódzki: Folia socjologia 39.
- Nowak, A. (2014). Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych. Problemy Edukacji, Rehabilitacji i Socjalizacji Osób Niepełnosprawnych 19 (2), 21-30.
- Pisula, E. (2012). Rodzice dzieci z autyzmem, Warszawa: PWN.
- Sekułowicz, M. (2013) Wypalenie się sił rodziców dzieci z niepełnosprawnością. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

Божена Іванів,
магістрантка педагогічного
факультету, ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника», Україна

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено деякі аспекти щодо налагодження педагогічного партнерства школи та сім'ї дитини з особливими освітніми потребами. Обґрунтовано необхідність створення особистісно орієнтованого середовища в інклюзивному класі на засадах толерантності, емпатії, гуманізму з метою уникнення негативного упередженого ставлення до дітей з інвалідністю. Запропоновано орієнтовні форми роботи з батьками інклюзивної школи.

Ключові слова: педагогічне партнерство, інклюзивна освіта. Початкова школа, інклюзивне освітнє середовище.

Вступ

У сучасних умовах реформування освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема формування належного інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти. Адже кількість дітей з особливими потребами щороку збільшується, а значить, і зростатиме кількість класів і шкіл з інтегрованим та інклюзивним навчанням. Згідно нормативно-правового забезпечення в Україні з 1 вересня 2018 року спеціалізовані навчальні заклади для дітей з тими чи іншими порушеннями у розвитку не здійснюють набір у перші класи. Отож, поступово їхня кількість зменшуватиметься, а інклюзивна форма навчання осіб з інвалідністю в загальноосвітніх навчальних закладах, враховуючи прогресивний досвід країн зарубіжжя, з кожним роком буде все більше поширюватися.

Окреслена проблема була предметом вивчення багатьма зарубіжними і вітчизняними вченими: В. Бондар, О. Будник, А. Колупаєва, Т. Євтухова, А. Капська, А. Коваль, В. Ляшенко, І. Іванова, Н. Сейко, О. Столяренко, А. Шевчук, М. Швед, О. Савченко, Н. Софій та ін.

Мета статті – обґрунтувати сутність проблеми моделювання інклюзивного освітнього середовища в сучасній початковій школі.

результати дослідження

Сутність інклюзивної освіти полягає у спільному перебуванні і навчанні осіб, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, з їхніми ровесниками за місцем проживання. Інклюзивну освіту можна розглядати як своєрідний процес розвитку загальної освіти, який дає змогу зробити її доступною для всіх, у т.ч. для осіб з особливостями психофізичного розвитку [1]. Сучасна інклюзивна освіта розвиває нову методологію, спрямовану на навчання дітей з різними освітніми потребами і можливостями та розробляє підходи до навчання і викладання, які будуть більш гнучкими.

Початком перетворень в Україні у цьому контексті слугувала «Концепція розвитку інклюзивної освіти» (2010), в якій визначено основні принципи формування і розвитку інклюзивного освітнього середовища:

- науковість (визначення теоретико-методологічних основ інклюзивного навчання, програмно-методичного інструментарію, аналіз і моніторинг результатів його впровадження, оцінка ефективності технологій для досягнення позитивного результату, проведення незалежної експертизи);

- системність (забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами, наступності між рівнями освіти: рання допомога – дошкільна освіта – загальна середня освіта і т.п.);

- варіативність, корекційна спрямованість (організація особистісно зорієнтованого навчального процесу у комплексі з корекційно-розвивальною роботою для задоволення соціально-освітніх потреб дітей з порушеннями психофізичного розвитку, у тому числі дітей з інвалідністю);

- індивідуалізація (здійснення особистісно зорієнтованого індивідуального, диференційованого підходу);

- соціальна відповідальність сім'ї (виховання, навчання і розвиток дитини; створення належних умов для розвитку її природних здібностей, участь у навчально-реабілітаційному процесі);

- міжвідомча інтеграція та соціальне партнерство (координація дій різних відомств, соціальних інституцій, служб з метою оптимізації процесу освітньої інтеграції дітей з особливими освітніми потребами) [3].

Завдяки інклюзивній освіті простежуються істотні зміни в освітньому менеджменті, організації та практичній діяльності сучасних закладів освіти, суспільній свідомості, ментальності народу, його культурі тощо.

М. Швед ключовими позиціями інклюзивної освіти вважає наступні: інклюзія – це процес, який розглядають як постійний

нескінченний пошук якнайкращих способів реагування на людську різноманітність; це навчання того, як жити, приймаючи всі відмінності, і вчитися, виходячи з цього; інклюзія пов'язана з визначенням і подоланням перешкод; це накопичення, аналіз і класифікація інформації, отриманої з різних джерел з метою планування позитивних змін в освітній політиці і практиці; інклюзія – це присутність, участь і досягнення всіх учнів; у цьому контексті інклюзія означає, що всі діти відвідують школу і навчаються; участь розуміють як рівність усіх учнів в отриманні освіти в стінах школи (кожна дитина повинна навчитися приймати думки і позиції інших дітей), досягнення – як результат навчання дітей за спеціальною програмою, а не лише результати тестових опитування або іспитів; інклюзія акцентує увагу на тих групах учнів, які більше схильні до соціального виключення або до неповного засвоєння знань; у зв'язку з цим виникає необхідність проведення відповідного моніторингу в тих групах, які статистично знаходяться в зоні найбільшого ризику, а також створення відповідних умов для забезпечення присутності на заняттях осіб з особливими потребами, їхньої участі в інклюзивному процесі та отриманні індивідуальних результатів, досягнень [4, с. 55].

У співпраці школи з сім'єю важливим є отримання батьками широкого спектру послуг для захисту прав своїх дітей та їх подальшого використання щодо реалізації права на рівний доступ до якісної освіти, забезпечення економічної та соціальної незалежності дітей у майбутньому. Для цього важливо забезпечити батьків інформаційною підтримкою також для задоволення їхнього професійного зростання у відстоюванні прав і інтересів дітей з особливими потребами. У процесі консультативної роботи вчителя з родиною дитини з особливими освітніми потребами варто зважати на те, що успіхи майбутнього школяра значною мірою залежать від їхньої участі у процесі її інтегрування в середовище однолітків. Саме підтримка батьків у цьому сенсі є неоціненною. Лише вони можуть попередити про завищені чи занижені вимоги щодо надання освітніх послуг їхній дитині, повідомити про відсутність належних умов

перебування у шкільному колективі, наявність психологічної чи емоційної напруги тощо [6].

Для цілеспрямованої підготовки членів родин дітей з особливостями психофізичного розвитку до активної участі у процесі інклюзивного навчання дієвими є такі форми роботи вчителів з батьками: проведення спеціальних тренінгів, цілеспрямовані бесіди, лекції з питань підвищення педагогічної культури батьків, розробка відповідних методичних матеріалів, перегляди художніх фільмів на відповідні теми, організація (за потреби) зустрічей з різними фахівцями (медичними працівниками, митцями, священиками, волонтерами, соціальними працівниками тощо).

Висновки

Ефективне впровадження та управління в системі інклюзивної освіти в Україні можливе на засадах взаємодії різних факторів, насамперед належного фінансування освіти, удосконалення її нормативно-правового забезпечення, поліпшення навчально-методичного забезпечення інклюзивної освіти, підготовки працівників для реалізації завдань інклюзивного навчання в педагогічній практиці. Особливо актуальним сьогодні є формування позитивної громадської думки щодо толерантного ставлення до осіб з особливостями психофізичного розвитку, здійснення роз'яснювальної роботи серед батьків щодо сутності та змісту інклюзивної освіти [5]. Формування готовності керівника до управління загальноосвітнім навчальним закладом з інтегрованим та інклюзивним навчанням передбачає: ознайомлення з сучасним нормативно-правовим забезпеченням інклюзивного процесу, вивчення досвіду впровадження інклюзивної освіти в експериментальних школах України, навчально-методичного забезпечення навчального закладу, громадської думки в колективі вчителів та середовищі учнів, специфіки адаптації фізичного середовища навчального закладу до навчання дітей з обмеженими фізичними можливостями та ін.

Конкретні рекомендації щодо навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами, особливо на перших етапах, батьки мають одержати у фахівців. Наприклад, при навчанні грамоти першокласнику з інтелектуальними порушеннями пропонується букву, яка вивчається, зробити з кольорового паперу, з тіста; озвучити її: проспівати, прошепотіти, прокричати; викласти її з паличок, кольорових стрічок тощо. Відповідні завдання батьки закріплюють з своїми дітьми вдома, тому вчитель співпрацює з ними і в цьому аспекті.

Список використаних джерел

1. Будник О. Б. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2019. 232 с.
2. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навчально-методичний посібник / кол. упорядників: Патрикеева О., Софій З., Луценко І., Василяшко І.; за заг. ред. В. Шинкаренко. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. 96 с.
3. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України №912 від 01.10.2010 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189
4. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник. Львів, Український католицький університет, 2015. 360 с.
5. Dubkovetska I., Budnyk O., Sydoriv S. Implementing Inclusive Education in Ukraine: Problems and Perspectives. Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Scientific Edition: Series of Social and Human Sciences. 2016. Vol. 3, No. 2-3. P. 99-105.
6. Budnyk O., Chervinska I., Blyznyuk T. Pedagogical Collaboration of Teachers and Parents with Children who Have Special Educational Needs in Conditions of Inclusive Education. Problemy i perspektywy młodzieży we współczesnej Europie. Red. naukowa Agnieszka Próchniak, Anna Agnieszka Suchocka. Słupsk–Bydgoszcz, 2018. P. 85-93.

Aneta Wiśniewska,
Wyższa Szkoła Handlowa w
Radomiu, Polska

**PRZYCZYNY FIZYCZNEJ ORAZ PSYCHICZNEJ AGRESJI
WŚRÓD MŁODZIEŻY I JEJ NASTĘPSTWA
CAUSES OF PSYCHOLOGICAL AND PHYSICAL
AGGRESSION OF YOUNG PEOPLE AND ITS CONSEQUENCES**

Współczesny świat zmagają się z wieloma problemami, na które coraz trudniej jest znaleźć skuteczne rozwiązania. Jednym z nich jest agresja młodych ludzi. Przemoc i agresja przenikają do szkół, a jej formy działania stają się coraz bardziej przerażające. Z powyższych względów celem artykułu jest przedstawienie problemu narastającej agresji wśród młodych ludzi oraz jej psychologicznych aspektów i następstw.

Pojęcia kluczowe: *przemoc, agresja, znęcanie, młodzież.*

The modern world is struggling with many problems that are increasingly difficult to find effective solutions. One of them is the aggression of young people. Violence and aggression infiltrate schools, and its forms of activity become more and more frightening. For the above reasons, the aim of the article is to show problem of increasing aggression among young people and consequences.

Key concepts: *violence, aggression, abuse, youth*

W literaturze można znaleźć wiele definicji agresji. Zgodnie z jedną z najbardziej popularnych zachowanie agresywne wyróżnia się trzema podstawowymi cechami: ma charakter destrukcyjny, jest działaniem zamierzonym i musi być ocenione przez społeczność jako antyspołeczne. Z psychologicznego punktu widzenia „agresją nazywa się czynności mające na celu zrobienie szkody i spowodowanie utraty społecznie cenionych wartości, zadanie bólu fizycznego lub spowodowanie cierpienia moralnego innemu człowiekowi”⁹. Jednocześnie, agresja jest definiowana

⁹ U. Moszyńska i inni, *Mobbing jako czynnik przemocy w szkole*, [w] *Problemy Poradnictwa Psychologicznego – Pedagogicznego*, nr 1-2, Warszawa 2002, s 20.

jako intencjonalne zadawanie cierpienia. Według M. Libiszowskiej-Żółtkowskiej terminem agresja określa się świadome, wrogie zachowanie werbalne lub z użyciem siły fizycznej wymierzone w drugiego człowieka w celu zadania bólu cielesnego lub cierpienia fizycznego¹⁰.

Agresja od wielu lat jest przedmiotem badań psychologów, socjologów i pedagogów. Nie definiuje się jej już tylko jako nadużycia siły fizycznej. Współcześnie przez agresję rozumie się bowiem zachowanie grupy lub jednostki, w wyniku którego inni doznają uszczerbku w wymiarze fizycznym lub w wymiarze psychicznym¹¹. Niezmiernie ważnym przedmiotem refleksji nad agresją jest również jej komponent afektywny. Jak pokazują badania, *pierwotnym motywem agresywnego zachowania może być albo chęć wyrządzenia szkody drugiej osobie, jako ekspresja uczuć negatywnych, jak w przypadku agresji wrogiej, albo zamiar osiągnięcia określonego celu za pomocą aktu agresji, jak w przypadku agresji instrumentalnej*.¹²

Agresja jest przedmiotem badań specjalistów reprezentujących różne dyscypliny naukowe, takie jak: biologia, psychologia, medycyna, socjologia, antropologia, politologia, filozofia, kryminologia czy też prawo. Tak duże zainteresowanie naukowców problemem agresji wynika poniekąd stąd, że z zachowaniami agresywnymi można spotkać się właściwie wszędzie. Niektórzy z nich są przekonani, iż czynnikiem intensyfikacji tych zachowań, zwłaszcza wśród młodzieży, paradoksalnie może być lęk oraz niski poziom samooceny. Zwracają uwagę na to, że osoby wyróżniające się obniżoną samooceną stosują mechanizm obronny własnego „ja”. Mechanizmem tym niejednokrotnie jest właśnie zachowanie agresywne.

Przyczyną zachowań agresywnych młodych ludzi mogą być trudności w procesie adaptacji występujące w okresie dojrzewania, kiedy poszukują oni własnej tożsamości i pewności siebie. Współczesne badania

¹⁰ M.Libiszowska- Żółtkowska, K.Ostrowska , *Agresja w szkole. Diagnoza i profilaktyka*, Warszawa 2008, s.8

¹¹ I. Pospieszyl, *Patologie społeczne*, Warszawa 2008, s. 107

¹² Z.Bartkowicz,Pomoc terapeutyczna nieletnim agresorom ofiarom agresji w zakładach resocjalizacyjnych, Lublin 2001,s 31

wskazują na aspekt odrzucenia będącego katalizatorem tych zachowań wśród młodzieży¹³. Młodzi ludzie często także reagują agresją na brak akceptacji lub na upokorzenie. W tych przypadkach agresja może wynikać z poczucia niedocenienia ze strony otoczenia lub nierówności. W dobie cyfryzacji to poczucie jest coraz bardziej powszechne wśród młodzieży. Wzrasta poziom frustracji wynikający z chęci i większej możliwości porównywania się z rówieśnikami (m.in. za pośrednictwem mediów społecznościowych). Jak pokazują badania I. Pospiszyl, media odgrywają ogromną rolę potęgującą zachowania agresywne, a częste pokazywanie za ich pośrednictwem przykładów zachowań agresywnych doprowadziło do wzrostu tolerancji, wobec tego rodzaju zachowań, czego efektem jest niekorzystna zmiana w procesach poznawczych młodzieży. Zmiana ta polega m.in. na *myśleniu* o agresji jako o skutecznej strategii realizacji celów i ważnym elemencie regulacji samooceny. Towarzyszy jej także mniejsza wrażliwość na krzywdę ludzką¹⁴

W literaturze można też znaleźć wiele przykładów klasyfikacji następstw agresji wśród młodych ludzi. Bierze się w nich pod uwagę rodzaj zachowań agresywnych oraz objawów w sferze somatycznej, psychicznej i społecznej. Szczegółową klasyfikację przedstawia m.in. K.Kmieciak-Baran¹⁵ Wskazuje ona np. na następstwa somatyczne, takie jak urazy i bóle skutkujące objawami chorób przewlekłych czy wręcz nerwic, ale także na tzw. straty emocjonalne, do których zaliczany jest lęk, poczucie winy, brak poczucia własnej wartości oraz poczucia bezpieczeństwa. W dalszej perspektywie mogą one doprowadzić do różnego rodzaju uzależnień (m.in. od alkoholu lub od środków psychoaktywnych).

W przypadku, gdy ofiara (a zwłaszcza młody człowiek), doświadcza agresji w dłuższej perspektywie czasowej, mogą zostać u niej uruchomione mechanizmy obronne takie jak: wyparcie i zaprzeczanie. Mechanizmy te często powodują syndrom wyuczonej bezradności.

¹³ I.Pospiszyl, *Patologie społeczne*, Warszawa 2008, s. 111-112

¹⁴ Tamże

¹⁵ K.Kmieciak-Baran, *Młodzież i przemoc. Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne*, Warszawa 1999, s.30-34

Wówczas ofiara ma poczucie bezsilności lub nie oczekuje pomocy, a nawet doszukuje się winy w sobie. Czasami towarzyszy mu brak zaufania do ludzi oraz alienacja wywołana frustracjami związanymi z kontaktami z rówieśnikami, które mogą doprowadzić do działań autodestrukcyjnych, a nawet do samobójstwa ¹⁶.

Zakończenie

Problem agresji wśród młodzieży ciągle pozostaje aktualny. Stawia wciąż nowe wyzwania zarówno przed rodzicami, jak i pedagogami. Niestety nie są oni w stanie wyeliminować wszystkich czynników wywołujących zachowania agresywne wśród młodych ludzi. Sztuką jest i pozostanie wychowanie młodego człowieka w sposób zapewniający skuteczne radzenie sobie z nimi. Być może dobrym rozwiązaniem będzie, zamiast mnożenia przykładów agresji, coraz bardziej intensywne eksponowanie zachowań właściwych, pozytywnych, budujących przyjazną atmosferę i dobry klimat w najbliższym otoczeniu młodzieży, dzięki któremu zdolność adaptacji młodzieży wzrośnie, a poczucie niskiej samooceny często wyróżniające młodych ludzi zmniejszy się.

Bibliografia

1. Bartkowicz, Z. (2001), *Pomoc terapeutyczna nieletnim agresorom ofiarom agresji w zakładach resocjalizacyjnych*, Lublin.
2. Jarosz, E. (2001), *Dom, który krzywdzi*, Katowice.
3. Kmiecik-Baran, K. (1999), *Młodzież i przemoc. Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne*, Warszawa.
4. Libiszowska-Żółtkowska, M. Ostrowska, K. (2008), *Agresja w szkole. Diagnoza i profilaktyka*, Warszawa.
5. Moszyńska, U. i inni, (2002), *Mobbing jako czynnik przemocy w szkole*, [w] *Problemy Poradnictwa Psychologiczno – Pedagogicznego*, Warszawa
6. Obuchowski, K.(2001), *Człowiek, dążenia, sens. Myśli wybrane*.
7. Pospiszyl, I. (2008), *Patologie społeczne*, Warszawa.

¹⁶ E.Jarosz, *Dom, który krzywdzi*, Katowice 2006

Анна Хайнус,
студентка Педагогічного факультету
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»,
Україна

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

У статті висвітлено особливості професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти.

***Ключові слова:** інклюзивне навчання, інклюзивна освіта, Нова українська школа, інклюзивне середовище, вчитель початкової школи.*

Вступ

Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з особливими потребами [2, с. 259]. Демократичні зміни в українському суспільстві зумовили низку змін у підходах до організації навчання дітей з особливими освітніми потребами. Концепція «Нова українська школа» зазначає, що для учнів з особливими потребами буде створено умови для навчання спільно з однолітками. Для таких дітей буде запроваджено індивідуальні програми розвитку, що передбачають психолого-педагогічний та корекційно-реабілітаційний супровід [6, с. 246]. Ключовим аспектом успішного впровадження інклюзивної освіти є формування професіоналізму майбутнього педагога в умовах інклюзії.

Вагомим внеском у розв'язання проблем загальної підготовки вчителя стали фундаментальні психолого-педагогічні дослідження В. Сластьоніна, Н. Тализіної, Н. Кузьміної, О. Щербакова та інших

учених. Особливості професійної підготовки вчителя початкової школи розкриті у працях Н. Бібік, В. Бондаря, О. Будник, С. Мартиненко, О. Савченко, Л. Хомич та ін. Окремим аспектам підготовки вчителів початкової школи до навчання й виховання дітей з вадами психофізичного розвитку в умовах інклюзивного класу присвячено наукові студії Л. Гречко, А. Колупаєвої, Н. Матвєєвої, С. Миронової, Н. Назарової, В. Синьова, Л. Шипіциної. Однак процес підготовки вчителя початкових класів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти потребує подальшого вдосконалення.

Результати дослідження

Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – це повне залучення дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності в освітній процес закладу загальної середньої освіти, метою якого є створення такого соціокультурного середовища, яке задовольнятиме освітні потреби всіх без винятку учнів, незалежно від особливостей їх психофізичного розвитку [5, с. 16]. При цьому варто пам'ятати, що під «особливими потребами» розуміють осіб, чия соціальна, фізична або емоційна особливість потребує спеціальної уваги та підтримки.

Аналіз науково-педагогічної літератури, нормативних актів щодо розвитку й організації інклюзивної освіти у світі загалом і в Україні зокрема доводять необхідність зміни ставлення сучасного суспільства до проблеми навчання дітей з особливими потребами, подолання їхньої дискримінації та переходу від медичної моделі соціалізації до соціальної [3, с. 3]. Учитель початкової школи стане першим наставником дитини з особливими освітніми потребами, а відповідно він потребує системної підготовки до участі в такому процесі.

Процес формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів можна побудувати відповідно до логіки формування ключових змістовних і операційних компетентностей. Із метою забезпечення більшої результативності слід поділити процес на три взаємопов'язані етапи:

- інформаційно-орієнтовний етап – формування мотиваційної й когнітивної ключових компетентностей;
- квазіпрофесійний етап – формування рефлексивної й операційної ключових компетентностей;
- діяльнісний етап – розвиток і застосування сформованих ключових компетентностей у практичній та дослідницькій діяльності студентів.

Перший етап формування інклюзивної компетентності, інформаційноорієнтований, передбачений частково в продовження першого й другого року підготовки майбутніх учителів, під час вивчення загального курсу педагогіки, шляхом унесення акцентів із певної проблеми; у процесі вивчення розділу «Корекційна педагогіка», на третьому році навчання в дисципліні «Основи інклюзивної освіти».

Специфіка цього етапу визначається усвідомленням студентами значущості дітей з обмеженими можливостями здоров'я в соціум, формуванням мотиваційно-ціннісного ставлення до проблеми якісної й доступної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, визнанням за ними права вибору способу отримання освіти, визнанням інклюзивного навчання як найбільш прийняттого та ефективного для соціалізації дітей з обмеженими можливостями здоров'я, а також придбанням знань про способи організації подібного виду навчання за кордоном і досвіду пізнавальної діяльності. Система підготовки студентів на цьому етапі передбачає реалізацію таких завдань: розвиток і поглиблення інтересу й ціннісного ставлення до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній школі; формування потреби у професійному вдосконаленні допомогою набуття необхідних знань і досвіду пізнавальної діяльності.

Для реалізації поставлених завдань необхідно використовувати лекційні та семінарські заняття, в яких передбачені як репродуктивні, так і методи активного навчання: дискусія, круглий стіл. Для

активізації діяльності студентів на семінарських заняттях передбачена робота в малих групах.

Другий етап формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів початкових класів – квазіпрофесійний – передбачено на четвертому році навчання студентів. На цьому етапі відбувається орієнтування студентів на застосування отриманих на попередньому етапі знань і набуття ключових операційних компетентностей при моделюванні майбутньої професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання, а також набуття здібностей конструктивного спілкування в умовах інклюзивного навчання та рефлексії власної пізнавальної і квазіпрофесійної діяльності.

Третій етап – діяльнісний – передбачає розвиток і застосування сформованих ключових компетентностей у практичній і дослідницькій діяльності студентів. Найбільший ефект на цьому етапі можна досягти під час педагогічної практики в умовах реального процесу інклюзивного навчання [6, с. 8-9]. Для забезпечення кращих умов процесу навчання і виховання дітей в інклюзивній школі, майбутнім учителям в процесі педагогічної практики необхідно підтримувати тісну співпрацю з батьками, урахувати їхні побажання і рекомендації [1, с. 629].

При плануванні навчально-виховного процесу кожен із фахівців мультидисциплінарної команди основну увагу спрямовує на втілення таких фундаментальних позицій: необхідність запровадження інноваційних психолого-педагогічних підходів і методів, в тому числі при проведенні оцінювання навчальних досягнень дітей; запровадження індивідуальнодиференційованого підходу практично до кожної дитини з особливими освітніми потребами (індивідуальних програм розвитку чи індивідуальних навчальних планів (ІНП)); забезпечення якісного психолого-педагогічного, корекційно-реабілітаційного супроводу дітей з особливими потребами; робота з батьками [4, с. 120].

Для ефективного впровадження в Україні ідей інклюзивного навчання необхідно удосконалити процес підготовки майбутніх

учителів, уносячи відповідні акценти в дисципліни й уводячи спецкурси з означених проблем, припускаючи формування інклюзивної компетентності у всіх майбутніх учителів на основі досвіду реалізації ідей компетентнісного підходу у вищій педагогічній освіті.

Висновки

Отже, роль педагога у реалізації інклюзивної шкільної освіти є надзвичайно вагомою, адже діти з особливостями розвитку, якомога раніше інтегровані у реальне соціальне середовище, стають повноцінними членами суспільства. Тому для підготовки фахівців до роботи в інклюзивних умовах необхідна цілеспрямована робота по удосконаленню знань, методичної підготовки до роботи з дітьми з особливими потребами, їх навчання та соціалізації, навчання педагогів співпрацювати з усіма учасниками процесу, працювати в команді потребує подальшого вдосконалення, а також вивчення нового та поширення набутого досвіду.

Список використаних джерел

- 1.Бородіна О.С. Роль вчителя в оптимізації взаємовідносин «педагоги-батьки» в інклюзивному освітньому середовищі. Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць. Харків. 2014. 629 с.
- 2.Васильєва К.І. Проблема формування готовності загальноосвітніх шкіл до інклюзивної освіти. Педагогіка здоров'я: збірник наукових праць. Харків. С. 259-264.
- 3.Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Київ. 2010. 196 с.
- 4.Ленів З.П. Особливості реалізації інклюзії та підготовки відповідних фахівців: проблеми, досвід, перспективи. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. Київ. 2014. № 28. С. 119-121, 123.
- 5.Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ. 2016. 248 с.
- 6.Шищенко В. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до роботи в умовах інклюзивного навчання. Харків. С. 244-252.
- 7.Будник О. Б. Педагогічний супровід інклюзивної освіти: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2019. 232 с.

Розділ 6 РОДИННЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

*Dr Monika Samcik, Agnieszka
Gregier, Aneta Wiśniewska,
Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu,
Polska*

ZWIĄZKI NIEFORMALNE - "ZWIĄZKI NA KOCIĄ ŁAPE" CZY WSPÓŁCZESNY MODEL RODZINY? (BADANIA WŁASNE)

Słowa kluczowe: związki nieformalne, małżeństwo, rozwód.

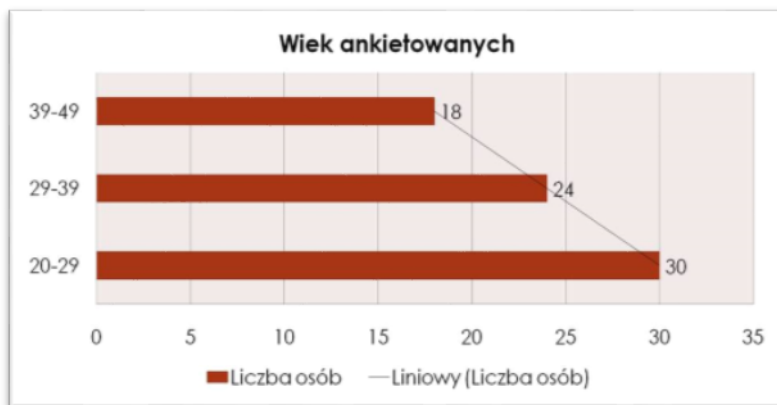
WSTĘP

Współczesne społeczeństwa podlegają znaczącym przeobrażeniom we wszystkich sferach życia. Nieograniczony dostęp do informacji obejmującej styl życia, obraz rodziny i jej możliwe modele, czy rodzaj relacji pomiędzy jej członkami ma duży wpływ na sferę życia rodzinnego i jednostkowego.

WYNIKI BADAŃ

Zmienia się także polskie społeczeństwo czego symbolicznym obrazem jest badanie ankietowe, które przeprowadzili studenci kierunku Psychologia Wyższej Szkoły Handlowej w Radomiu w dniu 18 maja 2019 r. wśród uczestników międzynarodowej konferencji naukowej pt. "Formalno-prawne i społeczno-etyczne aspekty związków nieformalnych".

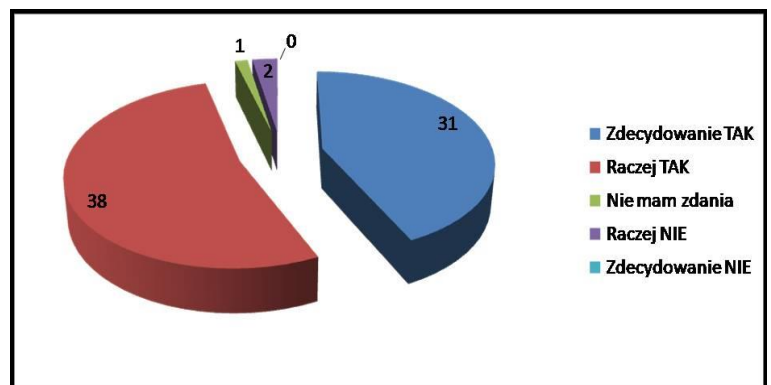
Ankieta zawierała 20 pytań, które dotyczyły zarówno psychospołecznego postrzegania przez ankietowanych miejsca związków nieformalnych w Polsce, oceny przez te osoby instytucji małżeństwa, jak również roli mediów w aspekcie zmiany w kreowaniu modelu współczesnej rodziny.

W badaniu wzięło udział 72 respondentów, w wieku od 20 do 49 lat. Największą grupę stanowiły osoby w wieku 29-39 lat (30 osób), najmniej liczną zaś osoby w wieku 39-49 lat (18

osób).

Z danych zebranych przez przeprowadzających badanie wynika, że zdecydowana większość respondentów odnotowuje wzrost liczby związków nieformalnych (69 uczestników), przy czym "zdecydowanie tak" uważa trzydzieści jeden osób, a "raczej tak" trzydzieści osiem. Znacząca w tym zakresie jest liczba uczestników ankiety, która znajduje się na przeciwległym biegunie postrzegania tego zagadnienia. "Raczej nie" odpowiedziały dwie osoby. Nie było jednak żadnej, która takie stwierdzenie zaznaczyła jako "zdecydowanie tak".

nie było jednak żadnej, która takie stwierdzenie zaznaczyła jako "zdecydowanie tak".

Znaczące są odpowiedzi udzielone na kolejne z pytań ankiety, które brzmiało: "Czy uważa Pan/Pani, że związki nieformalne będą coraz bardziej popularne?". Sześćdziesiąt cztery osoby udzieliły odpowiedzi pozytywnej ("zdecydowanie tak" - 31, "raczej tak" - 34).

Ilość uczestników ankiety, które uważają odmiennie jest zauważalna (38 osób), ale jak wynika z wyboru przez tych badanych konkretnej odpowiedzi - nie są oni szczególnie przekonani, że takie zjawisko będzie miało miejsce ("raczej nie" - 34, "zdecydowanie nie" - 7).

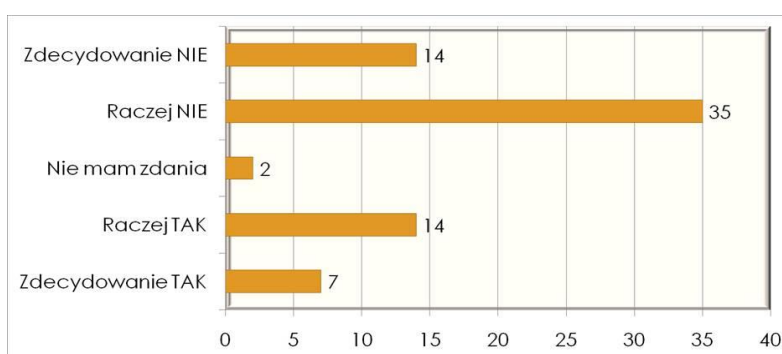
Zauważyć należy, że zdecydowana większość osób biorących w ankiecie potwierdziła, że zna osoby znajdujące się w związku nieformalnym (ponad 94 %). Posiadanie partnerki lub partnera i wspólne

zamieszkiwanie z nim wśród osób znajdujących się w naszym otoczeniu nie jest więc niczym wyjątkowym.

Wydaje się również, że ankietowani pozytywnie odnoszą się do przyjęcia i traktowania związku, który nie jest zalegalizowany jako rodziny. Zdecydowanie w odpowiedzi na pytanie dotyczące tego zagadnienia deklarowało dziewiętnaście osób, a trzydzieści dwie raczej skłaniały się do przyjęcia, że konkubinaty stanowią rodzinę taką samą jak osoby, które zalegalizowały swój związek. Negatywne przekonania wyraziło dwudziestu dwóch ankietowanych, przy czym jedynie siedmiu określiło je jako "zdecydowanie nie".

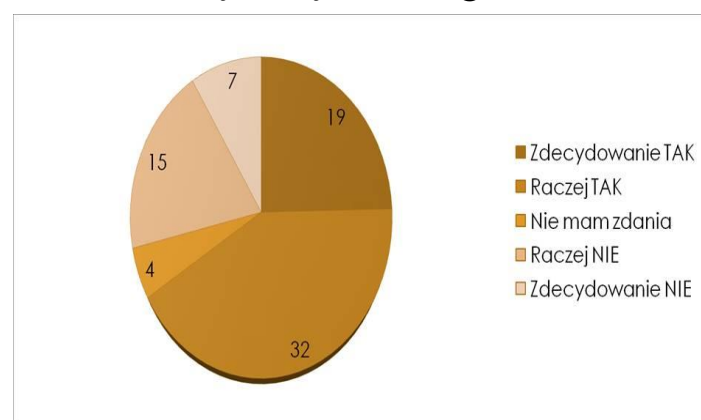
Jak wynika z przeprowadzonego badania wśród ankietowanych nie istnieje pewność, że w sytuacji gdyby osoby te chciały funkcjonować bez legalizacji swojego związku ich rodziny byłyby w stanie ten fakt zaakceptować.

Jedynie siedem osób odpowiedziało "zdecydowanie tak". Kolejne dwadzieścia zaznaczyło "raczej tak". Największą grupę stanowiły jednak osoby,

które uważają, że raczej ich rodziny nie zaakceptowałyby wyboru swoich bliskich (34 osoby), a zdecydowanie wyraziłyby dezaprobatę dla związku bez legalizacji w przypadku siedmiu uczestników ankiety.

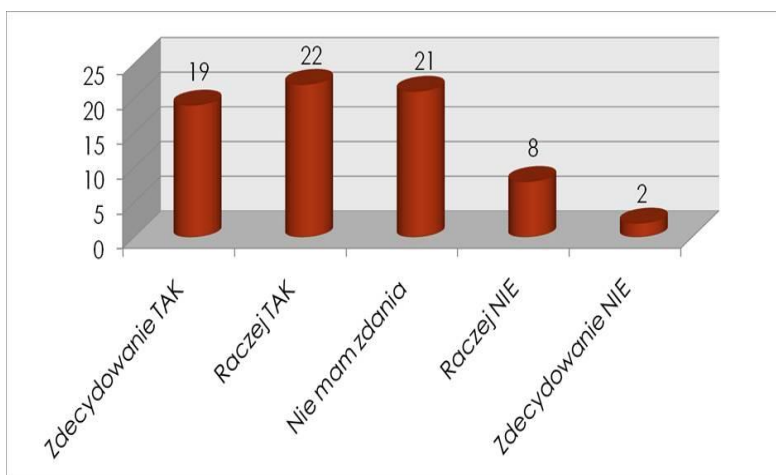
Przy ocenie instytucji związku małżeńskiego badani oceniali czy ich zdaniem wiąże się ono z ograniczeniem wolności.

Ponad połowa (68%) udzieliła odpowiedzi negatywnej. Przekonanych ("zdecydowanie nie") było jednak tylko czternaście osób przy trzydziestu pięciu, które wskazywały na przypuszczenie w tym zakresie. Ankietowani mający odmienne zdanie, a więc

przyjmujący, że małżeńskiego wiąże się z ograniczeniem wolności stanowili 29 % osób biorących udział w ankiecie.

Można również zauważyć, że Polacy mają świadomość zmian społecznych także w innym

obszarze. Pytanie ankietowe dotyczące wzrostu liczby rozwodów w ostatnich latach pokazuje, że tendencję rosnącą w zakresie ich ilości odnotowuje zdecydowana większość badanych (niemal 69 %). Odpowiedzi

"zdecydowanie tak" udzieliło dwudziestu pięciu respondentów, a "raczej tak" dwudziestu jeden. Nie miało zdania na ten temat 16 osób. Jedynie dziesięciu ankietowanych nie zauważa zwiększenia ilości rozwodów ("raczej nie" 9, "zdecydowanie nie" - 1).

Bardzo istotne jest także, że ponad połowa respondentów wyraźnie wskazywała, że zjawisko rozpadania się małżeństw jest niepokojące ("zdecydowanie tak" - 25, "raczej tak" - 21).

Jednak zaskakująca jest ilość osób - 16, która nie miała zdania na ten temat. Można wysnuć wniosek, że rozwody niejako stały się "codziennością", zjawiskiem, które istnieje i nie wywołuje u tak wielu osób jakby można było się spodziewać emocji negatywnych.

Przeprowadzona ankieta nie dała jednoznacznej odpowiedzi na pytanie czy ankieta ma prawo do... mają propagują

czy ankieta ma prawo do... odczucie, że media związku nieformalne.

"Zdecydowanie tak" odpowiedziało dwunastu respondentów, a "raczej tak" dwudziestu czterech, czyli połowa osób badanych ma zdanie,

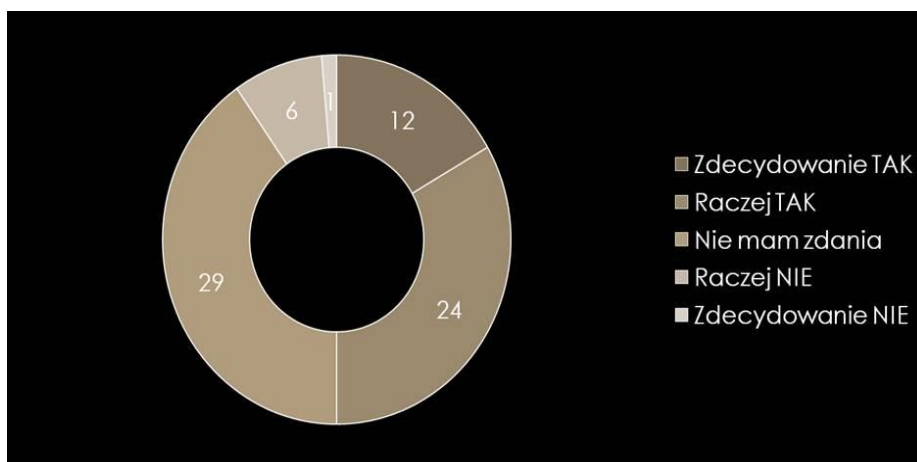
że media usiłują kształtować postrzeganie par pozostających w niesformalizowanych związkach.

Dwadzieścia dziewięć osób nie miało zdania, co oznacza, że nie było w stanie określić jaka jest rola mediów w tym przedmiocie, a 7 osób nie odnotowało takiej działalności zarówno telewizji, jak i radia czy gazet (6 - "raczej nie", 1 - "zdecydowanie nie").

Do niedawna związki nieformalne, które nazywane były w sposób wywołujący pejoratywne skojarzenia, o których mówiło się "związki na kocią łapę" obecnie stały się instytucjami obecnymi w naszym życiu. Wpływ bliskich osób można byłoby się spodziewać, że będzie miał znaczenie na postrzeganie związków nieformalnych, ale jak potwierdziła ankieta jest to błędne założenie. Polacy akceptują zdecydowanie w swoim otoczeniu pary, które nie formalizują swojego związku jednocześnie nie przekładając tego na postrzeganie samej instytucji małżeństwa. Legalizacja związku ma bowiem nadal bardzo duże poparcie wśród społeczeństwa, co ma także wpływ na ilość osób, których niepokoi wzrost w ostatnich latach liczby rozwodów.

WNIOSKI KOŃCOWE

Związki nieformalne przybierają różne formy, w zależności od par, których

dotyczą i ich oczekiwań w zakresie relacji jaka je łączy. Od spokojnego wspólnego mieszkania przez postulaty zmian w prawie dotyczących dziedziczenia czy możliwości adopcji dzieci. Dyskusja toczy się obecnie na bardzo szeroką skalę przechodząc bardzo mocno na grunt polityki. Nasze społeczeństwo oswaja się z tymi zagadnieniami i powoli wzrasta akceptacja dla nowych zjawisk. Z pewnością młode pokolenie jest bardziej w tym zakresie zarówno liberalne, jak również entuzjastycznie nastawione, ale osoby w wieku nieco starszym jak potwierdziła ankieta nie pozostają w

tyle. Można przyjąć, że bagaż doświadczeń życiowych, nieudane związki, rozwody, których doświadczyli mają wpływ na ich obecne postrzeganie związków nieformalnych.

Katarzyna Pyrgiel,
Wyższa Szkoła Handlowa w
Radomiu, Polska

POLSKA RODZINA W OBLICZU MIGRACJI POLISH FAMILY IN THE FACE OF MIGRATION

Abstract: *The article I am presenting concerns the functioning of the Polish family in the face of economic migration. Economic trips of family members have a different impact on its durability and functioning. There is no doubt that the positive effect of migration is the improvement of material conditions and the satisfaction of the family's economic needs. Negative consequences include the possibility of family break-up, loneliness of its members and educational problems with children. In the presented article, I attempt to present various aspects of labor migration and their impact on the functioning of the family, I use literature devoted to this issue.*

Key words: *family, family functions, migration family, euroorphan.*

Streszczenie: *Celem artykułu jest eksploracja różnych aspektów migracji zarobkowych i ich wpływu na funkcjonowanie rodziny. Migracje zarobkowe członków rodziny wywierają różny wpływ na jej trwałość i funkcjonowanie. Nie ulega wątpliwości, że pozytywnym skutkiem migracji jest poprawa warunków materialnych. Do negatywnych konsekwencji należy m.in osamotnienie członków rodziny oraz problemy wychowawcze dzieci. Migracje zarobkowe niejednokrotnie prowadzą do rozluźnienia więzi rodzinnych, a nawet do rozpadu rodziny.*

Słowa kluczowe: *rodzina, migracyjna zarobkowa, eurosieroctwo.*

Wstęp

Prawidłowy rozwój dziecka zależy od złożonych oddziaływań wychowawczych. „Dziecko wymaga żywej, stałej i niezastępowalnej obecności rodziców, którzy obdarzają je miłością i czują się odpowiedzialni za jego rozwój.”¹⁷ Aby właściwie funkcjonować i rozwijać się, dziecko potrzebuje stałej obecności obydwójga rodziców. Dlatego decyzja małżonków o migracji zarobkowej jednego z nich ma istotny wpływ na życie wszystkich członków rodziny. Cała rodzina odczuwa skutki migracji. Migracja ta zmienia diametralnie sposób funkcjonowania rodziny. Niejednokrotnie bowiem transformacji ulega styl życia rodziny, ale także więzi, wartości oraz zasady panujące w rodzinie. Niestety zasadą tą często staje się konsumpcjonizm. Jak bowiem słusznie zauważa Grażyna Miłkowska „współczesny człowiek kuszony perspektywą lepszego życia, stabilnej pracy, szybkiego awansu ekonomicznego, pogubił się w dokonywanych wyborach zapominając o najbliższych, a w szczególności o dzieciach. To właśnie one płacą najwyższą cenę za wybory podjęte przez rodziców”.¹⁸

Wyniki badań

W literaturze wyeksponowane są zarówno pozytywne, jak i negatywne konsekwencje migracji zarobkowej. W związku z masowymi wyjazdami zagranicznymi Polaków po 2004 roku znacznie wzrosła skala tzw. zjawiska eurosieroctwa. „Eurosierota to dziecko, które wychowuje się bez co najmniej jednego rodzica, który wyjechał za granicę w celach zarobkowych”. Eurosieroctwo natomiast to „fakt nieposiadania przez kogoś, obojga rodziców lub jednego rodzica, którzy opuścili kraj w poszukiwaniu pracy.”¹⁹ Obserwuje się tendencje wzrostowe migracji zarobkowych. Z tego względu ich konsekwencje, a szczególnie

¹⁷ D. Kubisa-Skalska, *Ojciec - jego wpływ na życie i wychowanie dziecka*, "Przedszkole" 2006, nr.2, s.8.

¹⁸ G. Miłkowska, *Wychowawcze i społeczne skutki emigracji zarobkowej dla rozwoju dzieci (na przykładzie regionu częstochowskiego)*, [w:] *Smak emigracji. Dramaty dzieci*, M. Janukowycz (red.), Wyd. Scriptum, Kraków 2009, s. 97.

¹⁹ K. Gromadzka, *Sytuacja życiowa dzieci w rodzinach rozłączonych*, [w:] *Wspólnoty z perspektywy edukacji międzykulturowej*, J. Nikitorowicz, J. Muszyńska, M. Sobecki (red.), Trans Humana, Białystok 2009, s. 81.

eurosieroctwo, stają się poważnym problemem. Niestety problem ten jest często niedostrzegany przez organy władzy państwowej.

Należy też zwrócić uwagę na pozytywne konsekwencje migracji zarobkowych. Do najbardziej pozytywnych zalicza się niewątpliwie poprawę sytuacji materialnej rodziny. Z badań wynika również, że na podjęcie decyzji o migracji zarobkowej duży wpływ ma możliwość realizacji, dzięki niej, planów wymagających dużych nakładów finansowych, perspektywa zapewnienia rodzinie lepszego standardu życia, poszerzenia szans edukacyjnych dzieci i ich finansowego zabezpieczenia²⁰.

O innych pozytywnych konsekwencjach migracji zarobkowych pisze m.in. Z. Kawczyńska-Butrym. Jej zdaniem „długotrwała rozłąka może łagodzić niektóre dysonanse w życiu rodziny, osłabiać nieporozumienia, uświadamiać znaczenie więzi i obecności bliskich osób, przywracać poczucie wartości bycia razem, sprzyjać i pogłębiać więzi”²¹. Można więc zauważyć, że wśród pozytywnych konsekwencji nie muszą dominować – mimo powszechnej opinii - jedynie kwestie ekonomiczne. Nieobecność jednego z rodziców motywuje (zwłaszcza starsze dzieci) do bycia samodzielnym (choć oczywiście powinny zostać wyznaczone odpowiednie granice tej samodzielności). Natomiast pozostający w kraju współmałżonek zmuszony jest często zmierzyć się z nowymi, dotychczas niewykonywanymi czynnościami i zadaniami, przez co rozwija on nowe umiejętności i zdobywa większą pewność siebie. Pozytywnym skutkiem migracji zarobkowej może być także uświadomienie sobie wartości i roli rodziny.

Z drugiej strony – migracje zarobkowe rodziców mają także negatywny wpływ na funkcjonowanie dzieci z powodu braku stałej obecności któregoś z rodziców. Gdy rodzina jest niekompletna, zmniejsza się ich poczucie bezpieczeństwa. Dzieci w szczególny sposób przeżywają tę sytuację. Wynika to stąd, iż „rodzina jest dla dziecka miejscem gromadzenia pierwszych doświadczeń, miejscem zdobywania

²⁰ D.Gizicka, J. Gorbaniuk, M. Szyszka, *Rodzina w sytuacji rozłąki migracyjnej*, Wyd. KUL, Lublin 2010, s. 89-91.

²¹ Z. Kawczyńska-Butrym, *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wyd. UMCS, Lublin 2009, s. 74.

podstawowej wiedzy o świecie, o normach moralno-społecznych."²² Na skutek braku wspólnego mieszkania i dzielonej wspólnie przez rodziców przestrzeni zanika lub ulega zmianie ich kontrola nad dzieckiem. Gdy jeden z rodziców nie uczestniczy w codziennych sprawach dziecka, zmienia się także organizacja życia rodzinnego. K. Gromadzka trafnie zauważa, że „praca zawodowa poza miejscem zamieszkania zmienia strukturę, organizację, funkcje rodziny oraz zakres pełnionych ról rodzicielskich. W rodzinach rozłączonych, w miejsce stabilności pojawia się dezorganizacja, następuje zmiana nie tylko w podziale obowiązków, powstaje także niepokój i niepewność w odczuciu osób pozostających w domu, szczególnie w odczuciu dziecka”²³ Dla członków rodziny pozostających w kraju, głównie dla dzieci, taka rozłąka jest bardzo dotkliwa. Pogłębia ona często problemy wychowawcze oraz zmienia relacje między współmałżonkami.

Zakończenie i wnioski

Zjawisko migracji zarobkowych Polaków nasiliło się po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Wówczas Polacy zaczęli masowo wyjeżdżać do krajów rozwiniętych w poszukiwaniu pracy i lepszych perspektyw. Kilkanaście lat temu wspomniane zjawisko dotyczyło raczej ludzi młodych, samotnych lub całych rodzin. Obecnie najczęściej wyjeżdżają młodzi ludzie, którzy niedawno założyli rodzinę i mają małe dzieci. Nie dziwi zatem fakt, że oprócz pozytywnych skutków społecznych, migracje zarobkowe przyniosły także skutki negatywne. Stały się wręcz problemem społecznym. Jak bowiem pisze „W Polsce, oprócz alkoholizmu i narkomanii do głównych problemów społecznych można zaliczyć migracje zarobkowe i związane z tym skutki dla rodzin i dzieci.”²⁴

²² L.Szymczak, *Rodzina jako wartość w wychowaniu dzieci w wieku przedszkolnym*, [w:] E.M.Ruszel (red.), *Rodzina, Wartości, Przemiany*, Wydawnictwo Fundacji Uniwersyteckiej w Stalowej Woli, Stalowa Wola 2010, s.71.

²³ K. Gromadzka, *Sytuacja życiowa dzieci w rodzinach rozłączonych*, [w:] *Wspólnoty z perspektywy edukacji międzykulturowej*, J. Nikitorowicz, J. Muszyńska, M. Sobecki (red.), Trans Humana, Białystok 2009, s. 81.

Problem ten wiąże się ściśle z coraz bardziej popularnym, zwłaszcza wśród młodych ludzi, konsumpcjonizmem, który wkradł się w życie wielu rodzin. Niejednokrotnie bowiem współmałżonkowie podejmują decyzję o migracji zarobkowej nie z powodu braku innych alternatyw, lecz w imię ślepej pogoni za pieniądzem i dążenia do podniesienia standardu życia za wszelką cenę, nawet kosztem osłabienia więzi rodzinnych. Jest to problem narastający i trudny do rozwiązania. Brakuje także skutecznych rozwiązań systemowych, które mogłyby mu zaradzić, aczkolwiek należy docenić bieżące starania organów władz państwowych w Polsce podjęte w celu wykreowania polityki prorodzinnej zmierzającej do traktowania rodziny jako priorytetu.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bębas S(red.), Jasiuk E., *Prawne, administracyjne i etyczne aspekty wychowania w rodzinie*, Radom 2011.
2. Danilewicz W., *Rodzina ponad granicami. Transnarodowe doświadczenia wspólnoty rodzinnej*, Wyd. Trans Humana, Białystok 2010.
3. Danilewicz W., *Społeczne konsekwencje migracji zagranicznych*, [w:] *Migracja, Uchodźstwo Wielokulturowość*, D. Lalak (red.), Wyd. Żak, Warszawa 2007.
4. Gizicka.D, Gorbaniuk.J, Szyszka.M, *Rodzina w sytuacji rozłąki migracyjnej*, Wyd. KUL, Lublin 2010.
5. Gromadzka K., *Sytuacja życiowa dzieci w rodzinach rozłączonych*, [w:] *Wspólnoty z perspektywy edukacji międzykulturowej*, J. Nikitorowicz, J. Muszyńska, M. Sobecki (red.), Trans Humana, Białystok 2009.
6. Hałas M., *Dylematy emigracji poakcesyjnej*, „Cywilizacja”, 2010, nr 32.
7. (red.) Jęczeń J.Stepulak M.Z., *Wartość i dobro rodziny*, Wyd. KUL, Lublin 2011.
8. Kawczyńska-Butrym Z., *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wyd. UMCS, Lublin 2009.
9. Kawula S., Brągiel J., Janke A., *Pedagogika rodziny*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2002.
10. Kopacz K., Czeladko R., *Pokolenie eurosierot*, „Rzeczpospolita” 2012, nr 2.
11. Kozak S., *Patologie eurosieroctwa w Polsce. Skutki migracji zarobkowej dla dzieci i ich rodzin*, Warszawa 2010.
12. Kozdrowicz E., *Psychopedagogiczne skutki rozłąki migracyjnej*, [w:] *Szkoła wobec mobilności zawodowej rodziców i opiekunów*, red. E. Kozdrowicz, B. Walczak, Warszawa 2008.

13. Tynelski A., *Sytuacja dziecka w rodzinie migrującej w Polsce*, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Warszawa 2010.
14. Urbańska S., *Cała Polska liczy „eurosieroty”. Panika moralna i płęć w wykluczeniu oraz stygmatyzacji rodzin migrantów*, „Kultura i Społeczeństwo” 2010, nr 3.
15. Walkowska W., *Społeczne skutki eurosieroctwa*, [w:] *Migracje – wyniki aktualnych badań i analiz*, oprac. O. Dębowska, Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, WUP, Kraków 2007.
16. Wyżlic M., *Migracja zarobkowa – zagrożeniem dla więzi małżeńskiej*, „Cywilizacja”, nr 32, 2010.
17. Stępnik A., Budnyk O., Blyuznyuk T., Mazur P. Regional and multicultural education in Poland and Ukraine. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. Scientific Edition: Series of Social and Human Sciences. Vol. 4, No. 1 (2017), 87-96. doi: 10.15330/jpnu.4.1.87-96.

Тарас Паска,

аспірант ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Україна

ЕТНОПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЗЕЇВ НАДВІРНЯНИЦІНИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ГУЦУЛЬЩИНОЗНАВСТВА СЕРЕД МОЛОДІ

У статті висвітлено розвиток музейної справи та особливості музейної педагогіки на теренах Надвірняниціни. Акцентовано увагу на важливості функціонування громадських музеїв Гуцульщини як осередків духовності, історичної пам'яті та патріотичного виховання молоді. Розкрито досвід роботи краєвих музеїв у справі збереження, дослідження і популяризації гуцульщинознавства.

Ключові слова: *Надвірняниціни, Гуцульщина, музейна педагогіка, музеєзнавство, національно-культурна ідентичність, національно-патріотичне виховання, історико-культурна спадщина.*

Вступ

Гуцульщина – один з етнографічних регіонів України, де, всупереч багатовіковому перебуванню під владою різних держав, збереглася унікальна духовна і матеріальна культура її мешканців і де вона динамічно продовжує розвиватися і примножуватися.

У 90-х роках ХХ ст. у науковий обіг увійшов термін «гуцульщинознавство», яким стали послуговуватися в освітньо-культурному просторі Галицької, Буковинської та Закарпатської Гуцульщини. За визначенням академіка М. Стельмаховича, гуцульщинознавство – це система знань про Гуцульщину, що висвітлює історію цього краю, його мову, природу, життя, побут, родинні і громадські стосунки, заняття, матеріальну і духовну культуру гуцулів [5, с. 50]. Науково-практичні засади сучасного гуцульщинознавства розробили відомі педагоги Гуцульщини Роман Скульський, Петро Лосюк, Ігор Пелипейко, Аделя Григорук, Петро Шкрібляк, Іван Зеленчук та ін.

Глибокі етнокультурні дослідження Гуцульського регіону, пізнання історії рідного краю, його традицій і звичаїв немислиме без функціонування мережі музеїв – справжніх центрів збереження історико-культурних цінностей, осередків духовності, засобу потужного виховного впливу на молодь.

Результати дослідження

У Надвірнянському районі за роки незалежності створено п'ятнадцять громадських і приватних музеїв, які активно прилучають молодь до надбань історико-культурної спадщини Гуцульського краю, розвивають музейну педагогіку, пропагують музейні цінності. Серед них – п'ять шкільних історико-краєзнавчих та етнографічних музеїв у селах Добротові, Саджавці, Чернику, Красній, Молодкові. Крім того, активно досліджують і популяризують гуцульщинознавство народний музей історії Надвірнянщини (м. Надвірна), літературно-краєзнавчий музей Марійки Підгірянки (с. Білі Ослави), музей нафтопромислів Галичини (с. Пнів), Гуцульська світлиця-музей (м. Надвірна), Делятинський краєзнавчий музей та

природничий музей карпатського лісу (сmt. Делятин), Приватний етнографічний музей та музей «Історія підпільної Української Греко-Католицької Церкви» при парафії Св. вmч. Параскеви УГКЦ (с. Фитьків), картинна галерея художника Степана Герелишина (с. Стримба) [4].

Вагомий внесок у розвиток музейної педагогіки і краєзнавчого руху Надвірнянщини зробили ентузіасти музейної справи Олександра Зварчук, Іван Янко, Василь Левицький, Валерій Паска, Федір Кухарчук, Михайло Семкіяш, Андрій Мисюк, Михайло Максим'юк, Іван Качанюк, Микола Григоруk та ін.

Музей історії Надвірнянщини створений історико-просвітницьким товариством «Меморіал» у 1995 р. з метою відтворення історичної правди про героїчну боротьбу українського народу за свою незалежність на території Гуцульського краю. Експозиція музею розміщена у 14 залах двоповерхового приміщення та у підвалі приміщення, в якому довгий час перебували каральні установи поневолювачів – НКВС, гестапо, КДБ. Тут у підвалах ще збереглися кров і написи тих оборонців рідної землі, які у 1940-50-их роках боролися за волю.

Музей пропонує такі розділи експозиції: «Історія боротьби проти всіх поневолювачів краю до ХХ ст.», «Перша Світова війна: УСС, УНР, ЗУНР, утворення політичних партій», «Радянська влада в Західній Україні, більшовицький терор 1939-1941 рр.»; «Німецька окупація краю. Створення УПА»; «Боротьба УПА проти фашистського та більшовицького режиму»; «Процес становлення Української державності 80-90 рр. ХХ ст.»; «Народознавча світлиця»; «Історія ремесел та промислів Надвірнянщини»; «Славні краяни». Три зали займає культурно-мистецький Фонд ім. Володимира Луціва. Уродженець Надвірної, співак-бандурист зі світовим іменем В. Луців (1929-2019), який проживав у Великобританії, передав у 2001 році до музею свій мистецько-культурний доробок. Тут знаходяться безцінні книги, картини, грамплатівки, ноти, музичні інструменти, нагороди

В. Луціва, його епістолярна спадщина – невичерпне джерело для митців, науковців, письменників.

Музей став центром науково-просвітницької роботи серед учнівської і студентської молоді, науковців, літераторів. Його працівники надають кваліфіковані консультації у написанні дипломних і курсових робіт, рефератів і доповідей з історії Надвірнянщини. Фонди музею нараховують біля трьох тисяч різноманітних експонатів – археологічні знахідки, фотодокументи, архівні документи, ужитково-побутове приладдя, зброя різних епох, культурно-мистецькі експонати, серед яких гуцульський одяг, вишивка, писанки тощо [1, с. 144].

Значний досвід краєзнавчої роботи нагромадив шкільний музей історії села Саджавки, який було відкрито у 2003 році. Своєрідним педагогічним кредо учителів, які були ініціаторами його створення, стали слова великого патріота України Івана Огієнка: «Бережімо все своє рідне, щоб не винародовитися, щоб не забути свого народу, з якого ти вийшов. Бережіть свою віру, звичай, свою мову і тим збережете національну істоту свою» [1, с. 190]. Розуміючи важливість музейної педагогіки, освітяни проводять цілеспрямовану і послідовну краєзнавчу роботу, залучаючи до неї учнів школи, їхніх батьків, сільську громаду. За півтора десятиліття у результаті пошукової експедиції «Люби і знай свій рідний край» вдалося зібрати більше тисячі речових експонатів, а також багато цінних документів, фотографій, спогадів старожилів пов'язаних з історією рідного Гуцульського краю.

На базі музею працює краєзнавчий гурток «Дивокрай», учасники якого проводять оглядові і тематичні екскурсії по музею, збирають і досліджують старожитності свого села. У складі гуртка діють секції літописців, реставраторів, кореспондентів, екскурсоводів. Крім того, в школі запроваджено факультативний курс «Історія рідного краю». Систематично проводяться в музеї уроки з історії, географії, літератури, художньої культури, заняття гуртків і

факультативів гуманітарного циклу, виховні години, зустрічі з відомими односельчанами, шкільні конференції і свята.

Шкільний історико-краєзнавчий музей с. Добротова створений у 2002 році, а в 2008 році отримав статус «народного». В експозицію музею входять 14 розділів з найдавніших часів до сьогодення. Її доповнюють такі оригінальні експонати – скульптура язичницького бога Сонця, діючий макет «Місто Добрилів», макет «Пітекантроп», скульптурні композиції «Селяни початку ХХ ст.», «Весільна пара», «Партизани в лісі».

У Черниківському шкільному музеї, відкритому у 2002 році, зберігаються архівні копії маловідомих наукових творів знаменитого українського етнографа, фольклориста, дослідника Гуцульщини Антіна Онищука (1883-1937 рр.), який жив і працював учителем у Чернику.

З метою вшанування пам'яті відомої гуцульської письменниці і педагога Марійки Підгірянки (1881-1963 рр.) у с. Білі Ослави в 1996 році відкрито літературно-краєзнавчий музей, який висвітлює її життєвий і творчий шлях. Музей розміщений в трьох великих кімнатах будинку-резиденції священика біля Материнської церкви, пам'ятки дерев'яної архітектури державного значення, збудованої в 1746 р. Експозиція музею зібрала близько 900 експонатів, частина з яких – особисті речі поетеси та видання її творів [3].

У 2013 році у селі Пнів відкрито єдиний в Україні музей нафтопромислів Галичини, який, за версією порталу «Itinery», увійшов у топ-10 найнезвичайніших музеїв України [2, с. 7]. Становлення нафтовидобутку на Гуцульщині бере початок від 1771 року, а промисловий видобуток надвірнянської нафти (Пасічнянське і Битківське нафтові родовища) розпочався з 1860-го року. Відвідувачів музею захоплюють не лише різноманітні експонати, а й театралізована реконструкція акторів-аматорів, які майстерно відтворюють спосіб добування нафти у давнину. На базі музею освітяни району проводять семінари методичних об'єднань вчителів історії, географії, фізики. Педагоги та учні під час оригінальних

відкритих уроків, цікавих екскурсій мають можливість пізнати нелегку, але благородну працю нафтовиків у різні історичні часи становлення і розвитку нафтової промисловості. Для молодого покоління музей став і орієнтиром у здобутті професій, і джерелом виховання.

З метою збереження і популяризації гуцульщинознавства у м. Надвірна в липні 2017 року завдяки районному відділенню Всеукраїнського товариства «Гуцульщина» відкрито «Гуцульську світлицю-музей». Вона стала скарбницею цікавих предметів гуцульського побуту – одягу, посуду, предметів вжитку тощо. Тут зібрано тематичний матеріал та світлини (переважно авторства Романа Глодана), які відображають побут гуцулів та історію товариства «Гуцульщина». Розповідається про життєвий і творчий шлях надвірнянців Ірини Яцури (поетеса) і Сергія Орла (композитор), які створили музичний твір «Фестивальний вогонь», що супроводжує щорічні Гуцульські фестивалі.

У 2012 році в селищі Делятин відкрито краєзнавчий музей у старовинному будинку, який належав засновнику Української Радикальної партії, послу віденського парламенту і галицького сейму адвокату Миколі Лагодинському. Тут представлені унікальні експонати – стародавні ікони, картини та скульптури, давні знаряддя праці, гуцульський одяг тощо. Окрема кімната в експозиції присвячена письменнику Маркові Черемшині, який працював в адвокатській конторі М. Лагодинського у Делятині на початку ХХ ст. Крім того, відкрито велику експозицію світлин фотохудожника Михайла Миговича, присвячену воїнам АТО.

Краєзнавці та музеєзнавці Надвірнянщини продовжують пошуково-дослідницьку роботу, наполегливо збирають, вивчають, систематизують артефакти історичної минувшини Гуцульщини, щоб виховати патріотів рідної землі. Бо історична пам'ять і національна свідомість завжди були і є чистим джерелом духовності та культури народу.

Висновки

Актуальними для науковців, освітян і краєзнавців Надвірнянщини залишаються такі напрями досліджень і діяльності у сфері музейної педагогіки і музеєзнавства:

- вдосконалення освітньої концепції музеїв Гуцульщини та прогнозування їхнього розвитку;
- широкоаспектне вивчення музейної аудиторії;
- розробка довгострокових і короткострокових культурно-освітніх програм і проектів для відвідувачів музеїв, які вивчають гуцульщинознавство, досліджують історію Гуцульського краю;
- створення, апробація і впровадження нових музейно-педагогічних технологій для різних категорій музейної аудиторії з використанням світового досвіду;
- налагодження систематичної взаємодії з партнерами музеїв Гуцульщини – науково-дослідницькими та культурно-освітніми установами (у тому числі з діаспори) та окремими особами – колекціонерами, ветеранами, майстрами гуцульського декоративно-ужиткового мистецтва, очевидцями історичних подій та ін.

Список використаних джерел

1. Історія українського визвольного руху в експозиції історичних музеїв: матеріали конф., присвяченої 65-й річниці УПА та 10-річчю Івано-Франківського музею визвольних змагань Прикарпатського краю, 8-9 жовтня 2007 р. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. 226 с.
2. Мицус М. До Міжнародного дня музеїв. В Україні – єдиний. Галичина. Громадсько-політична газета Івано-Франківської області. 2018. № 44. С. 7.
3. Музей Марійки Підгірянки. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Музей_Марійки_Підгірянки
4. Музеї Надвірнянщини / Відділ культури і туризму Надвірнянської районної державної адміністрації. Надвірна, 2011. 12 с.
5. Стельмахович М. Українознавство, народознавство і гуцульщинознавство. Співвідношення між ними. Гуцульська школа. 1997. № 1. С. 49-53.

*Katarzyna Pyrgiel,
Wyższa Szkoła Handlowa w
Radomiu, Polska*

**PRAWA OJCA DZIECKA ZRODZONEGO Z NIEFORMALNEGO
ZWIĄZKU
THE RIGHTS OF THE FATHER OF A CHILD BORN WITHIN
INFORMAL RELATIONSHIP**

***Abstract:** The purpose of the article is exploration the rights of a father of a child born within informal relationship. The effect of court confirmation of the paternity of aforementioned father is the same legal relationship as in a formal relationship. The child obtains the right of inherit from his father (on the basis general rules), while the father has the right of the claim the financial support from the child.*

***Key words:** father, child, informal relationship, family, cohabitant.*

***Streszczenie:** Celem artykułu jest rozświetlenie problematyki praw ojca dziecka z tzw. nieformalnego związku. W wyniku potwierdzenia ojcostwa na drodze prawnej powstaje taka sama relacja prawna do tego dziecka, jak w związku formalnym. Uzyskuje ono prawo do dziedziczenia po ojcu w przypadku jego śmierci (na zasadach ogólnych). Natomiast ojciec ma prawo do ewentualnego żądania od dziecka alimentów.*

***Słowa kluczowe:** ojciec, dziecko, związek nieformalny, rodzina, konkubent.*

Wstęp

Powołanie mężczyzny do bycia ojcem jest szczególnym i bardzo trudnym zadaniem. „Z pojęciem ojcostwa jest związane poczęcie dziecka, otoczenie go i jego matki troskliwą opieką, utrzymanie i wyżywienie członków rodziny, jak również trudne dzieło wychowania dzieci”²⁵.

²⁵ Wojtyła K. (1982). Miłość i odpowiedzialność. Lublin. s. 45

System prawny w Polsce zazwyczaj hołduje tradycyjnemu modelowi rodziny. Tymczasem, według danych GUS-u w 2016 roku, w Polsce przyszło na świat 95,6 tys. dzieci w związku bez ślubu, zaś w 2017 roku urodziło się 96,9 tys. takich dzieci. W związku z powyższym można stwierdzić, że w Polsce co czwarte dziecko rodzi się w związku pozamałżeńskim.

Wyniki badań

Władza rodzicielska, obejmująca szczególnego rodzaju uprawnienia, na które składają się m.in. obowiązek i prawo wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz prawo do reprezentowania dziecka, przysługuje rodzicom z mocy prawa²⁶. Unormowania zawarte w art. 62 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2017 r., poz. 682 t.j.; dalej jako „k.r.i.o.”) opierają się na domniemaniu, zgodnie z którym, jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki, ojcem zatem jest ten, na którego wskazuje małżeństwo, czyli mąż matki. Powyższe domniemanie obowiązuje od chwili zawarcia małżeństwa do upływu 300 dni od ustania lub unieważnienia małżeństwa. Zatem władza rodzicielska w jednakowym zakresie przynależna jest zarówno matce (żonie), jak i ojcu (mężowi).

W przypadku, gdy jednak dziecko rodzi się w związku nieformalnym, a więc nie zachodzi domniemanie, że ojcem dziecka jest mąż jego matki, albo gdy domniemanie takie zostało obalone, ustalenie ojcostwa może nastąpić albo przez uznanie ojcostwa albo na mocy orzeczenia sądu (art. 72 § 1 k.r.i.o.). Przez uznanie dziecka ustawa rozumie ustalenie ojcostwa z mocy oświadczenia mężczyzny, który się do ojcostwa poczuwa²⁷.

Zgodnie z art. 18 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2018 r., poz. 2224 t.j.) oświadczenie konieczne do uznania ojcostwa można złożyć przed wybranym kierownikiem urzędu

²⁶ Strzebińczyk J. (2003). Prawo rodzinne. Kraków. s. 288.

²⁷ Ignatowicz J., Nazar M. (2006). Prawo rodzinne. Warszawa. s.248.

stanu cywilnego albo konsulem. Kierownik urzędu stanu cywilnego obowiązany jest do wyjaśnienia osobom zamierzającym złożyć oświadczenia konieczne do uznania ojcostwa przepisów regulujących obowiązki i prawa wynikające z uznania, przepisów o nazwisku dziecka oraz różnicy pomiędzy uznaniem ojcostwa a przysposobieniem dziecka (art. 73 § 2 k.r.i.o.). Dopiero złożenie oświadczeń przed właściwym organem w wymaganym terminie będzie warunkowało zdarzenie prawne uznania ojcostwa wraz z jego skutkami. Kierownik urzędu stanu cywilnego może odmówić przyjęcia oświadczeń koniecznych do uznania ojcostwa, jeżeli uznanie jest niedopuszczalne albo gdy powziął wątpliwość co do pochodzenia dziecka.

Ustawodawca, w sytuacji niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio życiu matki dziecka lub mężczyzny, od którego dziecko pochodzi, dopuścił możliwość zaprotokołowania przez notariusza albo złożenia do protokołu wobec wójta (burmistrza, prezydenta miasta), starosty, marszałka województwa, sekretarza powiatu albo gminy, oświadczenia koniecznego do uznania ojcostwa (art. 74 § 1 k.r.i.o.).

Zgodnie z treścią art. 89 § 1 k.r.i.o., jeżeli ojcostwo zostało ustalone przez uznanie, dziecko nosi nazwisko wskazane w zgodnych oświadczeniach rodziców, składanych jednocześnie z oświadczeniami koniecznymi do uznania ojcostwa. Rodzice mogą wskazać nazwisko jednego z nich albo nazwisko utworzone przez połączenie nazwiska matki z nazwiskiem ojca dziecka. Jeżeli rodzice nie złożyli zgodnych oświadczeń w sprawie nazwiska dziecka, nosi ono nazwisko składające się z nazwiska matki i dołączonego do niego nazwiska ojca. Do zmiany nazwiska dziecka, które w chwili uznania już ukończyło trzynaście lat, jest potrzebna jego zgoda..

Dziecko pozostaje, aż do pełnoletniości, pod władzą rodzicielską (art. 92 k.r.i.o.), a władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom (art. 93 § 1 k.r.i.o.). Mężczyzna, który uzna dziecko, w świetle prawa jest jego ojcem. „Uznanie rodzi więc wszelkie prawa i obowiązki, tak dla dziecka, jak i dla jego ojca, jakie wynikają ze stosunku rodzicielskiego, jak władza

rodzicielska, obowiązek alimentacyjny; dziecko może nabyć prawo do nazwiska ojca, powstaje też wzajemne prawo do dziedziczenia"²⁸.

Zakres władzy rodzicielskiej określa art. 95 k.r.i.o. Jak podkreślił SN w uchwale składu 7 sędziów z 8.03.2006 r., III CZP 98/05, OSNC 2006/10, poz. 158: „Władza rodzicielska, ze względu na swój charakter, wykazuje, jako prawo podmiotowe, szczególne cechy. Jej zasadniczą właściwość stanowi to, że jej atrybuty są zarazem obowiązkiem rodziców, podstawowym zaś celem jest funkcja ochronna względem dziecka”. Obejmuje ona pieczę nad osobą dziecka, pieczę nad majątkiem dziecka oraz prawo do jego wychowania z poszanowaniem jego godności i praw. Powyższy katalog elementów władzy rodzicielskiej nie ma charakteru zamkniętego, o czym świadczy zastosowany w art. 95 § 1 k.r.i.o. zwrot „w szczególności”.

Dziecko pozostające pod władzą rodzicielską powinno okazywać rodzicom posłuszeństwo, a w sprawach, w których może samodzielnie podejmować decyzje i składać oświadczenia woli, jest zobligowane do wysłuchania opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra. Rodzice, przed podjęciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka, powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić, w miarę możliwości, jego rozsądne życzenia.

Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 21 listopada 1952 r., C 1814/52, OSN 1953/3, poz. 92, SN zwraca uwagę na to, że obowiązek sprawowania przez rodziców pieczy nad osobą i majątkiem dziecka powinien być przez nich wykonywany osobiście. Władza rodzicielska musi być wykonywana tak, jak wymaga tego dobro dziecka i interes społeczny. Rodzice mają prawo do decydowania o wszystkich sprawach wychowawczych związanych z osobą ich dziecka. O istotnych sprawach, takich jak miejsce zamieszkania dziecka, zgoda na jego leczenie, wybór szkoły, wychowanie, czy wyjazd za granicę, rodzice mają obowiązek decydować wspólnie, co podkreślił SN w orzeczeniu z 2 grudnia 1957 r., I CR 1045/56, OSN 1959/3, poz. 76. Ponadto, przepis art. 87 k.r.i.o., nakłada na rodziców obowiązek

²⁸ Tamże. s.250.

wzajemnego wspierania się. Nie jest istotne, czy nadal mieszkają razem, czy rozstali się i tylko jedno z nich na co dzień zajmuje się dzieckiem. W tym drugim przypadku powinni oczywiście informować się na bieżąco o wszystkich ważnych sprawach dziecka. Jeśli zaś nie będzie między nimi porozumienia w tych sprawach, wtedy spory rozstrzyga sąd opiekuńczy. Może on także, ze względu na dobro dziecka, określić sposób wykonywania władzy rodzicielskiej, jeżeli rodzice nie mieszkają razem.

Z powyższych analiz można wyciągnąć wniosek, że podstawowa czynność prawna, jaką jest uznanie ojcostwa dziecka urodzonego w związku pozamałżeńskim, oznacza możliwość nabycia przez mężczyznę kolejnych praw. „Powstają takie stosunki prawne, jak między ojcem i dzieckiem pochodzącym z małżeństwa”²⁹. Powstanie relacji prawnej natomiast uprawnia ojca do ewentualnego żądania od dziecka alimentów. Ono zaś nabywa prawo dziedziczenia po nim w razie jego śmierci (na zasadach ogólnych) oraz prawo nadania mu nazwiska mężczyzny, który uznał swoje ojcostwo.

Wnioski końcowe

Obowiązkiem mężczyzny jest wychowanie dzieci, które powołał do życia. Uchylenie się od tego obowiązku jest poważnym zagrożeniem dla rozwoju dziecka. Podjęcie się roli ojca wymaga odpowiedzialności, dojrzałości, siły woli i pewnego zasobu wiedzy, gdyż ojciec przekazuje dziecku wartości i wzorce. Powinien być autorytetem dla dziecka. Jednakże, aby być dobrym ojcem, trzeba być najpierw dobrym człowiekiem. „Chodzi tu o zdolność kierowania własnym życiem, odpowiedzialność za siebie i innych, zdolność do poświęcenia się i ponoszenia ofiary. Potrzeba do tego również umiejętności nawiązywania relacji z innymi oraz twórczej pracy. Fałszywe przeżywane swojej męskości wiąże się ściśle z niedojrzałością do ojcostwa. Miarą jakości mężczyzny jest wymiar jego ojcostwa³⁰.

²⁹ Banasiak E. Rodzinny poradnik prawny. INTERSPAR

³⁰ Bębas S., Jasiuk E. (2011.). Prawne, administracyjne i etyczne aspekty wychowania w rodzinie Tom II. Radom .

Wykaz literatury:

1. Banasiak E. Rodzinny poradnik prawny. INTERSPAR.
2. Bębas S., Jasiuk E. (2011.). Prawne, administracyjne i etyczne aspekty wychowania w rodzinie Tom II. Radom.
3. Ignatowicz J., Nazar M. (2006). Prawo rodzinne. Warszawa. s.248.
4. Smyczyński T. (2005). Prawo rodzinne i opiekuńcze. Warszawa 2005.
5. Wojtyła K. (1982). Miłość i odpowiedzialność. Lublin.
6. Strzebińczyk J. (2003). Prawo rodzinne. Kraków.

Наукове видання

*Рекомендовано до друку радою Центру інноваційних освітніх технологій «PNU-EcoSystem»
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 1 від 10 жовтня 2019 року)*

ОСВІТНЯ ІННОВАТИКА
INNOWACJE EDUKACYJNE

Українсько-польський збірник студентських наукових праць
Ukraińsko-polski zbiór prac naukowych studentów

Випуск 1 (за ред. проф. Будник О.Б)
Wyd. 1. (red. prof. Olena Budnyk)

ISBN 978-966-2343-76-2

Віддруковано з готового макету замовника

Підписано до друку 12.11.2019 р.
Формат 60x84 1/16. Умов. друк. арк. 10,23.
Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”.
Друк цифровий. Зам № 980.
Наклад 100 примірників.

Видавець Кушнір Г. М.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ІФ №31 від 26.01.2009 р.
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шота Руставелі, 1,
тел. (099) 700-47-45, e-mail: kgm.print@i.ua